

L A •
T O •

2025. október
XXXVI. évfolyam
10. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztő:

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

Tördelőszerkesztő:

SZŐCS KATALIN

Korrektor:

SZABÓ IMOLA JULIANNA

Borítóterv:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

Tipográfia:

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

MÁRCUȚIU-RÁCZ DÓRA:

Kísértetek (Vers) ■ 5

G. ISTVÁN LÁSZLÓ:

A tó tanítása; Madárként vesz körbe (Versek) ■ 8

ŐSI ANNA:

Anyarozs (Novella) ■ 10

ÁDÁM TAMÁS:

Hidak; Izzadó sátorban (Versek) ■ 16

ANTAL BALÁZS:

vers a befejezetlenségről és a figyelemről (Vers) ■ 19

ZECK JULIANNA:

Vasumitra (Monodráma) ■ 25

HORVÁTH EVE:

Suhogások; Hideg, zúgó űr (Versek) ■ 42

SÁNTA MIRIÁM:

Néha most is; Magmakapu (Versek) ■ 45

SZABÓ MÁTÉ MIHÁLY:

Bella Smith apja meghal; Péter bácsi elindul a tengerparton
(Elbeszélések) ■ 48

TOROCZKAY ANDRÁS:

Zero Chance; Apának (Versek) ■ 52

JÁMBOR ALIZ:

Aminek nincs többes száma (Vers) ■ 55

SEBESTYÉN MIHÁLY:

Szörmentő (Elbeszélés) ■ 58

DIMÉNY H. ÁRPÁD:

Útmutató a holnaphoz; A nyelv újjáélesztése; Nem költöznek be
az új lakásokba; Égi aggodalom (Versek) ■ 64

NAGY KOPPÁNY ZSOLT:

Irgalom atyja, elhagyta; Demencia 2077 (Versek) ■ 68

CSABAI LÁSZLÓ:

Kerítők (Jelenet) ■ 70

KUGLER VIKTOR:

joker; héraklész (Versek) ■ 79

SÉTATÉR

MÁRTON LÁSZLÓ:

Egy kínvallatást ábrázoló reneszánsz festmény hóhérfigurája
(Marcel Proust: *Swannék oldala*) ■ 81

TÉKA

KARAMÁN HUNOR:

Látható, láthatatlan, közös
(Szabó K. Attila: *Nem hiszek a tavakban*) ■ 87

SZABÓ-BIRÓ BRIGITTA:

Mi löszöl, ha nagy löszöl? Széköly!
(Zsidó Ferenc: *A fák magukhoz húzzák az esőt*) ■ 93

TANKÓ ANDREA:

Az oda nem tartozás létélménye
(Hegedüs Vera: *Mondass egy misét értem*) ■ 98

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Poszthumán parabola (Murata Szajaka: *Keiko vegyesboltja*) ■ 103

TALÁLT VERSEK

KABAI LÓRÁNT:

vöröseltolódás; 16; transz; *várhatatlan halálhírrrel* ■ 108

NÉVJEGY

SEBESTYÉN MIHÁLY ■ 111

KÍSÉRTETEK

Ez itt nem tér: a tér emléke csak.

Ezek nem emberek: kísértetek.

(Rakovszky Zsuzsa)

Meleg fényű ledlámpák tükre
nedves kockaköveken
afféle óvárosi csillagösvény
csupán a kocsmaudvaron
megcsappanó tömeg jelzi
az órák múlását

éjjeli körútjukra indulnak
a város legszebb halottai
hogyanekdotákban
pihenjenek meg amíg végre
elhagyhatják a várost

ezt a várost a nosztalgia tette naggyá
és az okozza majd vesztét
ismételgetik az asztaltársaságból
azok akik még ma is gúny nélkül
nevezik egymást mesternek

a város legszebb halottai ott teremnek
közöttük a kocsmasztalnál
láthatatlanok ahogy a legtöbb halott
kérnének még egy kört ha tehetnék
megdrágult a sör mióta ők már nincsenek
haragudni sem tudnak már
mert aki haragszik
sosem szabadul a városból

a sör viszont tényleg pofátlanul drága
dzensztrifikálódott a társadalom ugyebár
ismételgetik majd koccintanak

ahonnan húsz éve még házinénik
szigorú de süket tekintete elől
menekültek a szabadságot
ígérő belvárosi éjszakába
oda most ötcsillagos életet ígérnek
és a házinénik
akiket már nem hordoznak
emlékeikben annyian
mint a város legszebb halottait
szabadok lesznek végre
házaik mint molyirtószagú örökségük
az innováció
komposztja marad csupán

ugye hogy kevesebb sörtől
is ugyanúgy be lehet rúgni
ismételgetik hazafelé
és a házinénikre az évek múltával
egyre nagyobb szeretettel gondolnak

két füst között fehér autó
néhány taxi kiaraszol a sorból
a sofőr nem szégyell segítséget kérni
ha még nem ismeri az új építésű
negyedek semmitmondó utcaneveit
bolygók madarak fák vagy virágok

ez már rég nem a szégyen városa

ha az lenne
a város legszebb halottairól is
elneveztek volna már valamit
utcákat fákat csillagot vagy
legalább virágokat

akkor sem lennének szabadok
ahogy szépek sem voltak soha
akkor sem lennének szabadok
ahogy szépek sem voltak soha

A TÓ TANÍTÁSA

Álmomban egy tó magyarázott nekem.
Vigasztalan, esőverte víztükre szürkébb
árnyalatokkal szabdalt, örvényes mélyeket
rejtett. „Csak az az ember, aki szolgál. Az
urak az Istent, a tekintetükben megvertek
pedig az urat. Az Úr emberben, Istenben egy.
Amit szabadságnak hiszünk, az önmagába
folyó örvény, színtelen, szürke árnyalat.
Azért van ez, mert nem tudjuk, honnan
jövünk, hová megyünk. A szolgálatban
viszont megnyílik az út, abban a lélegzet
szabad. Amit szabad léleknek hiszünk,
szürke és szétfolyó. Színt csak az útban,
a szolgálatban kap, ami kap.” *„De miért
vannak tekintetükben megvertek egyáltalán?
Ez igazságtalan.”* A tó szomorúan nézett.
*„Tükrömben nézd meg magad.” „Én nem
látok semmit, tükrödben, szürke örvényedben
nem látom magam.”* „Képzeld, hogy az Ég
vagyok. Ha ugyanezt látnád, amit most,
meg lennél verve tekintetedben.” Fölnéztem
az égre. Odafentről tisztán nézett vissza
rám a szemem, mint a Nap. *„De ki dönti ezt
el, hogy ki úr, ki nem?”* „Erre nincs válasz.
Van folyó, van tó. A folyó Úr, a tó nem az.”
„És a tenger?” „A Tenger Isten. Hullámozásában
van a válasz, egyszer ez, egyszer az.” *„És
miért sós?”* „Kóstold meg a véred. A só
megízesíti a választ. Nem kapod meg, de
ízében pontosan megérzed.”

MADÁRKÉNT VESZ KÖRBE

Nem bírtam hallgatni a madarak
csiripelését, mert álomban
csőröm nőtt a tükörben. Lehetett
volna a repülés szabadsága, figyelhettem
volna a szárnyak emelgetésének
eleganciáját, örülhettem volna,
hogy tojáshatározatokat, s a héj
mészmagánya úgy vigyázott volna
enyémre, ahogy az éjszaka vigyáz
a fényre. Így, ölekből születve,
a fény vigyáz az éjszakára, a Te fejed
is, ahogy felfénylik reggel, alvás
után, mutatja nekem, hogy a sötétre
nem szabad várni, úgyis eljön, nem
szabad nem vigyázni, ha vigyázni
nem is lehet. Hogy is burkolhatná körbe
egy szemsugár azt, ami csak madarakra
vigyáz? Szárny nélkül élni?
Szárnyal féltelmetesebb. Úgy repülsz
át a halálon, ahogy vízben tempózol,
s a láthatáron az vár, amit előre
elfelejtesz. Féltetek, hogy
ahova repülsz, ott, ha minden egy
lesz, madárként sem élhetsz tovább.
Nem bírom hallgatni a madarakat.
Madárként vesz körbe előre a gyász.

ANYAROZS

Talán menekülés volt, előre, vagy valami más elől. De nem az olaj- és citromillatú partokra, ahol teljes tányérjával ragyog a nap. Hanem át a Mont Blanc alagúton, ahol kétezer méternyi sziklasúly nyomása préseli ki a levegőt a fölből.

A gazdaság 2035 méteren van. Háromszor fullad le a motor, míg felérünk. Hátral ülök, mellettem egy másik önkéntes, Olivia alszik. Nagyot zöttyen az autó, zavartan kapja fel a fejét. Pár pillanat múlva, hátraforduló szemekkel, ismét lehanyatlik.

Délelőttönként gyorsan felhevül a sátor. Barna szöcskék percegnek a kiegészített fűben. Hiába lebegteti a szél a sátor nyitott ajtaját, nem jár a levegő, fűledt, elhasznált gondolatokat szívok le minden lélegzetvétellel.

Első nap, mikor nem ismertem még itt senkit, és Fabióék fent hagytak a tanyán – pihenjem csak ki az utazást –, megzörrent mellettem a fű. Egy pásztorkutya szimatoló orra. Luna anyja kaukázusi juhász volt, látszik a hátán végigfutó sötét sávon. Előkotrok egy kekszet, az orrához tartom. Elégedetten veszi a szájába, arrébb kullog, ropogtatja.

Ettől kezdve csak hajnalonként ugat meg, amikor megcsikordul a szandálom alatt a kavics. Aztán a félhomályban meglátja, hogy én vagyok. Abba is hagyja, csak a farkát csóválja kissé idegesen. Oliviat mindig megugatja, még nappal is, végig, míg fel nem ér a domboldalra, és be nem húzza maga mögött az ajtót. Nekem nyalogatja a kezemet, a hátára fekszik.

Az éjszakák, azok szépek. Magamra húzom a hálósákokat – nem az enyém, Fabiótól kaptam kölcsön –, egészen a fejem búbjáig, hogy az arcomat is takarja. Kendőt is csavarok rá, védi a fületem. Így nem érzem, ahogy rám ereszkedik a völgyet kipárnázó hideg.

Mint egy kétezer évvel ezelőtt vándorló jordán asszony, ahogy fekszem bekötött fejjel, szűrös vászontakarón egy rozoga sátorban. Széles, kilazult ponyváján dobol a szél. Az ég hideget lehelő, mélysötét kupolaként borul fölém, figyelő csillagok, sátorban megbúvó pókszemek.

Fáj, ahogy a medencecsontom a vékony matracba fúródik. A párna alatt egymásba teszem a kezeimet. Az alvásba csúszás pillanataiban, amikor lassan kipereg alólam a valóság porhanyós talaja, szinte tényleg elhiszem, hogy valakinek fogom a kezét, érzem egy másik bőr megnyugtató melegét.

A hálósák anyagába mélyen beivódott a füstszag. Talán Fabio illata is a füst mögött. A tenyere széles, mint az a lapát, amellyel a kenyereket csúsztatja a kemencébe. Az inak megfeszülnek a lábán, miközben lehajol, és a nyakán, amikor előrelendíti a lapátot. A kézfejét úgy szeli át egy duzzadt ér, ahogy a térképen a Dora Baltea folyama Aosta völgyét.

A pajeszánál összenő a göndör haja és a szakállá. A felső ajkánál már egészen sok az ősz szál.

Ujjbegyein repedezett a bőr. Az arcomon nem szeretem az érintést. Nekem kétnapi munkában horzsolódik fel, míg pakolom a karcos kérgű, forró kenyereket hűlni a hatalmas fémrácsokra, aztán szállításhoz a kiürült liszteszsákokba, a derekamig elnyelnek. A hétvégi vásárokon fonott kosarakba, szépen elrendezve, egymáshoz támasztva. Egy-egy kenyeret a különböző fajtákból félbe is vágunk, hogy a vevők lássák a légbuborékokkal telt tésztát, a panfruttóban bújó aszalt fügét, mogyorót, mazsolát. Végül papírzacskóba csúsztatjuk, úgy adjuk át. Hosszúkás, vékony vágások az ujjbegyeimen. Egy-két nap után varasodnak, és megkeményedik a bőr.

Talán a testének volt füstszaga, amikor belefeküdt. Remegve próbált elaludni abban a kis vacokban, amit valahol a Mont Blanc csúcsa alatt, egy kiugró sziklapárkányon kapart a keményre fagyott hóba. Azt meséli, fiatalon sokszor aludt így a környező hegyeken, a völgyet körbeölelő vonulatok csúcsain, amelyeknek csak a helyiek ismerik a nevét. De hiába is ismerném, mert amíg nem kínlódik ott az ember, a dolomittarajok között, a hóról visszaverődő, meddő világosságban, a hegy éjszakától is sötétebb sziluettje alatt, addig nem is tudhatom, ez mit jelent.

Nem az alvástól való jóllakottság emel ki az álomból, felriadok. Mély, elnyújtott sóhajok. Félig visszaalszom.

A sóhajok mélyülnek, elnyúlnak. Egyre hangosabbak, és egyre gyorsabban követik egymást. Surrog a matrac viaszos anyaga.

Olivia sóhajai közé Mathis nyögései vegyülnek. Kapkodva rángatom magamra az első kezembe akadó nadrágot, pólót. Aztán a csattogás. Nem találok a szándáloamat.

Hányinger kúszik az éjszaka alatt kiszáradt számba. Mintha saját magam előtt aláznának meg. Égeti a gyomromat a felismerés, hogy az undor hullámával együtt a nyers, testi vágy is emelkedni kezd bennem, és a torkomig tolul.

Rángatom a cipzárat a sátor ajtaján, beragad, nem tudom rendesen visszahúzni. A herék egyre sűrűbb csattanásai. Az alja nyitva marad, menjenek csak be a hangyák.

A liszteszsákoknál kapar valami. A falon körbefutó csövön egy patkány szalad. Elbújik a hűtő mögé. Ugye nem akarsz megölni? Fabio zsákkal a kezében nevet. Mint egy nyomot fogó kutya, ide-oda kapva a tekintetét, követi a körmök sercegését. A patkány végül kisurran a hátsó ajtón, elbújik a farakások között.

Begyűjtjük a kemencét. Az egész műhely felhevül, 28 fokra kúszik a benti hőmérő higanyszála. Kimérjük a liszteket, a rozst, a búzát, a teljes kiőrlésűt és a finomra őröltet. A bugyborékoló, savanyú kovászt vödörrel adagoljuk, csepeg a földre, a doboz oldalára is kenődik. A sót is kilószámra borogatjuk bele. Felaprítom a fügét, mogorót, diót, vízbe áztatom, hadd duzzadjon, a mazsolát.

A földszinten várakozunk, míg kelnek a tészták. Ez a völgybéli ház a téli szálláshelye a családnak, ide be van vezetve a fűtés. A padló léceiből párállik a fenyőillat, nemrég épült.

A lányok szobája, mint otthon az enyém. A nyárra félretolt tankönyvek a sarokban felpolcozva. Napraforgós mini ruha a szék támláján, magas derekú, lenge rövidnadrág. Félbehagyott horgolás a polcon, fehér szélű analóg fotók. Ma Torinóba mentek vásárolni az anyjukkal, Nataliával, egész napos program.

Fabio kávéfőz, közben három embert is felhív. A beszéde dallamos, és amikor hallgat, akkor is hümmög. Közben jár a keze, pakolgat, nem tud megnyugodni.

Miután lerakják, a telefont laza mozdulattal dobja a konyhapultra, egy húzásra kiissza a kávé. Mellém lép, megfogja az állam, kicsit felfelé tolja. Lehelete keserű a feketétől.

* * *

Ketten az éjszaka áthűlt, öreg Westfaliában. Mina Fabio nyakába mászik. Mintha szürkén volna cirmos, fehéres sávok futnak körbe a hasán. Húnyorog, miközben nyalogatni kezdi Fabio tarkóját.

Megsimogatom a cica hátát, és – mintha épp csak véletlen – Fabio barna nyakát is. Egy oldalpillantást vet rám, meg egy félmosolyt, közben figyel a szerpentin kanyarjában. Mina apró karmai belevájnak a kifakult, vöröses pólóba.

A vásár közben Marco, az egyik helyi borász műanyag poharakat rak elénk, újra és újra megtölti. Reggel fél kilenc, de a Monte Rosa katlanjából áradó hideg kiűzi a fejemből a bódulatot.

Akkora a forgalom, hogy mosdóba sincs időm elmenni. Órákkal később veszem csak észre, amikor Fabio végigsimít a fenekemen, hogy átázott a nadrágom a vértől.

Parkolót keresünk, ahol tölteni lehetne az autót. Miénk így a délután, akkor addig megmutatja az egyik kedvenc helyét.

Alig bírom vele tartani a lépést, egyik szikláról a másikra ugrik. Én nem merek lendületet venni, félek, hogy beleesem a patakba, ami csúszós permettet vet a kövekre.

A víz korallkék medencében gyűl fel. A lentebbi szakaszokon újult erővel, erdőt betöltő robajjal ömlik tovább, megtörve a sziklaéleken.

Nézegetem a kavicsokat a sekélyesben, a szikrázó fénytörésben megtévesztően csillognak. A tenyerembe fektetve pillanatok alatt megszáradnak és megfakulnak. De találok egy furcsa alakút, aminek olyan az íve, mint egy hegyi juhar kérgének a pikkelye. Piritdarabok ülnek az andezitszürke anyagban.

Fabio csípőjén, ahol soha nem éri napfény, puha és fehér a bőr, áttetszenek rajta a zöld erek. Centiről centire, felszisszenve ereszkedem a vízbe. Ő nagy lélegzetet vesz, kidülled a bordakosara. Egy lendülettel beleveti magát a patakba, amelyet a gleccserből kiolvadó, jéghideg víz táplál. Alámerül, hosszú, nyugodt tempókat húz.

Az átmelegedett sziklán szárítkozunk. Olyan meredek, hogy feszül a vádlim, miközben támasztom magam. Fabio kipattintja a fanyelű bicskát, amit mindig magánál hord. A paradicsom első cikkelyén a piros héjra kenődik a sajt. A kenyérből is lefarag pár ormótlan darabot. Zöld héjú, de belül omlós, bordó füge. Darázsdöngés a nedves nejlonzacskóban.

Libabőr, átázott nadrágja a combomnak nyomódik. Két harapás között belecsókol a nyakamba. Napon száradó vizeshajszagunk van. Végigsimítok a sötét, de puha szőrökkel borított alkarján. Más önkéntesekkel is volt-e már így. Pár pillanatra beálló csönd. Széles mosoly, egy tincs a szemébe hull, persze, ez az egyik legjobb hely a környéken.

Fabio, tudod, hogy nem erre gondolok. Grimaszt vág, és mintha szöszt vagy hajszálat érezne, lecsippent valamit a nyelve hegyéről. Mindegy, nem fontos igazából, vonom meg a vállam. Hogy én egy nagyon különleges lány vagyok. Nem, ő ezt komolyan mondja. Hátrasimítja a hajamat a vállamról.

Óvatosan dönt hátra, egyik tenyere a lapockáim között; nehogy megüssön magam a sziklában.

Két kanyarral a bekötőút előtt végleg lemerül a kocsi. Fabio kiszáll, bevágja az ajtót. Egyik kezét csípőre teszi, míg telefonál. A könyöke billen, mikor tompán a kavicsokba rüg.

Negyedórába sem telik, megérkezik Natalia a másik autóval. Hosszan veszekszik Fabióval, a föl húzott ablakok lenémítják a hangot, csak az arcának rángásából, a karmozdulataiból látom.

A végén felém tekint, és nem tudom eldönteni, megjátszott-e az együttérzés, amivel rám néz. Mintha ez a tekintet volna a feloldás vagy a hívószó, én is kiszállok. Nagyon sajnálja, nem érti, Fabio hogy nem figyelt erre tegnap. Biztos éhes is vagyok, simítja meg az arcomat. Az ő tenyere nem kérge, de búzaillatú, ahogy a Fabióé is.

* * *

Fával kell alá begyűjtani. Mathis fürdés közben is kiugrik a medencéből, és betömköd pár vastag hasábot az alattunk izzó tűzmagba. Pár perc után forró gőzben ülünk, az arcunkról az állvonalunkig gördülnek az izzadságcseppek, és onnan a vízbe potyognak.

A medence fából eszkábált, olaszul biztos neve is van, de nekünk csak röhögve annyit mondtak, *you can try the spa*. A spa egy két méter széles, szél-tében félbevágott hordó. Nem tudom, hogy nem rohadt még szét a víztől. Néhol sikamlósan puha az alja. Ülni is tudunk benne, az oldalához léceket erősítettek. Amik persze nem követik a hordó gömbölyű ívét, nem érnek ki a faláig.

A völgy túloldalán aznap éjjel vihar volt. Lilásszürkék a csúcsok tarkói, és a kőmosások a gerincek vájataiban. Elektromos kéken cikázó villámok. De mindez csak tompán ért el hozzám, mintha egy letekert hangerejű, távoli képernyő kivetítőjére pillantanék.

Olyan vagy, mint aki valami keményebb szert használt. Mathis nevet a kijelentéséhez, ami valójában kérdés. Hátravetett fejjel vihogok, két hét után először Mathisék társaságában. Az alkohol szép lassan elmarja a szorongás csomózta görcsöket. Nem keményebb szer, csak ők nem tudják, hogy ez-előtt én a kisházban, a hűtő előtt guggolva, üvegből ittam a vermutot. Két korty között, az ajtóba támaszkodva felegyenesedtem, kipillantottam az ablakon, nem jön-e valaki.

Amikor meghalljuk, hogy a bekötőútra kanyarodik Fabióék kocsija, bugyborékol belőlünk a részeg kuncogás. Bújjunk el és ijesszünk rájuk.

Ülünk ott egy darabig, de lassan kihűl a víz, az eső is rákezd.

Totál be van állva, nem tudom, mikor fognak kijönni a házból, hallatszik egyszer csak Ingrid, az új önkéntes hangja a sötétből.

Fabiónak lassúak a mozdulatai, le-leereszkedik a szemhéja. Alig bírja a sört kipattintani, leesik a keze az oldala mellé. Dörmögve beszél, elharapja a szavak elejét.

Így vezetett haza?, kérdezi Olivia.

Így, vonja meg a vállát Natalia, sértetten elmosolyodik. Rám telepszik a tekintete. Összeszűkül a szeme a bikini párnázatlan, műszálas anyagán átütő mellbimbókon.

* * *

Fabio kiáltása és csattanás. Pár másodpercig csak megdermedve állunk Nataliával, mintha várnánk, ki lép hamarabb. Ő mozdul először, rohan lefelé a lépcsőn.

A műhely sárga fényére lódarázs jött a kinti sötétből. Fabio allergiás a csípésére. De végül nem lett semmi baja. Lekapcsolta a villanyt, és kint, a lépcsőn ülve várta, hogy meghallja a zümmögést.

Natalia a kihúzható kanapén fekszik, polcolnia kell a lábát. Napokra kiesik a munkából, miután leborult a lépcsőn. Mina az oldalához bújva dorombol, ahogy a kölyök macskák szoktak, kissé erőtlenül és ritmustalanul, megmegakasztva a berregést. A hűtött borogatás alatt nedves a párna huzata.

Fabióval megint ketten maradunk a hétvégi vásárolásra.

Ősz hajszálakkal vegyített, sötét tincsek kunkorai az ujjaim között. Megkeményedő mellbimbó a nyelv simításától, nyál melege a bőrön.

Natalie-nak nemcsak az arca, a nyaka is vörös. Vöröslik a feje, mert ordít. Minek jöttem én ide, kurválkodni Magyarországon is tudok.

Fabio mellé lép, meg akarja simítani a karját, de Natalie elcsapja a kezét. Önkéntes, mi? Etetem itt megint a kurvádat. Dühében elsírja magát. Fabio lefojtott hangon próbálja nyugtatni, közben sandítva, futólag rám pillant.

* * *

Luna most engem is ugat. Végig, míg leérek a dombról, míg rátérek a bekötőútra, míg el nem tűnök a kanyarban a nagy hátizsákkal, amelyről a lelógó, hosszúra hagyott biztosítók a lépéseim ritmusára ringanak. Még utána is, sokáig hallom, ahogy a patak zúgásába Luna ugatása vegyül.

HIDAK

Ha nincs folyó, helyettesíthető mással;
testem a búzaföldeken jó lesz országhatárnak.
Gondoltam elszántan, ragyogással. Kamaszként
sarokvasakat szaggat az ember, keresi a kitörési
pontokat, lázad. Ilyenkor mellünkből virág nő,
hosszú hajunkat szivárvány pántja fogja össze.

Nekidőlünk a szélnek, felfejtünk titkokat, bokorszoknyák alá
nézünk. Álmodunk, erőt mutatunk, honvágyunk erősödik
levegőtlen szobánkban. Elbitangolunk. Elbizonytalanodunk,
amikor tudatosul bennünk, hogy néha csak a fecskék
vizsgáznak jelesre hazaszeretetből. Zsebünkbe gyűrjük
barátunk képét, ő az, aki híd nélkül is átment. Utána
indulnak a szavak, hogy aztán megpihenjenek
a sárguló papíron.

Mégis szuszog folyó a közelben, hol megindul, hol alig
vászorog, kimosott gyökerek közé márnák szorulnak.
Térdig ér a víz, két lépés után elmerülsz. Valamikor, júniusban
nagy bajszerű emberek hosszú folyosón andalogtak,
s rögzítették, hogy az Ipoly hajózható. Ennek ellentmond
a helyzet. Csak a víz közepén húzott határ bizonyos.
Áthatolhatatlannak hitt láthatatlan szögesdrót. Ősztöneid
irányítanak, dacosan megérinted a túlsó partot, az agyagos
föld ugyanolyan ízű, mint emitt. Egy haza ez.

Költöző madarak lépegetnek homlokunk szántóföldjén,
karmuk felszaggatja a határ csöndjét. Forr a nyár.
Halkul a szitakötő rotorja. Lepkéket kergetünk a réten,
darazsakat lapít meztelen talpunk, villan az ég vakuja,
megmaradnak legyintéseink. Nyüzsög az ecetes hangyaboly.
Felfedező útra indulunk, gyakoroljuk a kutyaúszást.

A roncsolt híd csonkjai őrt állnak, mint szuronyos csendőrök
halálos ütések előtt. Alámerülünk, megfáradt aknát találunk
az iszapban, besül a gyújtószerkezet.

Határvadászok vágtatnak, nyergük alatt hús puhul. Szabdalt
családok merészebb tagjai titokban átgyalogolnak a folyón,
testvért ölelnek, szeretnek. Nagy nehezen otthonról hazaérnek.
Bujdosnak és menekülnek. Vadvirágot szaggatnak szerelmüknek.
Sose hinnék, hogy egyszer majd itt is hidak nőnek. Hogy
a hídépítők negyven év szabadság után visszatérnek.
Kétség akad bőven: komországba minek egyáltalán híd?

Míg alszanak a parti fűzek, megmásszuk az éj falát. Elmélkedünk,
az elherdált szabadságra gondolunk. A távolban karcsú fahidat látunk,
szomorúan sétál rajta Fráter Erzsike, patakból iszik, ha inni kell.
Mélabút hoz a szél szüntelen, majd minden megváltozik, daru az égen
és ideleln. Híd épül az Ipolyon. Szabó Lőrinc tücsökjei arrébb
vándorolnak,
a zaj időleges. Szürreális az alkony, a beton szép most, gyönyörű.
Az avatóünnepségre pezsgő helyett cseviccét merítenek.
Kinyílik a virág, száraz lábbal átmegyek, Európában várnak macskagyö-
kerek, pipacsok, leanderek. Elindulnak a szavak is, hogy aztán a határ
túloldalán sárguló réten megpihenjenek, kultúrák simulnak egymáshoz,
alig hisszük,
hogy ez megtörténhetett. Fentebb is nőnek új hidak, barátságosak,
kerülőket nyesnek. A kanyargó folyóban csuka vadászik,
egy uszadékfán madár énekel, szorítom a palackpostát, inkább
átviszem az üzenetet: hogy várni érdemes. Kopog az eső
a lapuleveleken,
hajnalban útra kelünk, zsebünkben visszük, hozzuk a reményt.
A lélegző hidakban ritkán csalódunk, enyhítik a bezártság érzetét.

IZZADÓ SÁTORBAN

Előbb két bokrétás lagzi, aztán
megint kettő. Számolni sem
tudom csapzott hajnalon
a halálig tartó ígéreteket.
Kiszámíthatatlan, mikor apadnak
el a kikényszerített mosolyok.

Fénylő sárban lakkcsizmák
cuppognak, békén hagyják
a feketedő dáliákat. Hangulatos
hiányt hoz a délután, mintha
egy pillanatra a tabernákulum is
üres lenne. Vastag ujjakra
nehezen simul zöldülő gyűrű.

Villás-farkú fecskét rabul ejt
izzadó sátor, kezdődhet a síríg tartó
vacsora. Az elmaradt nászéjszaka
nehézkésen pótolható.

Megfordul a helyzet. Két fekete
pulóveres temetést három követ.
Előkerülnek szekrényzagú öltönyök.
Változó hangulat, esélytelen
felidézni a harmonikás múltat.

Antal Balázs

VERS A BEFEJEZETLENSÉGRŐL ÉS A FIGYELEMRŐL

in memoriam kl

órákon át ül a vers az íróasztalnál
hogy megírjon engem de sehogy se boldogul
mindig van valami ami nem klappol
alszik rám egyet alszik rám kettőt és még párat
egy kicsit javítgat egy kicsit alakít
míg végül azt mondja magában rám a vers
hogy nem megy nem leszek már ennél jobb semmiképp
bár másfelől az is lehet hogy kész vagyok
azért nem megy tovább
a vers nem tud dönteni képtelen felmérni már
túl sokat piszmogott a kóbor ötleten
amiből lettem

és akkor elküld a legjobb barátjának
értelemszerűen egy másik versnek
a szövegközöttiség valamely távoli lapjára
mondja meg most már hogy mi baj velem

bár a vers titkon arra vágyik
a barátja mondja azt rám hogy zseniális vagyok
ám az ehelyett megerősíti az összes kételyt
amelyet a vers már eleve érzett velem kapcsolatban
és most kiderül hogy teljesen jogosan
a barátja rámutat nyilvánvaló baklövésekre éppen úgy
mint néhány nem annyira szem előtt lévőre is
amire a vers nem is gondolt

javasol ezt-azt a barátja nem akar nagyon lemondó lenni
és éppenséggel nem is tragikus a helyzet
nem vagyok tragikus inkább csak semmilyen úgy látja
és nagyon igyekszik meglátni bennem azt
amit a vers lát bennem mert nyilván lát valamit
ha egyszer belém öli a munkát az energiát
és a vers barátja akkor lát is valamit meg nem is
míg végül magában arra jut hogy nem vagyok teljesen veszett ügy
bár nincs teljesen meggyőzve de mégis
van esély hogy átbillenek a holtponton
és a vers rájön mit kezdjen velem
hiszen a semmiből fogott hozzám félig-meddig már meg vagyok írva
hátha történik valami és egészen elkészülök
mert most még nem sikerült
úgy gondolja egy kis idő kell csak hogy eldőljön a sorsom
és ha a vers már ennyit tökölt velem az talán belefér még

a vers a barátja véleményétől egy kicsit megzuhan
hiába számított ilyesmire az engem író vers az engem olvasó másik
verstől

ha nem számít rá hanem biztos bennem el se küld neki
még durcás is kicsit de aztán nekiül dolgozni rajtam újra
most már vannak támpontjai ott a barátja véleménye
meg ott a kényszer benne hogy ha már hozzám kezdett
hát akkor nem is hagyhat abba
és folytat miközben tart attól persze
hogy talán máris túl vagyok tolva

most hogy a barátja már tudja hogy rajtam dolgozik
sűrűsödő beszélgetéseikben rendre visszatér hozzám a vers
elmondja hogy állok mi van velem
és hogy éppen akkor mit gondol rólam
legtöbbször azt mondja „szarok bele” vagy „szarok rá” ilyesmiket
meg „úgysíncsen értelme”
de nem szarik rám és belém
bár tényleg nincs semmi értelmem
és ezzel az utóbbival
a vers barátja is lassan tökéletesen egyetért

mert a barátja valamikor elkezd engem unni
és a verset is amikor rólam beszél
de igyekszik nem elárulni ezt
hiszen barátok
és én annyit nem érek hogy közöttük baj legyen
de már kevésbé lelkesen foglalkozik velem
mikor a vers újra meg újra elküld neki
nézze meg hogy állok
mert úgy látja egyáltalán nem állok jobban sőt
azóta egyértelműen csak romlottan

eljön a pont mikor a vers barátja meggyűlöl engem
mert rájön hogy szép lassan felőrölöm a verset
tönkreteszem és semmi nem lesz belőlem
világra kínlódik engem de a vers maga megbolondul tőlem
már szívesen megmondaná hogy hagyjon a fenébe
menjen ki és szívjon friss levegőt és akkor majd meglátja
mennyire nem vagyunk egymásra jó hatással
én meg a vers a vers meg én

addig még talán nem jutott el a vers
hogy én tartsam
vagyis a velem való kínlódás bíbelődés
tartsa egyedül életben
de lassan-lassan már közel áll hozzá
és ezért most kéne félbehagynia engem
még pont ezelőtt

mindezt megmondaná a vers barátja a versnek
csak hogy a vers barátjának ekkorra már rengeteg más baja van
nem a vers miatt bár igenis van köze hozzá a versnek
mert a barátja szeretné neki elmondani hogy vele mi a helyzet
csak hogy én a verset annyira lefoglalom hogy nem is hallja meg
és hogyha belekezd csak felületesen válaszol

a vers nem hallja meg nem veszi észre
hogy a barátjának sokkal nagyobb problémái vannak nálam
vagyis annál mint amekkora problémája öneki én vagyok

mert a barátjának olyan problémái vannak
amelyeket nem ő talált ki saját magának
mint ahogy vers talált ki engem a saját bajának

és a vers barátja csak várja és csak várja
hogya a vers végre visszatérjen hozzá
és igazán figyeljen oda rá
olyan legyen mint régen mint egy igazi vers
ne mind nyafogjon és nyavalyogjon
már csak azért nem akar beolvasni a versnek keményen a vers barátja
mert kezdi érteni hogy most azzal rengeteget ártana
és talán elvadítaná
mikor épp a legnagyobb szüksége volna őneki is a versre
csak hát igazából most így se úgy se
nincsen vele ott a vers
a vers barátjának a legjobb barátja

a vers oda-odahallgat a barátjára
aki belekezd feltárni sebeit fájdalmait
ám hamar közbevág mert ezeket azonnal felismeri
hiszen rengeteg sebet szerzett a velem való küzdelemben
ami napról napra fájdalmasabb neki
és el is zokogja a barátjának ezt
a magára ismerést a barát bajában
a szavakat a barátjába fojtva
hogya „ugyanolyan démonokkal küzdünk”
amit az végighallgat újra türelmesen ám reménytelen
még meg is ismétli amit már ezerszer elmondott a versnek
de a maga fájdalmába majd egy másik
egy sokadik nap kezd bele csak újra
ha ugyan belekezd még

addig tart az egész míg a vers barátja
egyszer csak nem felel nem üzen vissza
semmiképp sem jelez nem reagál
mint aki eltűnt
de legalábbis a vers életéből
és a vers hiába keresi akárhol már akkor

eltart egy ideig mire a saját bajából
belőlem
kilát már annyira hogy rájöjjön
nem látja a barátját
sehol semerre
se itt se ott

és akkor már késő
azonnal tudja
mindjárt egyből tudja
és azt is rögtön tudja hogy
nagyon nagy a baj

hogy a baj
hogy a baj nagy nagyon

kilép belőlem
otthagyt megfélekeznek rólam
de már lemaradt mindenről
távolról hallgatta végig
ahogy a barátja kihúzza magát az összes könyvből
hagyja szétperegni a betűit
a süket szövegtérben mely
ismeri fel a vers nagyon későn
éppen őmiatta ilyen süket

és akkor a vers megrendül és gyászol
és eltart sokáig sokáig a gyásza

először csak a barátját
de a szertartás után
mikor a csonka könyveket becsukják
és egyből a hátsó polcra teszik
igazából már saját magát sajnálja rettentően

a gyásza elől jön majd hozzám vissza
a tiszta egybemerő önsajnálathoz
még mindig nem fejezett be

és most már nincs aki mondja hogy
ne adjon fel
vagy éppen hogy hagyjon már a francba

és akkor a vers majd újra és sokkal
keményebben kezd bánkódni a sorsán
és rágódni az enyémen
hiszen a barátja is így akarná
hogy ő dolgozzon és dolgozzon rajtam tovább

szegény én
szegény mi
jajong akkor
a semminek már
kínlódva tovább
napra nap
látástól vakulásig
izzadva fuldokolva
félig befejezve
örökre félbehagyva
a két egymás nélkül nem létezőt
a scholsemben
akinek hisz bennünket
engem
meg saját magát

de téved
mint ahogy egész végig tévedett az elejétől
és most már helyrehozhatatlan minden
pedig nem volna mindegy

csak fogná fel végre a vers is

VASUMITRA

MONODRÁMA

Április harmadika. Április harmadika a napom. Egy éve ugyanebben a rendelőben ültem, ugyanígy. Baba-mama újságok, cumisüvegek, sírás, gyerekjátékok a sarokban. A falon gyerekképek. Csak akkor Tamással ültem itt. Ketten mentünk be. Ott volt Tamás is, amikor azt mondta az orvos, hogy nekem nem lehet gyerekem, meddő vagyok. Sajnálkozva mondta. Egy pillanat alatt omlott össze minden, mintha egy felhőkarcoló mindenestül a földbe szakadt volna. Erős szívdobogásom let, és szédültem, alig kaptam levegőt. Tamás kihozott a rendelőből, és leültetett erre a székre. Elájultam. Azt álmodtam, hogy repülök. Fellendülök egy domboldalról, és már hasítok is fölfelé a levegőben. Alattam kirajzolódnak a város képei. Folyók kanyargó kékjei, tavak, háztetők, apró fények. Benézek ablakokon. Az egyik ablakban azt látom, ahogyan éppen vacsorához ül egy család. Sok-sok ablakon nézek be, megannyi életvillanás, kavargó képek, fények. Meg sem tudom jegyezni. Csak azt a mámoros érzést, hogy én mindezt megtehetem, és ők nem tudnak róla, nem láthatnak. Följebb szállok, hagyom sodortatni magam a széllal. Egyre följebb és följebb repülök. Alig látszik már valami a városból, csak tudom, hogy ott van. Mikor le akarok szállni, a kis domb tele van emberekkel. Szorosan egymás mellett állnak. Ott van a családom is, és minden ismerősöm. Szeretnék ott lenni köztük, de nincs hely, nem férek oda. Senki sem mozdul, mereven állnak, és néznek. Nem tudom eldönteni, hogy csodálnak vagy megvetnek, ahhoz közelebb kéne menni, de húz felfelé valami, és nem enged. Egyre feljebb vagyok, egyre kisebbek az emberek, a felhők között alig látom őket, de még ott vannak, és még mindig néznek fölfelé. Amíg egyszer csak már nem látom őket. Csak a felhők, meg a szél. Ez az április harmadika egészen más. Csak ez a szék ugyanaz. És van egy új szokásom, egy kis rajzszöveget szorongatok a kezemben, selymes és hideg. A repedéseket figyelem a csempén, az ócskaságot. Az idő múlását követem, amit a vékony karcolatok rajzolnak ki. Vajon tavaly óta több lett? Rajtam is vannak már repedések, hajszálvékony rajzolatok, az arcomon, a nyakamon, a kézfejemben. Az idő múlása rajtam is nyomot hagyott. A hajszáltrepedések között meglátok egy rést, mintha szét akarna nyílni a fal.

Próbáltak felpofozni, vizet kaptam, nagyon sokan voltak körülöttem, mikor magamhoz tértem. Drága Tamás, nagyon megijedt. Hazavitt, és ott akart lenni mellettem. Ölelgetett, nyugtatgatott, puszilgatott. Én meg mint egy bábu, hagytam magam. Kiszállt belőlem az erő. Sírn akartam, de nem tudtam, ordítani akartam, de nem tudtam, ütni akartam, de meg sem mozdult a kezem. Feküdtem napokig. Nem ettem. Tamás hozott almát, azt tudtam csak megenni, meg almalevet inni. Néztem a plafont. Nyitott szemmel is úgy éreztem, mintha zuhannék. Álmomban is zuhantam. Nem tudtam már, mikor vagyok ébren, és mikor alszom. Két hétig voltam így. Közben Tamás próbálta tartani a közös életünket, amit eddig építettünk. A virágboltot. Az ő álma volt, de én is nagyon szerettem. Virágok közt lenni. Végeztem ugyan kommunikáció szakon, de sosem kerestem munkát, Tamással akartam lenni, építeni a jövőnket, hogy legyen házunk, kocsink, gyerekeink, grillparti a kertben, kócos kelések az éjszakai szoptatások után, nagycsalád, nagy közös vacsorák, ebédek, kirándulások, ovi, sulis, közös tanulás, Hajnanyu, Tamás. Én voltam a boltban, ő intézte a többi. Állandó virágillatban teltek a hétköznapijaim. Sosem kaptam Tamástól virágot, rosszul esett, de arra gondoltam, milyen hülye vagyok, hiszen azok között élek, minek hozna nekem? Évek teltek el így. Sok-sok hétköznapi.

Egyszer fürödtem a kádban, és csak úgy a semmiből elkezdtek potyogni a könnyeim. Nem tudtam, honnan jönnek. Azt hittem, boldog vagyok, azt hittem, Tamás szeret, és én is szeretem. Akkor már próbálkoztunk a gyerekekkel. Mindenki nagyon akarta, nem csak mi, az egész család nekünk drukolt, mint valami focimeccsen sörözés és pattogatott kukorica mellett. Ez az, ez az! Most bemegy! – hallottam magamban néha, mikor szeretkeztünk, vagyis inkább szexeltünk. Nem is tudom, minek nevezzem, kiveszett belőle minden, amiért ezt érdemes csinálni. Egy gyártási projektet üzemeltető team lettünk, annak minden szárazságával és praktikusságával. Tamás ide-oda rakosgatta a lábaimat, emelte a derekam, pakolgatott jobbra-balra, én meg nem éreztem semmit. Egyre kevésbé volt kedvem szeretkezni. Viszont sokat ettem, terhességi vitaminokat szedtem, és szinte semmit sem csináltam, nehogy elmenjen a baba. Tamás óvott mindentől, kocsival akart szállítani mindenhová. Attól féltem, egyszer rám zárja az ajtót, hogy tuti ne menjek sehová, mert ő akkor lenne nyugodt. Én meg azt éreztem, most szeretnék csak kimenni igazán, most, amíg még van időm, amíg nem kell állandóan a gyerekekre figyelni. Kihasználni minden alkalmat, minden másodpercet. Gyorsan élni még egy kicsit. Ha elmentünk valahova Tamással, máris úgy viselkedtünk, mint a kismamák és kispapák szoktak. Cukorfala-

tok voltunk. Mindenki csak mosolygott ránk. Kaptuk előre a tanácsokat, hogy mit hogyan kell majd. Volt, aki a használt babakocsiját adta nekünk, mások a kiságyat kínálgatták. *Tessék, ezt már kinőtte. Úgyis belenő! Nem kell ez a legős doboz? Peti már nem játszik vele. Hajni, összegyűjtöttem neked babaruhákat egy dobozban. Kéred? Elviszitek?*

Én meg egyre többször sírtam. Nem értettem, hogy mi ez, hiszen olyan boldog vagyok. Gondoltam, normális, hogy a lányok sírnak, mert mi érzékenyek vagyunk. Azt hittem, biztos teherbe estem, azért sírok, mert olyankor, azt mondják, még érzékenyebbek vagyunk.

Két hétig feküdtem otthon, miután megtudtam, hogy meddő vagyok. Abban a két hétben volt egy álmom. Szültem. Éreztem a kint, a fájdalmat, éreztem a súlyát a gyerekek a hasamban, éreztem, ahogy kirobban belőlem, ahogy a testem, mint egy burok, összeesik és kiürül. Nem volt benne semmi. Olyan érzés volt, mintha meghaltam volna.

Éjszaka volt, és sűrű csend. Lopakodva felöltöztem, miközben Tamás aludt, és kiosontam az ajtón. Beültem egy szórakozóhelyre, és rendeltem egy calvadost almalével. Ez volt a mániám, ha volt, mindig ezt ittam. Aznap este több calvados is lecsúszott. Cigi füstszagára ébredtem. A teraszról gomolygott be a szobába a nyitott ajtón keresztül. Fogalmam sem volt, hogy hol vagyok, és hogy kerültem ide, csak bevillanó képek. Egy szúrós szakáll, csók a lépcsőn fölfelé, a hülye vihogásom. Pillanatképek arról, hogy meztelen vagyok, a szakállas meg elborult fejjel fölöttem. Tamás eszembe sem jutott. A szakállással egy szót sem szóltunk. Főzött egy kávé, és mondta, hogy neki délre be kell mennie a munkahelyére. Felöltöztem és hazamentem. Nem találtam a helyem, semmi sem volt ismerős.

„Nem mondasz semmit? Nem tűnt fel, hogy reggel nem voltam itthon? Most hova més? Hozzád beszélek! Nincs mit mondanod? Meddig csinálsz úgy, mintha nem történt volna semmi? Meddig fogsz itt ezzel a semmitmondó arccal mászkálni? Vannak neked érzéseid? Úgy teszel, mintha mi sem történt volna. Á, nem gond, úgyis enyém a virágbolt meg a pénz, ha megunom, majd lelépek. De most nem hagyhatom itt, amíg ilyen szarul van, mit fognak gondolni rólam? Hát gratulálok! Neked aztán semmi felelősséged nincs abban, hogy nem lehet gyerekünk! Végül is én vagyok a meddő! Nekem nem lehet gyerekem! Neked még nagypapa korodban is betévedhet egy furge sperma. Alig várod, hogy kilépj innen, mi? Frusztrál ez a szerencsétlenség, ami vagyok! Neked már az sem számít, ha lefekszem valakivel. Miért, azt hitted, boltba mentem az éjszaka közepén!? Ne nézz így! Meddig fogod még ezt játszani? Megőrülök a hallgatásodtól. Arra se vagyok

jó, hogy veszekedj velem? Akkor miért nem mész el? Meddig kínoz még ezzel? Ha rád nézek, csak az jut az eszembe, hogy használhatatlan vagyok. Minden nap, amikor látom, hogy teszel-veszel a lakásban, olyan, mintha a hullámon taposnál. Nem akarlak látni, nem érted? Azt hiszed, mindent megtettél, igaz? Hogy te aztán semmiben sem vagy hibás! Feleségül mikor akartál venni, ha annyira szerettél? Csak ha jön a baba? Hogy tuti legyen? Nehogy már a te nagycsaládos múltaddal kudarcot vallj! Nehogy már egy meddő nővel kelljen leélni az életed! De azért a boltodat felvirágoztattam. Arra jó voltam, nem? Milyen aranyos! Hajnalka, a virágáruslány! Röhög-nöm kell!”

Tamás elköltözött, pillanatok alatt kipucolta magát a lakásból, mintha ott sem lett volna. Egyedül maradtam, életemben először teljesen egyedül. Mindig volt mellettem valaki, mindig volt kapcsolatom. Észre sem vettem, hogy mindig kapaszkodom valakibe, mindig kellett egy támasz. Rettegtem, ha egyedül kellett maradnom. Nem tudtam magam elképzelni úgy, hogy nem vagyok kapcsolatban. A Facebook-profilom is mindig kapcsolatban volt, de Tamás, ahogy kitette innen a lábát, azt is kitörölte. Úgyhogy most már mindenki látja, hogy szakítottunk. Hihetetlen, hogy volt, aki lájkolta. Szerencsére anyáék nincsenek fönt, még nem tudnám elmondani nekik.

„Anyá, most nem tudok beszélni. Igen, azért, hogy ezt elmondjam. Ez nem cinizmus, csak nem értem, minek kell ennyit kérdezgetni. Attól még, hogy az anyám vagy, nem vagyok köteles mindenről beszámolni. Hú, ne haragudj, de erre most nem tudok odafigyelni. Nincs semmi baj, csak problémák vannak a virágbolttal. Nem úgy. Csak probléma van a rendelésekkel. Tamás dolgozik, igen. Igen, eszem. A vitaminokat is szedem. Nem, eddig még semmi. Majd elmegyünk orvoshoz, de szerintem még nem telt el annyi idő. Nem tudom, mikor megyünk, talán májusban valamikor. Mert most rengeteg dolgunk van. Élünk! Amúgy mi a helyzet? Apa jól van? Aha, akkor jó. Most komolyan, ha még egyszer megkérdezi valaki, hogy utánanézttem-e, mit kell csinálni, hogy teherbe essek, meg hogy kell szexelni... Nem tudom. Széttaposom a telefont. Szerinted az segít, ha azon sopánkodszt, hogy istenem, hány éves vagyok már, meg akkor mikor fogok szülni?! Hogyne látnád már az unokádat! Ne sírj! Tudom, hogy miért lettem Hajnalka, már mondtad. Azt hiszed, ez engem nem nyomaszt, hogy mama sem ismert engem? És akkor most mit csináljak? És ha nem lehet gyerekem? Ezt nagyon utálok. Attól még nem kell meghalni. Én is itt vagyok. Nekem is lehet örülni! Persze, jó lenne szerintem is. Na jó, majd még beszélünk! Szia! Sziaaaa!”

Mindig azt hittem, hogyha ilyesmi történik velem, mint ez, hogy nem lehet gyerekem, az fájni fog. A fájdalomtól féltem a legjobban. Ha a szülés szóba jött, csak arra tudtam gondolni, hogy mennyire fog fájni. De ez még csak nem is fájt, ez rosszabb volt. A semmi töltött be mindent. Mint egy hűvös fuvallat fújt át rajtam naponta többször. Állandóan fáztam. Jéghidegek voltak a tagjaim. Még mindig nem tudtam sírni. Sírni akartam. Éreztem, hogy üvölnem kell, különben megfulladok. Néha meg úgy éreztem, mintha törött cserepeken át kellene levegőt vennem. Azt akartam, hogy szakadjon fel belőlem, hogy ki tudjam öklendezni. Gyűöltem magam, mindent, ami eddig történt, azt a rengeteg próbálkozást, hogy én jó feleség és anya legyek! Gyűöltem mindenkit, aki biztatott erre, gyűöltem Tamást, az anyámat, a barátaimat, akiknek azóta már a második is megszületett. Nem akartam nő lenni többé, semmi sem akartam lenni, csak egy test. Elővettem a kedvenc babámat, és csúnyára nyomkodtam, behorpasztottam a hasát és az arcát, kitekertem a karjait, és levágtam a haját. Ő lesz a kabalám. Leültettem a kanapéra, és bekapcsoltam neki a tévét.

Beálltam a tükör elé, és felmázoltam magamra egy durva sminket. Nem sminkeltem magam soha. Néhány kiszáradt régi rúzsom volt csak, amit anyától kaptam, hogy próbáljak már meg úgy kinézni, mint egy nő. Volt még egy agyonhegyezett fekete szemceruza meg egy dúsító hatású szempillaspirál. Ezekkel rajzoltam egy arcot magamnak. Felvettem a legkivágottabb, a legminibb, a legextrémebb ruhámat, amit találtam, a legmagassarkúbb cipőmmel, és elindultam a városba. Lesz, ami lesz! Legyen úgy, ahogy lennie kell! A szórakozónegyedbe mentem, oda, ahol sokan vannak, ahol megláthatnak azok is, akiket ismerek. Lássanak meg! Észrevettem egy ismerőst. Leálltam az utcán, ott, ahol voltam, és rágyújtottam egy cigire. Eltűnni már nem tudtam, de a cigizés mindig jó álca. Az a gimnáziumi srác volt, akiről azt mondták, hogy a legyet is röptében. Aztán volt egy csúnya ügye, majdnem lecsukták. Odajött hozzám. Azt hittem, felismert. Nekem a suliban nagyon tetszett, helyes volt, minden lány szerelmes volt belé. Most is helyes, még sosem voltam együtt ilyen izmos, magas, erős sráccal. Tetszett az a félmosoly a szája sarkában, amivel leszólított. *Szia, csajszi? Egyedül vagy? Aha. Tudok egy házibulit, van kedved eljönni? Addig tekerek egy cigit! Messze van? Nem, csak pár sarokra innen. Akkor jó. Megyek.* Annyira lehangoló volt a modora, hogy nem tudtam nemet mondani, és nem is akartam. Ez kellett nekem, hogy ne kelljen gondolkodni. Ez a férfi pont ilyen volt. Vad és erős. Sejtettem, hogy nincs semmilyen házibuli, mégis mentem vele. Arra vágytam, hogy tegyen velem, amit akar. Már a lépcsőházban nekem esett, és

ahogy mentünk felfelé a lépcsőn, benyúlt a szoknyám alá, és elkezdett lyukat tépni a harisnyámon. Átkulcsolta és szorította a csuklóm a ajtó előtt, miközben megpróbálta kinyitni, mintha attól félne, hogy elmenekülök. Belökött az ajtón, megtántorodtam. Hallottam, ahogy kulcsra zárja az ajtót. *Kérsz még inni valamit, vagy mi lesz? Mit állsz itt, mint egy prúd pica? Levetkőzől végre, vagy én tépjem le rólad a cuccot?* Teljesen lefagytam, nem tudtam, mit csináljak. Dideregni kezdtem. Láttam, hogy csak állok, ezen bedühödött, és belökdösött az ágyig, közben röhögött rajtam, hogy milyen béna vagyok. Letépte rólam a ruhákat. Olyan gyorsan és határozottan csinálta, és annyira praktikusán, hogy csak pár félbeszakadt gesztust tudtam tenni, hogy megakadályozzam. Meztelenre vetkőztetett. Ott feküdtem picire gömbölyödve az ágyon, és közben hallottam a hangom, ahogy lélekszakadva, nyüszítve sírok. Ez eléggé meglephette, mert leállt, bontott egy dobozos sort, és úgy próbált feléleszteni, hogy leöntött sörrel. *Ne sírj bazdmeg! Takarodj a picsába, te hülye kurva! Elment a kedvem az egésztől! Szórakozol? Mi a faszt képzelsz magadról? Vidd innen a lötytyedt segged, vagy én doblak ki!* Rám dobta a ruháimat, kinyitotta az ajtót, és kirakott a folyosóra. Még mindig zokogtam. Felvettem a ruhacafatokat, és elbotorkáltam a virágboltunkig. Az volt a legközelebb, és még nálam volt a kulcs. Leroskadtam a növények közé. A tömény virágillat rátelepedett az érzékeimre. Ott maradtam a földön, közelebb húztam a kaspókat, és megágyaztam magamnak virágokból. Még mindig remegtem és bűzlöttem a sörtől, de a virágok közelsége eszembe juttatta azt a családi nyaralást, amikor befeküdtem a növények közé.

Tíz-tizenegy éves lehettem. Azt mondták, jár arra a medve, ezzel ijesztgetett mindenki. Nem mertem egyedül maradni. Egyszer valahogy mégis egyedül maradtam a ház mögötti, fejmagasságig érő fűben. Csak álltam ott köztük, és már nem féltem, sem a medvétől, sem semmi mástól. Végigsimítottam őket a kezemmel, ők meg arra hajlottak, amerre a kezem vitte őket. Követték a mozdulataimat, velem hajladoztak. Egyre szenvedélyesebben simultam hozzájuk, azt akartam, hogy mindenhol hozzáérjenek a bőrömhöz. Levettem a pólómat is, és ölelni próbáltam őket, de kibújtak a kezeim közül. Kacérak voltak, és finomak. Éreztem, hogy ennek valahogy köze lehet ahhoz, amit mindig titkoltak előttem a felnőttek, hogy ennek köze lehet a szerelemhez. Kicsit el is szégyelltem magam, de már nem tudtam abbahagyni. Belehemperegőztem a fűbe.

Reggel hallottam, hogy valaki a zárral bíbelődik. Ott feküdtem a földön a virágok között megsemmisülve, és biztos voltam benne, hogy még ki is rabolnak vagy megölnék. Gyorsan próbáltam felidézni, melyik a legintenzí-

vebb, leggyönyörűbb emlék az életemből, hogy majd erre gondoljak, amikor meghalok. Csak Tamás volt. Először észre sem vett, próbáltam elbújni az orchideák között. Átszellemült volt, és kapkodó, még sosem láttam ilyennek. Biztos szerelmes. Így tudtam meg, hogy engem nem is szeretett. Nem tudtam végiggondolni ezt a gondolatmenetet, pedig nagyon akartam, mert Tamás odalépett, ahol gubbasztottam, és felüvöltött, annyira megijedt. Miközben próbált megnyugodni, én feltápáskodtam, és rendbe szedtem magam, de csak úgy, mintha csak a szél kicsit összeborzolta volna a hajamat, és kész. Tamás észrevette, és elmosolyodott. Nekem meg eszembe jutott, hogy mi történt az este, úgyhogy elkezdtem csendesen sírni. Eltakartam az arcomat, és el akartam tűnni, de Tamás kibontott ebből a görcsből, és megölelt. Kérdezte, mi történt, de nem tudtam neki elmondani. Nem hiszem, hogy valaha is elmondom ezt bárkinek. Csak azt, hogy szétcsaptam magam, és nem tudtam volna hazamenni, és hogy ez volt a legközelebb, ami igaz is volt. Haza akart vinni, de mondtam, hogy inkább hívok egy taxit. Kiderült, hogy ez alatt az egy hónap alatt, mióta külön élünk, összejött valakivel, és virágért jött a boltba, hogy vihessen neki.

Többször szégyelltem magam életemben, de így még soha. Szégyelld magad! Hát nem szégyelled magad? De igen! Szégyellem magam, hogy ide jutottam, hagyom, hogy úgy bánjanak velem, mint egy kurvával, szégyellem a gondolataimat, a vágyaimat, azt, hogy nő vagyok! Szégyellem, hogy csak arra tudok gondolni, mikor lesz a következő, hogy mikor feküdhetek le valakivel. Azt akarom, hogy még egyszer tépje le rólam a ruhákat, még egyszer hagyjon ott az ágyon, még egyszer mondja el ugyanazokat a mondatokat. Aznap este elmentem ugyanoda, hátha megint ott lesz. Leálltam cigizni ugyanott. Ott volt a haverjaival. Valamit mondott nekik, ők meg elkezdtek röhögni és felém mutogatni. Ez már fájt, és örültem, hogy fáj. Benyúltam a táskámba a rajzszögért. Addig szorítottam, hogy fájjon. Tehát ébren vagyok, ez az én életem, és most történik velem. Azután, hogy megtudtam, meddő vagyok, azt hittem, többé már nem fogok érezni semmit. A fájdalom is érzés, legalább valami, ami tudatja velem, hogy még nem szüntem meg, még élek. Aznap este az éles, tűhegynyi fényről álmodtam, amit az orvosi rendelőben láttam.

Éjszaka van. Egy fénypászma nyaldossa a lábfejemet, ami egy résből nyúlik felém. Meleg. Látom a szállingózó porszemeket. Oda akarok menni, csak megyek és megyek, de a rés egyre távolabb kerül tőlem, pedig olyan közelinek tűnik, mintha bármikor átnézhetnék rajta. Hiába megyek felé, a távolság sosem változik. Tudom, hogy mögöttem nem szoba van, hanem valami

ismerős táj, mintha jártam volna már ott. Nem tudok belenézni. Szétfoszlik az egész.

Délután ébredtem fel. Állásinterjúra kellett volna mennem. Nem tudtam a virágboltban dolgozni tovább. Tamás nagyvonalúan felajánlotta, de örülök, hogy nemet mondtam, mert akkor lehet, hogy nekem kellett volna összeállítanom a szerelmes csokrot a barátnőjének.

Három napig ki sem mozdultam otthonról. Beleültem a fájdalomamba, és ott gubbasztottam egész nap. Maradékokat ettem, maradékokat ittam. Nem bántam. Nem értettem, minek kéne tovább táplálnom a testem. Ki-nek? Miért? Csak úgy? Mert élni kell?! Mert enni kell?! Mert tovább kell csinálni?! Ki mondja?! Ki mondja meg nekem, hogy mit kell csinálni? El-tűnni szerettem volna, mint ahogy hajnalban felszívódnak a vízcseppek a növényekről. Vagy fűszálnak lenni, amelyről az első napsugár lenyalja a nedvességet. Vagy virág, csak úgy tündökölni bele a levegőbe, és várni arra, hogy ki töri majd meg a derekam, és szakít le magának. Csak ne annak lenni, aki vagyok! Bárcsak ne az volnék, aki vagyok! Próbáltam annyira csendben lenni, amennyire csak lehet, mintha nem is volnék. Halkan nyitottam ki a hűtőt, nem folyattam a vizet, csak nagyon vékony sugárban, nem fürödtem, nem néztem tévét, a könnyeimet is visszatartottam, semmi hüppögés, csuklás, semmi sóhaj. Nem vagyok. A madarakat figyeltem az ablakpárkányon. Galambok. Ücsörögtek a párkányon némán, mintha temetésen volnánk.

(Orvosi váró, megszólal a telefon.)

„Anyá, most nem tudok beszélni, orvosnál vagyok. Nem, nincs semmi, csak a szokásos éves szűrés. Biztos. Igen, mert izgulok. Ilyenkor mindig izgulok. Te jól vagy? Milyen gyógyszert? Milyen füldobogás? Légy szíves nyugodj meg! Mit csinált már megint? Nem hallgatom, mit mond, be sem kapcsolom a tévét. Jó, nézd meg akkor te! Úgyis elmeséled. Na puszi!”

Tavaly egy kismama nagy nevetéssel jött ki az orvostól, miközben visszacipzárázta a pénztárcáját. Az orvos biztos elsütött egy jól bevált poént a terhesség viccesebbik oldaláról. Örülök, hogy ezeket nekem nem kell végighallgatnom. Megmenekültem ettől a kínos jókedvtől, amit combcsapkodások közepette az orvosok megengednek maguknak. Engem nem fog tapicskolni, hátamat lapogatni, megjegyzéseket tenni, nem fog célozgatni, felhízlalni, kérdezgetni, hogy vagyunk, hogy vagyunk? És a kedves mamája? Nemsokára én következem. El is felejtettem, miért vagyok itt. Nemsokára kiderül, nemsokára körbeér az életem. Ma, április harmadikán.

Csengettek. Nem nyitottam ajtót. Meg sem mozdultam, hátha elmegy. Csengettek még egyszer. Kicsit közelebb lopakodtam az ajtóhoz, próbáltam kitalálni, ki lehet az. Egy beszűrődő árnyék az ajtó alján. Csak egy árnyék. Letett valamit az ajtó elé. Alig vártam, hogy elmenjen. Egy régi műanyag zacskóban ott volt a piros cipőm. Teljesen megfeledeztem róla. Tamástól kaptam. Ő tette le az ajtó elé, véletlenül elpakolta, amikor költözött. Azért vette nekem, hogy csinos legyek, hogy ha elmegyünk valahova, ezt vegyem fel. *Ez egy igazán nőies darab. Szerintem meg kurvás.* Nem hordtam, sosem vettem fel. Egész nap abban a cipőben mászkáltam a lakásban. Kisebesedett a lábam, de azért sem vettem le. Be fogom törni! Hozzám fog szokni! Megszelídítem!

Éjszaka az álláshirdetéseket néztem, és találtam egy pincér állást egy kis vegán étteremben. Felvettek.

Éjszakánként elmentem otthonról, és mindig a piros cipőben. Ez volt az egyetlen feltűnő dolog rajtam, a többi ruhám fekete. Sodródtam, mintha a cipőm vitt volna egyik helyről a másikra, egyik napról a másikra... lábtörlőn, utcakövön, járólapon, konyhakövön, táncparketten, avaron, fűvön, macskakövön, betonon, parkettán, esőben, napsütésben, vizes földön, repedezett szürke kövön és szőnyegen hajtott engem keresztül... sarokban, fürdőben, egymástól távol felborulva, teraszon, rácsba akadva, liftben, egyik ott, másik itt, előszobában, cipőtartón szépen sorba állítva, ágynemű közt, próbafülkében, vízparton majdnem elsodorva, mosógépben, gyerekjátékok közt kerestem, és mindig megtaláltam. Tűsarok, tűhegy, rajzszög, késhegy, hegy, él, szűr, fájdalom, vér, bőr, köröm.

Hajni, van kedved kávézni egyet valahol? Habó, válaszolj, légy szíves! Átmenjek valamikor? Kérlek, válaszolj valamit, különben rád töröm az ajtót! Ne csinálj hülyeséget! Hajnika, félve kérdezem, de hátha jót tesz neked, tudnál vigyázni Sáríkára és Boróra, kimozdulnánk valahova Laci-val. Hajni, kéne már egy csajos parti! Olyan pasizós. Mikor lenne jó neked? Figyi, átvihetem pár órára Marcit? El akarok menni jógázni. Szerintem jót tenne neked.

Állandóan fáradt voltam. Fáradtan keltem, igaz, csak pár órát aludtam, fáradtan mentem be dolgozni, fáradtan jöttem el. Aludtam pár órát, és fáradtan indultam az éjszakába. Nem ittam, nem drogoztam, keveset ettem, csak a szex kellett. Sok, gyorsan, sokszor, minden nap. Mindig mással, mindig máshol. Más illatok, más szagok; hónaljszag, izzadságszag, szájszag, áporodott szag, testszag, mosószerszag, hajszag, szőrszag. Bódító és fárasztó volt ez a sokféleség. Egyhangúság lett, unalom. Egyre éhesebb lettem. Tömtem magamba őket, mint egy bulémiás, hogy aztán kihányjam az egészet.

Behívtak az étterembe beszélgetésre. Meg is értem, többnyire hullafáradtan mentem be ugyanis dolgozni. Egyik nap ki kellett vinnem két tál tűzforró levest egy asztalhoz. Mindig ilyen forrón adják, folyton attól félek, hogy szétég a kezem. Odaértem az asztalhoz, és ez az idősebb pasi, miután letettem elé a tányért, kedvesen, de határozottan ráfogott a csuklómra. Csak meg akart kérni, hogy hozzak neki egy pohár vizet, de bennem elpattant valami. Nagy lendülettel kikaptam a kezem az övéből, és ugyanazzal a lendülettel ráborult a másik kezemből a leves tányérostul. Mondom, az a leves iszonyú forró volt. Összefutott mindenki, vitték be a mosdóba, engedték a karjára a hideg vizet, valaki még mentőt is hívott. Kirúgtak.

Ennyire rám telepedett az az este? Pedig már eszembe sem jutott. Mindenesetre azzal ünnepeltem, hogy bementem egy virágboltba, és mindenfélét összevásároltam. Alig bírtam hazavinni.

„Igen, eszembe jutottál! Sajnálom, hogy nem tudok most lemenni. Tamás nagyon jól van, igen. De miért? Majd én megkérdezem tőle. Megígérem. Jól vagyunk. Nincs különösebben semmi érdekleges. Anya, most nem jó. Attól, hogy megspórolod nekem a lefelé utat, még nem lesz több időm. Hát jöhetsz, csak nem leszünk itthon. Jézusom, nem kell mindjárt besértődni! Van pár órám az anyámról, de most felutazol egy óráért? Hát szerintem sem. Hidd el, szólok, ha kicsit lazább lesz a tempó!”

Kiettettem a virágokat vázákba és poharakba a lakásban. Levetkőztem, és beálltam a tükör elé. Vékony, szép test, arányos. Sosem láttam ilyennek, ilyen egészségesnek. Azt hittem, elhasznált lesz, hogy látszani fog rajta a sok kéznym, hatalmas férfitenyerek, sebek, hibák, felfeslések, de semmi. Sima, egyenletes, egységes test. Tiszta, szűzies. Ez hogy lehet? Mint mikor az elsőre vártam. Talán meg sem történt ez az egész, és én még mindig ott állok a gyerekszobámban a babáim között, és az elsőről fantáziálok. Hol fog megérinteni először? Melyik testrészemen akad majd meg a tekintete? Ott? Vagy inkább itt? Ez fog tetszeni? Hol fog megcsókolni először? Forró lesz a csókja, vagy az én testem lesz tűzforró? Hogyan fog átkarolni? Merre borítja el a testem? Ölébe vesz vajon? Vagy először csak végigcsókol lassan, elnyújtva. Addig fog várni, mielőtt megtörténik, amíg már beleőrülök a vágyba? Igen, így akarom. És most, ahogy itt állok a tükör előtt, most is így akarom. Sokat játszottunk papás-mamásat az egyik lakótelepi barátnőmmel kislánykoromban. Behúzódtunk a szobájába, és elkezdtünk játszani. Dörzsöltük egymást addig, amíg kipirosodtunk. Tudtuk, hogy ez titkos, a szülőknek és a többieknek nem szabad megtudniuk, mert ez a játék csak a miénk. A titkok súlyáról tudtam meg akkor valamit. És édességéről. Amit csináltunk,

attól melegünk lett. Olyan volt, mintha kipróbáltuk volna egymáson azt, amit később a fiúktól szeretünk volna megkapni. Összekoccant a fogunk, és vérzett.

Mit fognak szólni hozzá az emberek, ha mégis jól leszek? Mit fognak velem csinálni? Szegény anyukám, hogy fogom mindezt elmondani neki?

„Anyá... Mi van, ha nem lehet gyerekem? Nem tudom, csak úgy eszembe jutott. Akkor is szeretni fogsz? Nem akarok bejelenteni semmit, csak kérdezem. Csak úgy. Ezen gondolkoztam. Mert már két éve próbálkozunk, és még mindig semmi. Nem akarok lombikot. Ha egyáltalán kitart addig a kapcsolatunk. Hát, mit tudom én! Bármilyen lehet. De szeretem, csak nehéz ez mindkettőnknek. Mert nem kérdezted! Erről csak nyugodtan lehet beszélni. Én is későn jöttem, tudom, de nem ennyire. Csak felkészítem magam a legrosszabbra. Hát így. Jó, persze, menjél, szia!”

Tettem egy próbát barátokkal, elmentünk egyet iszogatni. *Úristen, de jól nézel ki, Hajni!* Ez így kiszakadt belőle. Nem tudtak hova tenni. Egyszer-kétszer próbálták sajnálkozó arccal, elnyújtott hangon megkérdezni: *Éés... hogy vaaaaagy? Jól, köszönöm. Tamás? Szakítottunk, és már van új barátnője.* Ingatták a fejüket, sajnáltak, hogy milyen rossz nekem, és örültek, hogy nekik ehhez képest milyen jó. Az volt az utolsó alkalom. Legközelebb egyedül mentem, és nem túl későn, este kilenc felé. Kerestem magamnak egy szabad asztalt, és leültem. Sosem a saját nevemet mondtam be, ha odajöttek az asztalomhoz, hanem mindig kitaláltam valamit. Untam, hogy minden férfi ugyanúgy reagál, ha megtudja, mi a foglalkozásom, hány éves vagyok. Sokkal szabadabbnak éreztem magam, ha nem a saját nevemen futok. Nem döntöttem el előre, hogy aznap este hogy fognak hívni, ez mindig ott dőlt el, már az asztalnál ülve. És mindig jöttek férfiak. Minden név mellé egy egészen új foglalkozást és élettörténetet találtam ki. Többnyire improvizáltam. Mélyen felszabadító volt, hogy azt mondom, amit akarok, és úgy viselkedem, ahogy kedvem tartja, mert nem kell viselnem a nevem és a történetem terheit. Sokkal inkább én voltam így, egy szabadabb, kacérabb, feslettebb, spontánabb én. Egy olyan én, amilyen mindig szerettem volna lenni, de mindig úgy éreztem, most nem lehet, most viselkednem kell. Minden helyzetben tudtam, hogyan kell viselkedni, hogyan legyek illedelmes, kedves, hogyan legyek olyan, amilyet elvárnak, ami beleillik a képbe. Azt éreztem, senkit sem érdekel, hogy milyen vagyok valójában. Volt, amikor sajnáltattam magam, hogy árvaházban nőttem fel, nem ismerem a szüleimet, költőnő szeretnék lenni, de egyelőre eladó vagyok egy élelmiszerboltban, vagy hogy balesetben haltak meg a szüleim egy éve, vagy volt, amikor a Vígsházban

voltam öltöztető a férfioldalon. Csodálatos volt figyelni, hogy viszonyulnak a férfiak a különböző énjeimhez. Mit hoz ki belőlük, hogyan bánnak velem? Volt, mikor butának adtam ki magam, azt nagyon élveztem, látni a lenézést a szemükben, és a biztos tudatot, hogy na ezt ma hazaviszem. Na, ezekkel sosem mentem haza. Én mentem hozzájuk, mert ha hozzám jönnek, biztosan lebuktam volna. A kitalált történeteket végig tartani kellett. Szex közben is próbáltam tartani magam hozzá, és tényleg mindig más módon volt. Más kívántam, máshogyan akartam, olykor a mozdulataim sem voltak az enyéimé. A szexben is lehettem szabad és gátlástalan, mert nem egészen én, egy kitalált személy megtestesítője voltam, egészen más vágyakkal. Sosem néztem volna a tükörben, ahogy szeretkezem, de egy srácnál volt egy falnyi tükör. Vadító volt a látvány, én alatta, ahogy vonaglik a két test, ráadásul neki izmos, szép fenéke volt, pillanatok alatt eléleztem. Egy másik alkalommal a teraszon voltunk, látszott a Duna, meleg nyári este. Hideg volt a kő, megláthattak, de nem tudtunk ellenállni a kísértésnek, és ott szeretkeztünk. Kapaszkodtam a kovácsoltvas rácsba, és próbáltam nem kiadni hangokat, de egy ponton ezt is elengedtem, és felszakadt belőlem minden. Volt, hogy másnapra beszéltem meg találkát valakivel, hogy hadd várjon addig. Elmentem vele ruhákat vásárolni magamnak, aztán behívtam a próbafülkébe. Azt élveztem, hogy a többi ember folytatja a napi robotot, szöszmötöl a szomszédos fülkében, erőlteti magára a túl szűk s-es ruhadarabokat, én meg élvezek, ritmusosan, némán, mosolyogva. Volt, akivel felmentünk egy kilátóhoz, elszívtunk egy spanglit, és az autóban voltunk együtt. Az autós szexre mindig kíváncsi voltam, de csalódtam, semmi különös. Volt egy pasi, aki kicsivel jobban tetszett, mint a többi, és volt családja is. Talán ez volt benne a legizgalmasabb. Volt bennem egy erős vágy, hogy súlyosan elcsábítsam, hogy szeressen belém, hogy ne tudjon szabadulni tőlem, hogy el akarjon válni. Neki azt mondtam, hogy festő vagyok, és kell a tapasztalat a munkámhoz, és hogy le akarom festeni őt, de ahhoz előbb fotókat kell készítenem róla, kettőnkéről, meztelenül. Ez, azt hiszem, tetszett neki. Szenvedélyes volt és odaadó, gyengéd, szinte szerelmes. Éreztem rajta, hogy nem szokott félrelépni, csak hiányzik neki a szerelem, és most velem éli meg, belém tudta vetíteni, amire vágyott, és odaadott mindent, amit évek óta magába zárt.

Közben találtam egy másik munkát. Minicopy, pont jó.

Felhívott Tamás. Nem számítottam rá, már eszembe se jutott. A parkban akart találkozni egy padon. A piros cipőmet vettem fel, a régi szép idők emlékére, meg azért, mert már állandóan ez volt rajtam. Útközben láttam

egy nagyon idős nénit, totyogva, imbolyogva átkelni az úttesten. Dehogya zebrán, csak úgy át a kocsik között. Körbe sem nézett, mielőtt lelépett. *Csak semmi nyugalom, lassan, mint az örültek!*, mondta mindig nagymamám. Most akkor rohanjak oda? El fogják ütni, vagy mi lesz? De a kép belassult, ahogy a kocsik is lassítani kezdtek. Nem dudáltak, nem anyáztak, és mutogattak kifelé az ablakon. Lehet, hogy mindenki arra gondolt, amire én, hogy ez a néni lassan kísétál ebből a világból, talán ma süt rá a nap utoljára, talán ma kell elbúcsúzni tőle. Csókolom, néni. Ő meg nem tudva semmiről, látszott, hogy sietett, csak nekünk tűnt úgy, mintha egy pillanatra megállt volna az idő. Ő csak egyszerűen ment a dolgára, keresztül mindenben. Csúsztatva lábait lépésről lépésre, vén kezeivel a levegőbe kapaszkodott. Mellúszáskor szoktam így lapátolni a kezeimmel és kitartani a fejem, hogy a hajam ne legyen vizes. Mamámra gondoltam, és az ő anyukájára, meg az én anyukámra, és arra a nagymamámra, akit sohasem ismertem. Eldöntöttem, hogy legközelebb mindent elmondok anyának.

Leültem Tamás mellé a padra. *Hajni, csak szerettem volna, ha tőlem tudod meg, hogy a barátnőmmel babát várunk. Tudom, hogy kicsit korai, de így történt, és tudod, hogy mennyire akartam gyereket... meg egyébként is úgy érzem, mintha most teljesedne ki az, amit veled elkezdtem, mintha a mi kapcsolatunk folytatása volna. És meg akartam köszönni. Alszol még virágok között? Igen, szoktam. És te viszel már virágot a kedvesednek? Igen, szoktam, és olyankor mindig eszembe jutsz. Isten veled, Tamás! És elraktam őt a szívem egy távoli zugába.*

Esni kezdett, miközben hazafelé mentem. Lassan kezdte, csak egy-egy csepp. Aztán hirtelen, mintha dézsából öntenék. Szaladtak az emberek a legközelebbi erkély vagy valami kiszögellés alá, hogy az épület falához tapadva megússzák az özönvizet. Sírní szerettem volna, de az esőcseppek betakarták az arcomat, nevetségesek lettek volna köztük a könnyeim. Nem szaladok többet az eső elől. Csak néhány perc telt el, kisütött a nap, és mint egy légicsapás után, lassan előbotorkáltak az emberek. Túléltek. Örülhetünk a napnak. Kiültem egy kockakőre száradni. Talán nem néznek hajléktalanoknak, és nem büntetnek meg, mert le merem ülni egy kicsit. „Nincs semmi. Eláztam. Igen, itt volt egy nagyon durva eső. Az jó. Az van, hogy szakítottunk Tamással. Több hónapja. Nem tudom. Igen. Nemcsak az anyámnak nem mondtam el. A barátaim azért tudták, mert velük többször találkozom. Észrevették. Anya, ez nem rólad szól. És légy szíves, hadd mondjam végig. Nemcsak ez a baj. Sajnos, folytatom a családi sorsot. Nem fogod ismerni a gyerekem. Nem fogsz meghalni. Mindegy ez most. Azért, mert nem lehet gyerekem. Nem, ezt az orvos mondta. Tuti, igen. Nem Tamás volt a hibás.

Nem akartam folytatni, mert nem volt mit. Ha nem vagyok meddő sem lett volna vele gyerekem. Mert már nem szeretjük egymást, azért. Jobb is, hogy nem lett. Szegény gyerek. Sajnálom, anya. Ne sírj! Ez van! Én jól vagyok. Hát úgy, hogy vége. Nem is akarnék már gyereket. Biztos. Tényleg jól vagyok. Majd megyek valamikor. Nem tudom. Majd hívlak. Én is! Szia.”

Madárcsicsergésre ébredtem. A galambok is ott ültek a párkányon. Kihajoltam, hogy beleszívjak a hajnali levegőbe, erre nagy szárnycsattogtatva elrepültek. De jó nekik! Szeretnék én is repülni! Benézni az ablakokon, ülni a vezetékeken, nézni felülről a várost, elpihenni egy póznán, odarepülni egy öreg nénihez a parkban, hogy megetethessen. Látni az embereket, ahogy járnak-kelnek odalent. Hátha madártávlatból hirtelen megértek valamit. Nem tudom, mit. Lehet, hogy semmit, csak jó lenne ott. Hallom, hogy valaki szólít. *Hajnal! Haaajni! Hajnniiii!* Attila volt, a fiú, akivel mindig csak barátok voltunk. *Hogy kerülsz ide? Itt lakom. Már jó ideje Budapesten lakom. Tényleg? Azt hittem, hazaköltöztél. De miért gondoltad? Hát mondták hogy... Nem jössz fel? Inkább itt dumáljunk.* Úristen, de rég nem láttam, már tele van ősz hajszálakkal a halántéka. Jó húsz éve. A gimnáziumból ismerem. Nagyon kis, béna srác volt, szemüveges, csendes, pattanásos. Nagyon rossz volt tesiből. Kettőt tudott húzódzkodni a kötélén. Mindegy. Jót tett neki az élet. *Te semmit sem változtál! Gondolod? Mert te sokat! Deres vagy! Ja, hát igen. Te viszont... Jézusom... Gyönyörű vagy! Botox? Nem, csak végre egyedül vagyok.* Bontottam egy Irsait. Azért nem lehet mindig calvadost! Meg az egy kicsit Remarque-os. Ketten megittak egy calvadost, és szenvedélyesen szeretkezni kezdtek. Kiültünk vele a gangra. Jólesett önfeledten csevegni. Mintha minden lehetséges volna még. Mint huszonevésen. Kimelegedtem az italtól, ő is. Egymásra néztünk. Láttam előre, hogyan fogunk szeretkezni. Lepergett előttem az egész, és eldöntöttem, hogy akarom. Besétáltam előre az ajtón, ő jött utánam. Megálltam a szoba közepén, és vetkőzni kezdtem, ő meg csak állt és nézett. Aztán odajött, és úgy bánt velem, mint egy hercegnővel. Amikor az ablak felé fordítottam a fejem, láttam, hogy az ablakpárkányról minket figyel egy madár. Sosem ismertem a madarakat, nem tudtam megkülönböztetni őket, de erről biztosan tudtam, hogy nem igazi. Nem is minket, engem nézett. A szemében ott gomolygott az egész világegyetem, a sok-sok galaxissal. Semmi ítélet nem volt a szemében. Nem engedtem el a tekintetét. Attila húzta vissza gyengéden az arcomat, nem tudom, mit láthatott, de könnyezni kezdett. Biztos az a madár nézett rajtam keresztül. Elaludtunk. Nálam. Az én lakásomban. Nem zavart. A tévé villódzó fényekre ébredtem. Betett egy filmet. Valami szamaritánus lányról szólt, aki

lefekszik mindenkivel, és azt hiszi, hogy ő Vasumitra. Vasumitra. Tetszett ez a név. Én vagyok Vasumitra, mondta éppen a lány. Nem is tudtam, hogy van ilyen filmem. Lehet, hogy Tamás hagyta itt véletlenül. *Hajni, nekem van feleségem. Az jó. Ne haragudj, hogy nem mondtam. Semmi baj. Azért találkozzunk még? Nem. Akkor bejelöllek Facebookon. Ja, persze.*

Miután elment, visszaheveredtem az ágyra, és megnéztem az egész filmet. A film után kimentem sétálni csak úgy, cél nélkül. Már hajnalodott. Az utcákon senki, csak a csönd. Egy-két zajfoszlány a távolból. Éhes macskák, elvéve pár autót. Mintha tavaszodna, de még csak február volt. Úgy tűnt, mintha egy narancssárga-piros ruhás szerzetes fordult volna be a sarkon. Utánamentem. Semmi sehol. Biztos csak egy krisnás. Van a közelben egy indiai étterem. Vajon tényleg léteztek nők, akik megváltották a férfiakat? Nem hiszek az ilyesemben. Végigsétáltam az egész napot. Egyre csak arra a furcsa madárra gondoltam. Kerestem a tekintetemmel. Még kicsit kopárak voltak a fák, de már hallani lehetett, ahogy pattannak a bimbók. Sok kis friss hajtás a fákon. Kezdődik megint. Eltelt majdnem egy év azóta. Lehet, hogy innen, áprilistól áprilisig számítom majd az évek múlását. Én rügyfakadás-kor ünneplem majd az új évet. Megérintettem minden fatörzset és apró zöldtet, amit csak elértem az ujjaimmal. Hiányoznak a virágok. Hiányzik a virágbolt, de csak az, Tamás nem. Érinteni akartam valakit. Olyan puhán és kedvesen, mint ezek a növények. Kinéztem egy előadást, és elmentem színházba. Szünetben kimentem rágyújtani. Volt ott egy fiatalabb srác egyedül. Sötétbarna haj, barna szem, kreol bőr, szakadt cuccok, elrévedő tekintet. Nagyon megtetszett. Abban a pillanatban rám nézett, és odajött. Az előadásra egyáltalán nem tudtam figyelni, égtem a vágytól, hogy együtt legyek ezzel a fiúval. Színház után elindultunk hazafelé. Fújt a szél, és miközben beszélgettünk, a fák is beszéltek hozzám. Úgy akartam szeretni, mint ők, hajladozva és susogva. Nyitva hagytunk ajtót-ablakot, hogy átfújjon rajtunk a szél, és csendesen szeretkezünk. Az a színes madár megint ott ült az ablakban. Éreztem, hogy beomlik alattam az ágy, és zuhanni kezdek lefelé, de nem úgy, mint álmomban, hanem úgy, mint mikor megrendül az ember, mikor megindul a lelke. Hirtelen két testet láttam magam alatt, ahogy egymásba fonódnak, mint az indák. Néztam őket fentről. Kirepülhettem volna az ablakon, egy pillanatra eszembe is jutott, de nem engedett a látvány. Ott tartott a szobában. Azt éreztem, hogy át akarom élni, amit ők. És akkor hallottam magam, ahogy hangosan felordítok. Így aludtam el, teljesen összefonódva azzal a fiúval. Arra ébredtem, hogy zaklatottan járkál a szobában. Arra várt, hogy felébredjek. *Figyelj, tegnap elfelejtettem gumit húzni. Te*

szedsz valamit? Nem, én nem. Akkor most mi lesz? Nem akarok gyereket. Nekem nem lehet gyereke.

Egyre több helyre elkísér a madaram. Szinte mindenhol velem van, szinte mindig, de főleg szeretkezések közben.

Az egyik nap úgy kezdett pittyegni a telefonom, mint amikor néhány órára kikapcsolom, és utána ömlesztzi rám az olvasatlan messenger üzeneteket. Vagy tíz érkezett egyszerre. Mindegyikben ugyanaz, azoktól a férfiaktól, akikkel együtt voltam. Mindegyik álmódott valamit. És mind ugyanazt. Hogy egy kecses madár repül be a nyitott ablakon, és figyeli őt. Aztán megváltozik a táj, és színes ruhadarabok közt bolyongva követi a madarat. Aztán egyszer csak egy tóparton van, belesétál a tóba, és elmerül. És hogy akkor azonnal felébredt, és én jutottam eszébe. És hogy onnan kezdve megváltozott valami.

Észrevettem, hogy a fürdőben a csempék között sarjadni kezdett egy növény, már apró levelei is vannak.

Gondoltam, veszek magamnak pár új ruhát, olyat, amiben kevesebb a műszál, ha van még ilyen egyáltalán. Minden ruha túlságosan súrolta a bőröm, szúrt, súrlódott, túl szűknek éreztem. Az egyik plázában néztem a kirakatokat, amikor valaki megérintette a vállam hátulról. Tamás volt. Bemutatta az új barátnőjét, vagyis most már a jegyesét. Meghívtak az esküvőre. Majd hivatalosan is kapok meghívót, csak gondolták, ha már így összefutottunk, elmondják szóban is. Nagyon nagy volt a pocakja. Ikrek. Szóval mindjárt kettő.

Otthon felvettem az új ruhákat, de mindegyikben kényelmetlenül éreztem magam. A bimbómnál sehogy sem tudtam úgy gyűrni a ruhát, hogy ne zavarjon. Próbáltam melltartót alá venni, de az meg nyomott mindenhol. Különben sem hordok melltartót már egy ideje. Kicsit megijedtem, mert olvastam egy ritka bőrrákról, ami a mellbimbótól indulva rájá be magát az emberbe. Beírtam a google-ba a tüneteket. Biztos voltam benne, hogy beteg vagyok. Érzékeny mell, fejfájás, hányinger. Kiadta, hogy terhes. Huszonnyolcszor átolvastam minden lehetséges oldalt, és mindenhol ez jött ki. Terhes. Még egyszer beírtam a tüneteket külön-külön és együtt is. Megint ugyanaz. Biztos, hogy álmodom. Előkotortam valahonnan a táska mélyéről a rajzszöget. Ébren vagyok. Felvettem a cipőimet, és elindultam pasizni. Szédültem. Imbolyogtam a magassarkúban, és lapátoltam a kezemmel, mint az az idős néni az utcán. Valaki utánam szólt, hogy fényes nappal részegen, micsoda szégyen, aztán vetett még egy pillantást a piros cipőkre, és már értette is, hogy mi vagyok. Egy régi vízcsapban kapaszkodtam meg.

Próbáltam vizet inni, de lefröcsköltem magam, csuromvizes lett mindenem. Ott maradtam a vízcsapnál, amíg elfogytak a könnyeim. Aztán levettem a cipőt, és mezítláb mentem a legközelebbi gyógyszertárba, vettem vagy tíz terhességi tesztet.

Hol van most az a madár? Hol vannak a galambok? Miért nem érkezik egyetlen üzenet sem? Miért nem hív vissza anya?

Április harmadika. Április harmadika a napom. Baba-mama újságok, cumisüvegek, sírás, gyerekjátékok a sarokban.

Nagyon elkéstem! Én már nem akarok gyereket. Nincs bennem hely. Nem is értem, hogy tudtad oda befészkelni magad?! Ha egy évvel ezelőtt jöttél volna, akkor kiugrottam volna a bőromból, de most már irtózom a gondolattól, hogy azt az álmodat teljesítsem be, amit akkor álmodtam. Most is vannak álmaim, de már egyikben sem vagy benne. Túl késő, te már nem az én kisbabám vagy... Érted? Ha most nekem ezért vissza kell mennem, én megfulladok! Nem akarok újra ugyanaz az ember lenni! Tévedtél, igaz? Nem is ide akartál jönni. Most mit csinálsz veled? Ki küld nekem ilyen ajándékot? Nem kértem. Nem is vágytam rá. Nem is úgy éltem. Semmim sincs számodra. Nem hívtalak. Nem tudom, ki vagy. Idegen vagy. Fogalmam sincs, ki az apád, annyi férfival feküdtem le. Drága kisbabám, tűnj el onnan! Ugye, eltűnsz innen, mire bemegyek?! Csak meg akarom nézni... csak meg akarom nézni, hogy tényleg ott vagy-e...

SUHOGÁSOK

hajnalban, amikor az álmodat végiggondolod, semmi
kedved többé elaludni, legszívesebben mégis ledőlnél
egy dombon, várva, hogy isten elálljon szándékától.

mert megpróbál az ágyad, szeretnél egy újat, ugyanakkor
a keret, a matrac, a rácsok, amik elviselik a láthatatlan kutyát,
mikor hallod a láncait rázni, morogni rád, sokba kerülnek.

felraksz egy kotyogóst, régimódi vagy, csak semmi kapszula,
halni készülők dalát dúdolod magadban, nehogy elessenek,
nehogy felboruljon a járókeret, kicsússzon a felfekvés-matrac.

adsz egy órát magadnak, mielőtt utcára lépsz, és elindulsz az
alpok lankáin sítalpadon, útba ejtve egy hangulatos, nyolcadik
kerületi falatozót, ahol nem estél szerelembe egy törökkel bécsben.

minden információ kizár egy másikat. az agyad havat lapátol.
adatok potyognak az égből, felületessé válik a lélegzésed. pedig
nem kell izgulni, nyugi, még messze a nap vége, hiszen örökké tart.

fiatal, szürke kandúr, bordó orral. rekedten nyávog, meghempereg,
várta az érkezésed. egyedül él egy udvaron, egy öregasszony a házban,
aki láncolvasó: danielle steel-gerincek a polcon. suhog a feje, azt mondja.

már reggel nekiültél volna – pontosan ennek a versnek, amiben nem
volt még semmi, napközben töltődött fel, mint a telefonod, féltél, hogy
nem bírja ki, amikor valaki bedugta a fejedbe az ujját, és rád fogta: élsz.

hát írj úgy, mintha csak kitaláltad volna az egészet, a házakban
bujdosó fájdalmat, nyomort és haláltusát, amiről nem árulkodik
egyetlen fátyolos ablakszem, elvan, akár a bűn, leguggolva.

guggolva, kitekeredve, gyógyszerzagúan, kakaszagúan, igen,
épp egy költői képre gondolsz, mikor az arcodba löttyen a szarlé,
miután kiemelted a szobavécéből a vödröt, egy inkontinens ország alól.

a terasz falába kapaszkodott, lesodort némi vakolatot, amikor elesett.
ráugrottak a macskák, sikítoztak, vonyítottak, a mellényére tapostak.
a bíró most sem fújta le a meccset, nem lett combnyaktörés.

a hétvégéd szuper volt, még mindig érzed az utóhatását. (s)öt.
aztán ráébredtél, hogy vissza kell ide térni, ahol a rendelő előtt
van lángos, de megfekszi a gyomrod, és délben a vécén ragadsz.

kis, nyugodt repedések a falon. hazaérsz, mégsem örök a nap,
csak előlről kezdődik. a macskád férfiszagú, tüskésen orrodba nyal.
kutyád befeküdt a helyedre az ágyba. már nem vagy szomorú.

HIDEG, ZÚGÓ ŪR

Sohasem lehet tudni, mikor hal meg az ember
anyja vagy testvére, pákosztos cicuskája.
Bundát húzok magamra, mackót, egy divatos moha-
mellényt, katéteren folytatom ki a szót.

Sohasem lehet tudni, mikor tér meg az ember,
a *tér* ige helyet teremti, a termet betölti az ima,
milyen aprócska termet, és mégis, ha arra kerül sor,
kitágulnak a percek, belefér idejébe a test.

Sohasem lehet tudni, mikor süllyed a legaljára,
csak onnan, ha felfele jön. De hányan ott ragadnak,
pedig a lift a levegőben akadt el. Bennszorult a levegő.
Messze van onnan a lélek mélygarázsa.

Sohasem lehet tudni, boldoggá mi teszi az embert,
és vajon odaért-e, vagy csak a kezdet rózsaszínű
vattacukrát tépkedi, beleragad az ujja, és a Városligetben
vérezni kezd egy hagyományőrző tánccsoport.

Sohasem lehet tudni, mi jön mindez után.
Alagutakról szólnak, fényes kilincsekről, eufóriáról.
Hol voltunk eddig, ott kiderül. Rátapasztom a hideg,
zúgó ürre a kezem, vásári hűtőmágnest.

Sohasem lehet tudni, a költő elég merész-e,
sok az édesvízi, vad tátogás és a pantomimjáték, mulatós líra.
A téma körülhenyélése.
Akkor jó az írás, ha mindennek vége.

NÉHA MOST IS

Néha most is, mikor lehajtom a fejem, nystagmusával
eltorlaszolja szemem a forgószédülés. Emlékezned kell,
mondja, a másodpercenkénti szaggatott létezésre,
és minden más érzékre, ami cserben még nem hagyott.
A B oldalra fordulok, hátamon mintha George Lynch húrjai
feszülneek, s aki játszik rajtuk, az nem az isten,
de nem is e világi. Kopott kazettalét, folyton-forgó szalag.
Stop. Play. Nyomjuk újra, nincs reset. A részeket és az egészeket.
A nyúlt szalag, az eldobott, játszóterek fűvén csillámló szemét,
ha fölveszed, ha fölveszed. Ennyit látok magamból,
lépek fölfelé a dopamin színpadán, az önismeret lépcsőjébe
kapaszkodva zuhanok, hátamon hirtelen gitár,
s egy szerkezet fejemben mindig kattog.

Olvadni kéne. Nem tudok. Az idő lábam közt nem marad meg,
csak csorog, lefelé a végtelenbe. Az anakonda földi mása
egy nyálás szorítás pusztulása, mert az anakonda égi teste
fényével kerít be minden este, feltjai galaxisok, hangszórók,
pikkelyes ragyogás. Húrrá egyenesedő égi teste ritmusra
ránduló testemet kereste, és azt a szót, azt a révedést,
orbáncfüvek közt kínlódó, lassú készülést,
másodpercenkénti szaggatott létezést,
eltorlaszolt szememen a forgószédülést,
néha most is. Fűveivel temet be, s erdejét,
vizét osztja szét, csillagport szór reám,
szétszórt ne lehessenek, ha egyszer elporladok.

Szigetelő üveg az én smaragdom, villanyoszlopok hideg
ékköve, az elektromosság, mint fénylő tartalom huzaloz át,
a rezgések zöld szemű mérnöke, ha vonatablakból suhan,
és gyorsulásában gyári kórusának hangjait zakatolja, csilingeli.
A húrokon, szakadt villanyvezetékeken kígyótekintetként
kúsznak szemhéj-torlaszok. Elfogadnom, hogy lehet

e kazettalétben fogant szalag-jelet, a hosszú optikai csalódás
törhetetlen tükeit, torzuló valóságot.
Idegrendszerem állatba, tárgyba kapaszkodik.
A művi és az éteri összezsorgó titkait egyszerre hordják
a tölgyfák és a talpfák, s ökölbe szorított kezemből lassan
felenged a véremet fagyasztó, ködös ellenszegülés.

MAGMAKAPU

„Este, mikor nem látja senki, tűzben mosom meg az arcomat”
(Takács Dorina)

A föld felett az űr hideg csöndje, alatt a szánkából kihulló
zsíros, fekete talaj. Gyökerek, kövek, ritkaföldfém-molekulák.
Mélyben megbúvó tiszta energia,
s az érdektelenül lélegző, porladó sötétség.

Add meg magad, hisz nincs kegyelem.
És add kezembe a bús tektonikát, a titkot,
mely feltör és előre hajt.
Szabad szemed elől menekülj,
hogy ne lásd a föld gyűrődő, repedő szerkezeteit.
Szabad hőszemed gyanútlanul
követni fog a föld alatt,
és fegyvereid ellened fordulnak, célkeresztjükben
elvékonyodik az alagút.
Olvadó, szabad hőszemed
a magmakapu előtt könnyezik, és kegyelemért kiált.

*

Emelj föl a sárból, végtelen akarat!
Érdes kezeid kulcsolod körém.

Sas vagy a szobában, állati személytelenség,
bevérzett szemeid mögött füst és izzó mag a héjak alatt,
halványodó célkereszt, maghasadás, napkitörés az éjszakából.

Hasad a hajnal, most vakítja olvadó, szabad hőszemed –
padon ül, homokba-porba rajzol, hevül arcodon az álmatlanság,
olvadó, szabad felemelkedés az első sugarak fényében.

BELLA SMITH APJA MEGHAL

Bella Smith vagyok, negyvenkét éves, egyedülálló, komor tekintetű, cson-
tos arcú, jellegtelen ruhákba öltözködő, kórosan vékony, yorkshire-i nő.
A szomszédom szerint a fásultságot sugárzó külsőm ellenére valószínűleg
érzékenység és kedvesség lakik bennem, de ezt nagyon nehéz lenne bi-
zonyítani, mert pillanatok alatt ellenszenvet tudok ébreszteni bárkiben. A
szomszédom egy idős öregúr, aki híres pszichológus volt, és sokféle kitün-
tetést kapott a munkájáért, ezért megbízom a véleményében. A kérdezési
mániámon kellene először úrrá lennem szerinte, és ha ez sikerülne, biztosan
találnék barátokat. Később akadna lehetőségem arra, hogy társaságba járjak,
megismerkedjek valakivel, és legyen végre egy tartós párkapcsolatom. Ha
meg akarok tudni valakiről valamit, akkor ne zúdítsak rá néhány másod-
perc alatt öt-hat kérdést anélkül, hogy időt adnék neki a válaszadásra, mert
kellemetlenül fogja érezni magát, tanácsolta egyszer a lépcsőházban az aj-
taja előtt állva. Mit tegyek, ha ilyen gyorsan és ilyen sok kérdés jut eszembe,
tudakoltam. Talán állandó információéhségben szenvedek? Lehet ezt egy-
fajta tudásvágynak tekinteni, vagy inkább pszichés probléma? Találkoztam
hasonló esetekkel a munkája során? Hogyan lehet ezt meggyógyítani? A
szomszédom rám mosolygott, majd bement a lakásába, és egy papírral a
kezában jött vissza. Ideadta, azután ismét bement, és becsukta az ajtaját.
Hallottam, ahogy a kulcs kétszer fordul meg a zárban. Az elsőnél elkesered-
tem, a másodiknál teljesen kétségbe estem. Másodpercekig mozdulni sem
tudtam. A lapon ez állt: „A munkám során ezerféle emberrel találkoztam
már. Ha szeretne változtatni, kezdje el egyedül, és néhány hét múlva keres-
sen fel.” Mikor?, szakadt ki belőlem türelmetlenül a kérdés, de a bezárt ajtó
előtt állva megértettem, hogy most nem kaphatok választ.

Hazafelé tartva elkezdtem hinni abban, hogy megváltozhatok. A laká-
somba belépve elhatároztam, hogy abbahagyom a vég nélküli kérdezést, de
azonnal foglalkoztatni kezdett, hogy vajon mi lesz utána. Nem fogom ide-
genül érezni magam a világban? Nem fogok megijedni? Nem fogok meghal-
ni? Záporoztak a kérdések a fejemben, de nem akartam foglalkozni velük.
Leültem ide a kanapéra, és vártam. Vártam, hogy abbamaradjanak, vártam

a csöndet, és még mindig várom, de még mindig nem jött el, és még mindig kitartó vagyok, bár a bennem lévő feszültség lassan elviselhetetlen. Valamit el kell mondanom. Tizennégy éves koromban meghalt az apám. Újságíró volt, és úgy emlékszem rá, mint aki arra a legbüszkébb, hogy bárkitől bármit meg mer kérdezni. Régóta tudom, abból született a kérdezési mániám, hogy ő elmondhatatlanul hiányzik. Évről évre mindig jobban. Nem tudtam tenni ellene semmit, és nem is akartam. Minden kérdésem az apám bátorságát, erejét és magabiztosságát juttatja eszembe. Úgy gondolok magamra kérdés-közben, mint aki az ő méltó utódja.

Kezdem megutálni a kanapét, mert nem segít. Hiába ülök rajta, nem ad nyugalmat. A lakás szokatlanul kicsinek tűnik, és egyáltalán nem tetszik most. A szekrények fenyegetően magasodnak fölém, és olyan érzésem van, mintha a lámpák, a függönyök és a képek a falakon rólam sugdolóznának. Mit mondanak? Biztosan gúnyolódnak rajtam. Biztosan nem hisznek abban, hogy megváltozhatok. Hamarosan tényleg be fogom fejezni a kérdést, megígérem. Legyen velem őszinte, mert más nincs most itt, és valakitől meg kell kérdeznem. Képesnek tart rá? Csak tudni szeretném, mit gondol. Bátorít vagy lebeszél róla, mert hiábavaló próbálkozásnak tartja? Meg lehet küzdeni egy ilyen nagy nehézséggel? Ha abbahagyom a kérdést, akkor mi lesz az apámmal? Elfelejttem? Számomra meg fog halni? Remegek. Fogja be a fülét. Nem bírom tovább. Mindjárt sikítok.

PÉTER BÁCSI ELINDUL A TENGERPARTON

I.

Péter bácsi fiatalon nagyon szerette a gondolatait, és a legjobban azt szerette bennük, hogy tudott magára gondolni velük, mert akkor, amikor magára gondolt velük, azt érezte, hogy szereti önmagát, és ráadásul olyan nagyon tudja a gondolataival szeretni önmagát, hogy azt szavakkal ki sem lehet fejezni szerinte. Péter bácsi fiatalon, ha önmagára gondolt, boldog volt, és ezért egyáltalán nem szánt időt arra, amit az emberek úgy hívnak egymás között: a valóság, mert ott nem érezte azt, hogy bárki szeretné.

A bonyolult gondolatok voltak a kedvencei, mert olyasmikre gondolhatt velük, amikre sokan mások szerint nem tudnak, amit nehéz megérteni. Biztos volt benne, hogy a bonyolult gondolataival önmagáról is képes bonyolultan gondolkodni, vagyis úgy szeretheti önmagát velük, amire más nem képes. Egyszer volt egy olyan nagyon bonyolult gondolata önmagával kapcsolatban, hogy elbizonytalanodott abban, vajon van-e bármi értelme, vagy csak zagyvaság az egész, és akkor megállt egy pillanatra az utcán, ahol sétált, körbenézett, látott maga körül négy embert. Mind a négy összefogta magán a téli kabátját, úgy sietett az egyre sűrűbb hóesésben, és akkor ő azon töprengett, ha bonyolultabban tudna gondolkodni, mint ez a négy ember összesen, akkor az neki nagyon jó lenne, és bár nem egészen tudta, hogy mire gondol ezalatt, de az nagy boldogsággal töltötte el, hogy egyszer majd megpróbálja, és egyszerre négy ember helyett tudja majd szeretni önmagát, és már egyáltalán nem zavarta a beesett arcát csípő hideg, a latyakba minden lépésnél beleragadó papucs, és a teljesen átnedvesedett, kék rövidnadrágja, ami rátapadt a vékony lábszáraira.

II.

Péter bácsi az öregedés jeleit ötvenéves koráig nem vette észre magán. Addig bármikor tudott magára úgy gondolni, hogy ő egy fiatal, energikus férfi, akinek minden nap másik nő áll az ajtaja előtt, és arra vár, hogy beengedje a lakásába. A nők feleslegesen álltak és vártak, mert Péter bácsinak a gondolatain kívül nem volt másra ideje, ezért kimérten és udvariasan hazaküldte mindet. Ötvenévesen azt vette észre, hogy már nem tud minden nap új nőt elképzelni a lakása ajtaja elé, már nem tud újabb és újabb karaktereket kitalálni, mert ugyanaz a vörös hajú, magas nő jött vissza kedden is, aki csütörtökön már ott volt, vagy ugyanannak a túlsminkelt szőkének kellett elmagyaráznia, hogy ő nem az ilyen típusú nőket szereti, akinek három nappal korábban már egyszer elmondta. Péter bácsi csalódott volt, és ekkor sétálni indult bánatában a téli hóesésben papucsban és a kék, rövid nadrágjában, és annyira el volt keseredve, hogy semmit sem vett észre abból, mennyire fázik, és ez volt az első pillanat, amikor már nem szerette olyan nagyon a saját gondolatait, mint korábban, mert elvesztette a hitét abban, hogy meg tudja adni velük önmagának azt, amire vágyik.

III.

Péter bácsinak tegnap fájt a jobb lába, a bokáját nehezen mozgatta, ennek ellenére délután elindult otthonról. A téli hóesésben szívesen sétált keresztül-kasul a városban papucsban és a kék, rövid nadrágjában. Tegnap séta közben arra gondolt, hogy de jó lenne nyáron a tengerparton sétálni a puha homokban, és erre olyan erősen tudott gondolni, hogy sem a latyakba időnként beleragadó papucs, sem a hótól átnedvesedett, testére tapadó, kék, rövid nadrágja ebből kikökkenteni nem tudta, és közben boldog volt. Szerette a tengerpart puha homokját érezni a lábai alatt, bár még sohasem járt rajta, szerette nézni azt, ahogyan a távolban a víz az éggel összeér, bár éppen nagy, szürke épületek voltak körülötte, és boldog volt, mert a gondolatai elvitték a tengerpartra. Váratlanul egy idős hölgy megszólította, és azt kérdezte, nem akar-e hazamenni, mert a papucsában és a kék, rövid nadrágjában meg fog fájni. Péter bácsi ezt úgy értette, a parton biztosan talál majd egy helyet, ahol olyan bonyolultan tudna magára gondolni, mint senki más, és ahol naponta akár tíz nő állhatna az ajtaja előtt, bebocsájtásra várva, és ettől olyan boldog lett, mint még soha. Megköszönte az idős hölgynek, hogy ezt elmondta, és elindult az egyre sűrűsödő hóesésben papucsban és a kék, rövid nadrágjában, hogy megkeresse a helyet, amit úgy hívhat: haza. Nem látta senki azóta.

ZERO CHANCE

Az arcomat nézem.
Van az a hely a szemem alatt,
a szakáll és a szem közötti terület.
Az egyetlen hely, ahol apának
nem szúrt a szakálla '90 körül.
Ott jó puha maradt.
A rendszerváltás, építkezés idején kezdte.
Mikor építkeztek, vagyis építkeztünk,
megfogadta, hogy amíg nincs kész a ház,
nem borotválkozik meg, végül
a drótkeménységű, vörösesbarna szőrt
két évig növesztette. Rozsdának hívta az apósa.
Mikor valóban befejeződött az építkezés,
akkor levágta, csupaszra, a saját anyja sem ismert rá.
Szó szerint nem ismerte meg, jó napot kívánokkal
köszönt neki, mikor apa meglátogatta.
Pedig csak visszatért a normális, eredeti állapot.

Megfogadtam én is, az első karanténkor,
hogy a vakcina feltalálásáig nem vágom le a szakállam.
Vajon mennyit érintkeztünk az utolsó két évben.
Volt rá példa, hogy igen, de nem sokszor.
Például 2021 karácsonyán összegyűltünk,
félve meg is öleltük egymást, az arcunkat eltakaró,
béna maszkok nélkül.
A vakcina elkészült, de őt már nem oltották be.

Megérintenem őt olyan lehetetlen, mintha
az orromat akarnám megnyalni.
Talán ez a kulcs mindenhez,
ezt megérteni. De ha kulcs is, nem biztos,
hogy tudom, mit nyit ki. Jó lenne, ha lenne értelme
építkezni.

A bejáratí ajtó sincs meg már, nem csak a kulcsa,
se a szakáll, se az arc. Se a jóéjt puszik.
Lassan már emlékezni sincs kinek,
másokat csak irritál, hogy az én apám nem volt
seggfej.
Ki figyel rám?

Mindig előlről kell kezdeni,
mindent, ha beszélek erről az idegeneknek.
Visszatért az eredeti állapot.

APÁNAK

Ha a szemedbe akarok nézni,
tükörbe kell néznem. Régebben
nem voltál ennyire benne
a tekintetemben.
Nem vettelek ennyire észre.
Ennyire tisztán.

Mint mikor felfogunk egy
bonyolult csendet, ismétlődést vagy mintát.

Egy lány mozdulatait figyelem,
a hullámokat, ahogy a sírásrohamok
elkapják és rázzák, mint rossz gyereket,
és meglátom az egészet,
önmagam. Sajnálom.

Mostanában többet elegyedek
szóba idegenekkel. Hiányod
akarom így pótolni, de
nincs benne szándékosság.
Kevesebb beszélgetés lett, tudod,
mióta meghaltál, a Földön.

Szóba elegyedni öreg nénikkel,
bácsikkal, gyerekekkel egyfajta
küldetésemmé lett.
Kapcsolatot teremteni.
Hagyni, hogy ők kapcsolódjanak.
Rád emlékezem így.
Ebben voltál kiemelkedő,
ragyogó őstehetség, apa.
Elintézni másoknak dolgokat
egy telefonnal.

Nem érdekel ez senkit, igaz?
Az ember csak pár másodpercig
képes gondolni a saját halandóságára.
Máséra semeddig.
Nekik mi csak idegenek vagyunk.

House of the rising sun.
Ez volt a kedvenc napod.
Vagyis dalod.
A felkelő napot mennyit fotóztad.
Miért éppen az.
Miért éppen azt.

AMINEK NINCS TÖBBES SZÁMA

Először találkoztam ezzel az istennel.
Szálljak ki a buszból, ezt mondta, félóránk van.
Jó, nem ő mondta, hanem az idegenvezető,
a kezében fehér megafon, amivel kihangosíthatja magát.
Ő. Vagy az isten. Ez a másik.
A sintó szentély külső kapujánál meg kell hajolni,
és be kell mutatkozni pontos névvel és címmel.
Mintha itt ülne előttem az isten, ez a másik,
az elválasztó üvegen át csak minden második szavát hallom,
pattogatja a golyóstollát, míg elnyökögöm, miért jöttem.
Nézegeti a lakcímkártyámon a lelkem koordinátáit,
csóválja a fejét, nem tud kontextusba helyezni,
elmegy megkérdezni egy kollégát, aztán elfelejt visszajönni ő is.

Vízzel teli vályúhoz érünk,
a peremén bambusz merőkanalak,
jobb kézbe fogni, vízbe meríteni,
bal kezét leönteni, kanalat a balba átvenni,
jobb kezét leönteni, öblíteni,
köpésnél a száját eltakarni,
mutatja az idegenvezető.
Lehetne bal kéz után jobb is,
nem érdekelnek kiköpött bűneitek,
legyint az isten, ez a másik.
Régen ilyen vályúkban gyűjtötték az esővizet,
a pottyantós mellett is volt egy mindig,
hoggy egyből kezét lehessen mosni,
higiénia, mondja az idegenvezető.
Blaszfémia, mondja az isten, az eddigi.
Ember vagyok én is, mondja az isten, ez a másik.

Megállunk egy elkerített üres tér mellett.
Ez lesz az isten következő lakhelye,

a főépületet húszévente újjáépítik valamivel odébb,
mert fából készül, ennyi idő alatt leég vagy elkorhad,
olcsóbb lebontani és felépíteni, mint felújítani.
Milyen praktikus az isten, ez a másik.

Szemből ne fényképezzük a belső szentélyt,
legfeljebb oldalról, rézsútosan.
A félprofil előnyösebb, ha van egy kis túlsúly,
ad Insta-tippet az isten, ez a másik.

Pénzt bedobni, kétszer meghajolni,
kettőt tapsolni, imádkozni, meghajolni.
Bonyolult automata az isten, ez a másik,
de tényleg mindenre van rajta gomb,
biztonságos közlekedés, jó szerencse, könnyű szülés,
sikeres vizsga, hosszú élet, tartós házasság, virágzó üzlet,
a halál kifogyott, pirosan villog, a buddhistáknál kapható,
milyen jó marketinges az isten, ez a másik.
Bedob, hajol, hajol, taps, taps,
tudod a címem, tudsz mindent,
mondd meg nekem is, mit akarok,
és meghajolok.

Nem mondtam az irányítószámot,
vajon megtalál-e az isten.

Kifelé menet hatalmas fa,
a fa derekán vastag kötél,
a kötélen fehér papírcsíkok,
a csíkok előtt hosszú sor,
a sor megöleli a hatalmas fát,
beállunk az isten elé sorba
vagy az isten elé a sorba,
nem mindegy.
A fák és a kövek szent helyek,
ahová gyakran leszállnak az istenek,
mondja az idegenvezető, derekán övtáska,
megszállhatta az isten, még rímél is.

Mindenben isten lakozik, számtalan isten van,
de nincs többes szám, az istenek is isten, *kami*,
ami azt is jelenti, hogy papír és haj,
bár más az intonáció, mondja az idegenvezető,
papír az isten a kezében, belőle olvassa a szöveget,
szoros háló az isten, ami nem engedi kibomlani kontyát,
az is isten, egy másik.

Elkezdem látni mindenben, a térkőben,
amiről nem illik lelépni a fehér kavicsra,
sok kicsi gömbölyű isten, a láthatatlan vonalban,
aminek a jobb oldalán megyünk, bal oldalán jövünk,
a cipőm orrát fedő porban, reggel még nem volt ott,
a naptejben, amit most vett ki az utastársam
a hátizsákjából, és gondosan ken szét az egész karján,
különös figyelmet fordítva azokra a részekre,
ahol a ruha a bőrhöz ér, nehogy behatoljanak
a káros UV-sugarak vagy az isten.

Mindenben.
Rám kerül a sor.
Átölelem magam.

SZŐRMENTŐ

Abban a kisvárosban, ahol éltünk, nagyapám álszakállkereskedést tartott fenn. A boltban volt természetesen álbajusz is, meg minden nembéli igényesnek paróka avagy vendéghaj. A jó öregúr különös gondossággal tartotta számon készletének minden darabját: a göndörített svéd álszakállat éppúgy, mint a balról fényesedő, ám jobbra csapott magyaros bajuszt, melyet állítólag egy nyugalmazott színész hagyott ott letétben, amíg megvívja párbaját a Közhasznú Bank igazgatójával. Úgy látszik, a párbajt a pénzüember nyerte meg, mert a színész már évek óta nem jelentkezett nagyapám tehetős boltjában. A pult mögött egy üvegvitrinben feküdt a legendás „Báthory-vendéghaj” – vörösesbarna, dús, kissé gyanús szagú emlék a város hajdani operettkorszakából. Nagyanyám ugyanis élt-halt az operettért, Mátray Rózsi vagy Kibédi Blaás Arnold a kedvencei voltak, de számontartotta azokat az epizódszereplőket is, akik rendszerint betértek hozzájuk egy „hódolói tojásrántottára”. A boltba rendszeresen betévedt a helyi postamester, aki nem volt ugyan színész, de oly hévvel hordta az álbajuszt, mintha minden levelet egy személyes dráma kísérne. Ő volt településünk és tespedésünk helytörténésze, aki fejben tartott minden adatot szakállal és bajusszal egybekötve is. Nagy művén már évek óta dolgozott, de amint lenni szokott, csupán az első mondatokig jutott el, és nem tudta, miként lehetne méltó és ünnepélyes modorban folytatni, amikor annyi dicstelen előd került elő kutatásai révén. Ráadásul valamennyi himpelléreknek közvetlen leszármazottai és rokonai is mind ott éltek a mi kis városkánkban. Ez aztán a pech.

Nagyapám, bár magán soha semmiféle arcszörzetet nem viselt – a természet őt meglehetősen simasággal áldotta meg –, mégis tekintélyt parancsolóan állt a bolt élén, mint egy különös stílusú divatdiktátor, aki bajuszokban gondolkodik, s a szakállat életformának tartja. A vásárlók vegyes népségből verődtek össze: volt ott egy félhivatasos illuzionista, akit minden újabb álszakáll viselése után más néven ismertek a környék korcsmaiban, s egy idős tanítónő, aki csupán a vendéghajak érdekeltségi körében mozgott, mivel „a fejtetői leplezés esztétikája – úgymond – el nem hanyagolható tényezője a tanári tekintélynek.”

A bolt sarkában állt egy fonott fotel, amelyben néha-néha megpihent a nagyapám, s közben egy fémtükörben igazgatta a kirakatba szánt bajusz-

kat: volt ott huszárcacagányhoz illő kifent, karikába pödrött példány, s egy másik, melyet csak „a madám francia tragédiabajusza”-ként emlegettek, ámbátor senki nem tudta, ki volt az eredeti viselője, vagy miféle tragédiát kellett túlélnie egy ilyen szőrzettel az orra alatt. Nagyapám gyűjtötte az állszakállhoz illő nyersanyagot. Például a közeli ferences kolostor novíciusai, mikor tonzúrát nyíratnak maguknak, nagyapám előjogot formált a lenyírott elsőhajzatra, ezzel is bosszanthatta a többi parókakereskedőt és botcsinálta parkókakészítőket, különösen Szergej Tivornyenkót, aki Ruszinszkóból költözött a mi kis városunkba, azt hívé, itt mindenki gyorsan kopaszodó hajasbaba, akiknek azonnal kell egy vendégsörény a hitelkeltés érdekében. Szergej Tivornyenko, kinek neve mindig úgy hangzott, mintha egy szamovár köhögne, szentül hitte, hogy a hajpótlás a modern pénzügy és boldogság alapja. Műhelye fölött egy kifakult tábla hirdette: „Hajasabb Holnapokat!”, s bár parókái gyakorta szalmaszínűek és meglepően szögletesek és boglyaformát öltöttek eső után, ő váltig állította, hogy az anyag „francia import, csak kissé kontinentális az illata”.

A konkurencia ellenére nagyapám boltja inkább szellemi szalonként működött. Délutánonként összegyűlt benne három-négy helyi úr – legtöbbjük nyugdíjas pénztáros vagy nem gyakorló zongorista –, akik hajlandók voltak bajuszt próbálni és közben komolyan tanácskozni a kérdésről, vajon a pofaszakáll alkalmas-e bölcséleti hangsúlyozásra, vagy inkább a középkorú zsémbesség kifejezésének egy sajátos neme.

Néhanapján beült közéjük egy rejtélyes alak is – nem volt kiszámítható felbukkanása, ezért aztán nem is várták, s így betoppanása meglepetést keltett, és némi feszélyezettséget is, amit a városi csúcspolgárság képviselői csupán másfél órás debatteri dübörgés után tettek félre. Az úriembert, mert az volt tetőtől talpig és szakállától hónaljiszőrzetéig, sőt, tovább is, de az illendőség tiltja, hogy nadrágjába benézzünk – csak a *Tanácsos* néven emlegették. Kalapját sosem vette le, s a fülcimpáján mindig egy apró gumidarabot viselt, amit saját állítása szerint „egy olasz bérgyilkos harapott le félreértésből”. Mikor? Mi célból? Azt sem tudták eldönteni, ha a bérgyilkosnak ízlett-e a tanácsos fülcimpája. De ezek csak másodrendű kérdések voltak. A tanácsos kizárólag kémálszakállakat vásárolt – feketét, szürkét s olykor barnásvöröset –, s mindegyikhez külön hanghordozást gyakorolt, mintha a szakáll maga követelte volna meg a stílust: hol alsó hangon mormogott, hol falzettben szavalt, hol pusztán csak hümmögött, mélyértelműen, mint aki titkokat őriz, de sose fogja őket kiadni, még a bajsza árán sem.

Egyszer, azon a napon, amikor a hó oly bőségesen hullott, mint a legtöbb gyermekkori emlékezésben, és a polgárok évtizedekig emlegették tisztelettel és kinyújtott tenyérrel, „ekkora hó esett nálunk”, mondogatták, a bádogtető meghajlott, s a város olyan volt, mint szétázott itatóspapír, belépett a boltba egy határozott állú, ám teljesen szemöldöktelen hölgy, aki rögtön úgy nézett körül, mint aki valami döntő és visszavonhatatlan ítéletet készül kimondani a berendezés vagy legalábbis a világegyetem fölött.

– Én egy kétsoros, de mégis bensőséges szakállat keresek. Olyat, amitől az emberek szorongani kezdenek tőlem, de mégis kíváncsiak, hogy mi okból – mondta, miközben egy hosszú szárú cigarettát tartott jobbujában olyformán, mint aki mutatópálcával jelöli meg a földrész legelegánsabb boltjait vagy bűnbarlangjait, ahol maga is nemegyszer megfordult. Nagyapámnak határozottan az volt az érzése, hogy a hölgyet már látta valahol, csak az nem volt világos, ha világháború előtt vagy Trianon után, egy délelőtti teraszon találkoztak. Nagyapám ritkán lepődött meg. A kétsoros bensőségeség épp azon kategóriák közé tartozott, amelyekre külön rekeszt tartott a régi fiókos szekrényben, a „Kétségek és Alakoskodás” felirat alatt. Elővett két példányt: az egyik finom, csíkos őszes volt, enyhe mahagóni árnyalattal, míg a másik mélyfekete, alul kissé kifelé pöndörödő szálakkal – afféle „látványosan hallgató” típus.

– Ez itt az „Alkalmatlan Tisztviselő” modell, ezt pedig „Később Minden Kiderül” néven tartjuk számon – magyarázta nagyapám, miközben a hölgy már a kirakat tükréhez sietett a fekete darabbal. A próba közben háromszor változtatta meg a hangszínét, egyszer még spanyol akcentust is utánzott, végül a szakállat fejjel lefelé tette fel, és így szólt:

– Ez most valamiért jobban működik.

Végül mégsem vett semmit. Azzal távozott, hogy „Ez a város túl nyílt ahhoz, hogy én rejtelmes legyek”. A város, amelyben mindez játszódott, a maga módján elfogadta nagyapámat. Már amennyiben egy város képes megérteni valakit, aki minden reggel szintetikus őszt tincseket gőzöl a hátsó udvarban, miközben Schubertet füttyöl félhangosan. Elfogadták, mert ártalmatlannak tűnt, volt, aki azt állította, ő tartja vissza a polgárokat az igazi bolondériától, hisz a rendkívüli időkben félő, hogy eluralkodnék a környéken, a házasságokban és a hivatalokban is. Ám az elfogadásnak határa is volt. Például az önkormányzat sosem hívta meg ünnepi megemlékezésekre, még akkor sem, amikor a *Meg nem értett Mesterségek Napját* rendezték, sőt, volt, hogy a bolt elé egy céltalan virágtartót tettek ki, csak hogy eltakarja a kirakatban kiállított, „Nyugalmazott Vitéz” típusú, vörössesszőke szakállat.

Mintegy jelezték, ne lépjen ma ki, maradjon veszteg. Maradjon üzletében. Nagyapám nem vette zokon, sőt, egyáltalán nem zavarta. Ő tudta, hogy nem mindenki akar elbújni – de sokaknak szükségük lesz rá, ha majd eljő az idő, legalább legyen miből álorcát választani.

(Ha szeretnéd, oh, nyájas könyvbarát, bővíthetem még egy különös vásárló történetével, vagy magával a várossal, amelyben ez az elbűvölően haszontalan, de lélekmelengető bolt működött. Nos, hogyan tovább?)

A feltett kihívást nem lehet figyelmen kívül hagyni, nem tekinthetünk el a folytatástól. Ha nem mondtam volna, városunk valahol a lengyel határ mentén volt (elégedjünk meg ennyivel), és tele volt lengyel és zsidó menekültekkel, akiket elfelejtettek valamiért visszatoloncolni.

Nagyapám gyatrán, de beszélt lengyelül, tótul sokkal folyékonyabban, tűrhetően németül és jiddisül. Az üzlet megkövetelte a nyelvi rugalmasságot, a hirtelen váltásokat, a csudabogarak a világ minden tájáról egymásnak adták nagyapám címét, üzletét gátlástalanul felkeresték. Bizalmat keltett, bizalommal közelítettek állszőrzeti választékához, magához a bolt tulajdonosához sörözés vagy vodkázás nélkül is. Az öregúr amúgy sem ivott, ami abban a kisvárosban a furcsaságok közé tartozott, hiszen ott a bor- és sörvidék határán az emberek mindenivók voltak, és a csapszékek egymást kiegészítve és kioltva folytonosan az *itvágy*, a szomjas értelemtompítás szolgálatába szegődtek már jó régen. Az értelem pedig lassan kopott ki, igencsak ellenálló fajtaból vététt városunk tarka közönsége.

Egy alkonyatkor, a nap már szinte teljesen alábukott a hegyek mögé, beállított a boltba zárás előtt pár pillanattal a Tanácsnok. Azelőtt soha nem váltottak egyetlen szót sem, nem is volt rá szükség, nagyapám ugyanis leginkább figyelője maradt a szócsatáknak, adomáknak, nagy ugratásoknak, vadászkalandoknak, hatalmas hantáknak, s mindeközben kitalálta, kinek milyen pótszőrzetre volna igénye, ha egyszer úgy fordul a kocka. Nagyapám épp egy régi zizegő selyempapírt hajtogatott vissza a „Félig Ősz, Teljesen Kétes” feliratú rekeszbe, amikor a Tanácsos betoppant. Hosszasan, szótlánul nézegette a fiókok feliratait, a boltot teljesen felmérte értő szemmel, de nem kért semmit. Nagyapám tudta, vevő, pláne ilyen komoly vásárlókkal jön ebben az órában, zárás előtt. Ilyenkor születnek a rendkívüli kérések, az emlékeztetes üzletek, ekkor pattan fel valamely titok órafedele. Már épp kikísérni készült, midőn T úr megállt az ajtóban, aztán visszafordult. Mozdulatában volt valami ünnepélyes határozatlanság, mint amikor valaki nem tudja, elbúcsúzott-e már, vagy még mondania kell valami végsőt, valami súlyosat. A Tanácsnok váratlanul lengyelül szólt hozzá: Wolster úr, meg-

bocsásson. – Proszę pana, nie złość się... – Akadna esetleg valamilyen... egyenruha? – kérdezte halkán, de metsző pontossággal. – „Német. Lehetőleg katonai, de... nem nagyon hivatkozható. Olyan, amitől az ember nem tudja, féljen-e, vagy csak összekapja magát, hisz bármi jöhet ezután.”

Nagyapám nem kérdezett vissza. Tudta, vannak idők, amikor a kérdéseket a szakállnak kell megválaszolnia, s az áruhának meg kell előznie minden magyarázatot.

– Van néhány darab a padláson – mondta röviden, majd eltűnt a hátsó kamra mögötti lépcsőn, amelyet rendszerint csak szőrszálak raktárként emlegettek, de valójában mindenféle különös múltak rakódtak egymásra. Rabolták az időt. A történelem megismételte önmagát e tárgyakban. A földrajz magamagát ábrázolta a sokféleség bő zavarában. A padláson, a régi, molyrágta kalapok és szalagszegélyes parókadobozok között, egy hosszúrkás ládában feküdt néhány különös egyenruha. Ezeket még az öreg Holländer kapitány hagyta ott, aki egyszer azt állította, a nagy háború végén Berlinből jött, máskor meg, hogy egy miskolci színpadon játszott főhadnagyot – már senki sem tudta, mi az igazság, csak azt, hogy egyszer egy lakodalomban a menyasszony is azt hitte róla, hogy hivatalos vendég, holott csak a nadrágja volt félelmetes.

Nagyapám lehozott három darabot: egy szürke Wehrmacht-típusú zubbonyt rendfokozat nélkül, de mély mellzsebekkel, mintha titkokat tárolna bennük. A másik karján egy SS-tiszt egyenruhája himbálózott, de eltávolított rangjelzésekkel, mintha sosem tartozott volna senkihez. Honnan szerezhette? Biztos nem a csepűrágó segédszínész ruhatárából. Végül egy gyűrött, civil ruhára emlékeztető zsakett, amelyhez egy bajor sapka járt – egykori vasúti alkalmazott viseletének tűnt, de kétséges, hogy valaha valóban vonat közelében járt.

A Tanácsos hosszasan nézte őket. Az SS-zubbonyhoz nem nyúlt, csak biccentett: Ez túl konkrét. És a konkrétum mindig árulás. Zdrada, erősítette meg. A szürke zubbonyt azonban óvatosan a vállára vetette. Nem gombolta be, csak magára terítette, mint aki a múlt súlyát próbálja lemérni, mielőtt elbírná.

– Ez jó – mondta. – Ez elég német ahhoz, hogy zavarba ejtsen, de elég kopott ahhoz, hogy tiszteletet ébresszen.

A próba után leült a fonott fotelba, ahol nagyapám szokott ejtőzni. Komolyan nézett maga elé, majd megszólalt, hangja most már nem volt sem tanácsos, sem tanácstalan – inkább valami köztes hangszín, mint egy korlátozottan titkos jelentés:

– Egy városba megyek, ahol még mindig jegyzik a múltat, de csak olyan formában, mintha egy színdarabot próbálnának újra és újra, mindig más szereplőkkel. Ott nekem... *az árnyék*nak kell lennem. Nem a főszereplőnek. Csak annak, aki emlékeztet valamire, amit senki sem akar elfelejteni. De tilos kimondani. És elhoznám magammal.

A zubbonyhoz egyetlen dolgot kért még: egy félig kihúzott bajuszt, olyat, amilyenről nem lehet eldönteni, leborotváltak-e, vagy csak sosem nőtt ki egészen. Hitleres is lehet, mondta kissé nevetve. Nagyapám elővett egy ilyen darabot is, „Átmeneti Tekintély” néven tartotta számon, diktátoroknak ajánlva, tette hozzá magában – alig volt észrevehető, mégis különösen emelte a viselője komolyságát. A komor tekintet súlyát.

A Tanácsos fizetni akart, de nagyapám nemet intett.

– Ez már nem üzlet. Ez szereposztás.

A Tanácsos bólintott, megigazította a gallért, kissé húzogatta a derekán a zubbonyt, majd még egyszer a tükör elé állt. Csak annyit mondott:

– Ha visszajövök, hozok egy történetet vagy néhány jó embert. Ha nem, akkor csak ez marad: egy kérdés formájú ruha, egy sosem létezett rendfokozat.

Aztán kilépett. Az eső már nem esett, de az utca olyan nedves csendben állt, mintha a város visszatartotta volna a lélegzetét.

Nagyapám a háború után kapott egy angol nyelvű levelet. Mi már akkor visszatértünk Kolozsvárra. Nagyapám nem tudta rászánni magát arra, hogy visszamenjen abba a szepességi kisvárosba. Én jártam ott egyetemi hallgató koromban. Semmi különös. Még az öreg üzletét sem találtam meg, pedig számtalanszor precíz helyrajzi támpontokkal kicövekelve elmondta, hol állott, kik voltak a szomszédai, hány lépés onnan a városháza. Senki sem hallott Wolster úrról.

Ja igen, a levél. Abban két lengyel zsidó, férj és feleség közölték, hogy rokonuk Wladislaw Rakovsky-Raeder, der Rath oder Doradca, 1943. május 24-én, miután őket kimentette a łódźi gettóból, dev tűzharcba keveredett az SS-sel, és hősi halált halt. Úgy tudni. Emléke legyen áldott! Jitgádál v'jitkádás s'mé rábá!... Baruch Adonaj... Köszönet mindenért, Herr Wolster.

Azt hiszem, azért a nőért vállalt ennyi áldozatot, tudod, aki a nagy házasságban végül semmit sem vásárolt.

ÚTMUTATÓ A HOLNAPHOZ

A nagy és elrettentő
statisztikai adatok
eget karcoló hegyekként,
majd meredek lejtőkként
állnak előttünk.
Nem szabadna félnetek.
Minden, ami felfelé tart,
– ahogy mi is mindannyian –,
lefelé is megy.

Mondják, hogy
a következő évszázadokban,
ha még él ember,
békében sétálhat hegyeken-völgyeken,
megtisztult patakok vizében,
virágoktól elvadult legelőkön.
Ha sikerül
megmászni a hegycsúcsokat.

Addig is egy szelíd tanács
még holnapra nektek, gyermekeim,
nektek és gyermekeiteknek:

tanuljátok meg a virágokat.
Gyönyörködjétek a százszorszépekben,
boglárkákban és a lágy szárú májvirágokban.
Ismerjétek meg az erdők-mezők ízét.
A mezei katáng, a mályva, a napraforgó,
a Boldogasszony papucsá hasznát.
Kóstoljátok és kóstoltassátok meg a vidám bogyókat,
ne tévesszék össze a magyalt az áfonyával,
és az aromásakat: a rozmaringot, az oregánót.

Rejtsetek zsebeikbe borsmentát,
hogy iskolába menet,
ha zsebre vágjak a kezüket, illatos legyen.

Adjuk vissza nekik a mezőket és az erdőket,
engedjük be őket a patakba,
vezessük őket felfelé a folyón,
fel a forrásig, játsszanak kővel, fával,
kergetőzzenek halakkal, madarakkal.
Örüljete, ahogy megtanulják szeretni azt, ahol élnek,
az erős gyökereket, a kemény törzseket,
az ágakat és a leveleket,
a csendes, gyönyörű virágokat.

A NYELV ÚJJÁÉLESZTÉSE

mesélni szeretnék a fiamnak
hogy milyen volt az erdő
ahová gyerekként
gombászni jártunk
de előbb
új szavakat kell tanítanom neki
hogy megértse

NEM KÖLTÖZNEK BE AZ ÚJ LAKÁSOKBA

ha majd a kisfiam megkérdi hová lettek
az őzek amelyeket rendre látni lehetett
valahányszor felsétáltunk a faluszéli
dombra amely mögött gyönyörű erdők
óvják szigorú katonás sorban a határaikat
nos azt a tisztást az őzekét a domb alatt

most kotrógépek és narancssárga ruhás
munkások őrzik mint hiénák az otthagyt
tetemet a zöld lankás táj gyomra feltépve
kifordítva gőzölög és autósámra hordják el
belsősegeit

majd elmondom neki hogy egykor itt is
erdő volt nem csak lecsupaszított fák
melyek recsegve törnek szilánkokra
és az őzek is itt pihentek ettek kergetőztek
vagy csak napoztak de el kellett menniük
mert nem akartak benzinkúton tömbházak
között vagy éppen egy üzlet előtt az aszfaltúton
pihenni

a fiam majd annyit fog mondani bánatos
barna szemmel hogy apa ez nagyon
szomorú és az ég ez a nagy gyűrött
lepedő lesz csak a tanúja de jelentéktelen
már-már gyári hullámozása nem tiltakozik
nem fogja megkérdezni hogy
miért pont ide az őzek dombja alá építettek
és a keserű beletörődés mint egy gyógyszer
amit beleerőltettek hogy neki jobb legyen
beleivódik én leszek az aki letarol egy
szép vad szabadon burjánzó helyet benne
hogy majd valami más beférkőzhessen

ÉGI AGGODALOM

te is láthattad már azon ritka hajnalhasadások egyikét,
amikor a nap még sehol, de a fény már kúszik be
az alacsony fekvésű felhők alatt, és beragyog mindent,

de mindennek csak a keleti oldalát, a szél sípjait,
a hóba rekedt kukoricaszárait, a sorsukra hagyott
kerítéscölöpöket, a még mindig kitartó telefonpóznákat.

nincs félhomály, csak arany, és a fekete árnyak, melyek
visszanyújtóznak az éjszakába, ami még maradt belőle.
tíz körömmel kapaszkodik, aztán a fény határozott mozdulattal

felhasítja az ég fátylát, mint amikor a gyerekszobából
sírás hallatszik, és aggódva beszaladsz, felkapcsolod
a villanyt, hogy megnézd, mi történt, jól vannak-e?

———— Nagy Koppány Zsolt

IRGALOM ATYJA, ELHAGYTÁL

1. RÉMÁLOM AZ ÖRÖKLÉTRŐL

A Nyugati téri aluljáróban
mész hátrafelé,
a Westend földalatti bejárata irányába.

Visszhangos, hűgyszagú folyosók,
a fény gyér a gyenge lámpák
hunyorása ellenére, vagy éppen attól.

Kornyikáló hegedű a törött csempe
előtt, dallama hamis,
gyorsan elhaladsz előtte.

Aztán előlről: ismét elindulsz a Westend felé,
hűgyszagú folyosók, gyér fény, hegedű –
örökre ezt az utat fogod (be)járni.

2. MÉG NEM JÖTT VISSZA SENKI

Ha azzal áztatod magad, barátom,
hogy a halál után nem fáj semmi,
rossz hírem van.

Az agy nem ég el (*ha hamvasztatsz, haha*),
és el sem is rothad (*ha rohadásnak tervezel indulni*).
Viszont mindent lát és végigsikít. Végig sikít.

Csak még senki nem jött vissza, hogy
minderre figyelmeztessen bennünket.

Hát így készülj, kisköcsög.

DEMENCIA 2077

Jön a fiam,
beszél hozzám, sajnálkozik,
reagálok neki, ahogy elvárja,
nyálazok, felkenem a szaromat a falra,
összefüggéstelenül motyogok,
kiköpöm az ételt, megrángatom
az undok ápolónőt, aki válaszul belém csíp.
Panaszkodik a fiamnak,
az a bamba meg sajnálkozó arccal szégyenkezik.
Átlátok rajtuk.
Csak játszom velük.
Nem is sejtik, hogy Wonder Woman vagyok.
Hogy én vagyok – és voltam, mindig – a Wonder Woman.

Csabai László

KERÍTŐK

JELENET

Szereplők:

JÓKAI MÓR jeles író.

JÓKAI RÓZA alias harmadik Róza, alias Feszty Árpádné. Jókai Mór örökbe fogadott lánya, aki egyúttal a nem vér szerinti unokája. Az immár eltávozott Laborfalvi Róza vér szerinti unokája.

FESZTY ÁRPÁD festőművész, Róza férje.

Helyszín: A nyárligeti Korona kávéháza. Idő: 1899. május.

JÓKAI: Micsoda meglepetés! Rozikám, hadd öleljelek meg! Feszty fiam...

Gyertek, üljetek le! Úgy örülök! Kisasszony, kérünk még két kávét. *(Int a pincérnőnek)* Meséljete, hogy kerültök Nyárligetre?

RÓZA: Jöttünk megnézni azt a híres Sóstót.

JÓKAI: És hogy tetszett?

RÓZA: Még nem voltunk ott. A belvárosban sétáltunk, megláttuk Mór papót, gondoltam, már csak köszöntjük.

JÓKAI: Jól tettétek.

RÓZA: Jó itt a zene. Melyik daltársaság gramofonlemeze forog?

JÓKAI: Nem tudom. Mi újság otthon?

RÓZA *(homlokát ráncolva)*: Úgy nagyjából minden rendben.

JÓKAI: Nagyjából? Mi nem passzol?

RÓZA: Például... *(Gyorsabban)* pár napja bejött egy légy a lakásba. Nem tudjuk kiűzni, döng és döng. Megfájdul tőle a fejem. Bejárja a konyhát, mindent beköp és döng és... Én meg a fejfájás miatti túldegeségemben toporzékolok.

JÓKAI: Nem próbáltátok meg lecsapni?

FESZTY: Dehogynem. Talán sikerült is. *(Olyan testhelyzetet felvéve, ami harci helyzetek előadásához kell)* A dolog úgy néz ki, hogy esetenként több légy is beszökik a konyhaajtón.

RÓZA: Mert te mindig nyitva hagyod.

FESZTY: Ez most mindegy. Már legalább egy tucat legyet elpusztítottam, de egy mindig megmarad. Amikor eljöttünk, akkor is körözött egy. Lehet, nem is az, amelyik először bejött. De hát az mindegy. Rózának az idegeire megy. Az meg az én idegeimre megy.

JÓKAI: Róza?

FESZTY: Igen, Róza. Vagyis nem: a légy.

JÓKAI: Azért egy légy... az nem tragédia.

RÓZA: Az nem, de...

JÓKAI: Ki vele!

RÓZA: Hazudtam, nem Sóstót megnézni jöttünk ide... hanem... papó után. Mert nem a légy, hanem papó miatt fáj az én fejem.

JÓKAI: Hát de miért? Köszönöm, jól vagyok.

RÓZA: Mérgesek vagyunk ám papóra! Hipp-hopp, érthetetlenül eltűnik! A világ végére utazik. És miért? Tényleg: miért?

JÓKAI: Érthetetlenül? A színdarabom bemutatójára jöttem. Mindig ott szoktam lenni, ha időm és egészségem engedi. Nyárliget pedig nem a világvége. Még Magyarországnak sem a széle. Hol van még ide Verecke...

FESZTY: Úgy értesültünk, szoknya van a dologban.

JÓKAI: Hát... *(Büszkén elmosolyodva)* lehetséges.

RÓZA *(kétségbeesve)*: De ugye nem komoly!

JÓKAI: De igen, komoly.

RÓZA: Az a Bella?

JÓKAI: Ó az, megvallom.

(Róza összecsapja a kezét.)

JÓKAI: Tán csak nem akartok emiatt megadjusztálni?

FESZTY: Egy vénember beleszeret egy 54 évvel fiatalabb hölgyeménybe! Ilyen még nem történt a világon!

JÓKAI: Dehogynem! Goethe 55 évvel volt idősebb, mint Ulrike Levetzov, az a kis lipcsei leány.

FESZTY: Na jó, de ő Goethe volt!

JÓKAI: Én meg Jókai vagyok! És mit számít, hogy Bellával nem vagyunk egykorúak? Az én megboldogult Rózám meg idősebb volt nálam nyolc évvel!

FESZTY: A nyolc az nem ötvennégy!

JÓKAI: De a férfi nem nő! A természet törvénye, hogy a férj idősebb legyen a feleségnél. Ábrahám és Sára, Andrássy Gyula és Kendeffy Katinka, Deák Ferenc és... Ja, ő... neki nem... ő agglegény maradt.

RÓZA: Papó ezt a Bella iránti bohózatérzelmet csak képzei, bebeszéli magának!

JÓKAI: Én a kicserzett szívemmel is fel tudom ismerni az igazi érzelmet. Magamban és másban is. Mint ahogy fel tudom ismerni az igazi tálen-tumot is! Az első pillanatban!

FESZTY: Ez a Bella tehetséges volna?

JÓKAI: Feltétlenül.

FESZTY: Honnan tudta azt papó *objektíve* megítélni?

JÓKAI: Meg tudtam ítélni! Ob-jek-tí-ve! Már amikor először hallottam Bellát szavalni.

FESZTY: No, és mit szavalt ez a csitri? Heltaitól vagy Szabolcska Mihálytól valamit?

JÓKAI: Ugyan! Félbeszakítottam volna. Bella *tőlem* szavalta a *Széchenyi halálánt*.

FESZTY (*gúnyos mosollyal köhög*): Hát igen, így tényleg *objektív* lehet ez az ítélet.

JÓKAI: Olyanokat tudtam meg a művemről, amit addig nem.

FESZTY: Például?

JÓKAI: Hogy zseniális!

FESZTY: Tényleg? Ki gondolta volna?

JÓKAI: Zseniális, de még jobbá lehet tenni. Van ez a sor: „Az Isten trónjához kíváncozék.”

FESZTY: Mi a baj? Nem jön ki a szótagszám?

JÓKAI: Az kijön. „Az Isten trónjához” – ez a hiba. Felesleges a határozott névelő. „Isten trónusához” – ezt javasolta Bellácska. Ugyanannyi szótag, és a trónus szebb szó, mint a trón.

FESZTY: Talán még lektora és korrektora is lesz papónak ez a Bella nevezetű személy.

JÓKAI: Meglehet. Bár az ő tehetsége a rivaldafénybe való.

FESZTY: Tehetség. Amire állítólag az a szavalt a bizonyíték.

JÓKAI: És a publikum ujjongása!

FESZTY: Hogy lehet, hogy én még sosem láttam ezt a Bellát színpadon? Pedig nekünk Rózával van bérletünk a Nemzeti Színházba, a Magyar Színházba és a Vígszínházba is.

JÓKAI: Bellácska... legalábbis egyelőre, leginkább a Krisztinavárosi Nyári Színházban működik.

FESZTY: Ó, micsoda rang abban a fahodályban fellépni!

JÓKAI: Aki csillag, minden pódiumon csillag. És csillog. Csillag-csillog, csillog-csillog. Na, ezt felírom! (*A noteszába betírja.*)

RÓZA: És ennek a lánynak a neve!

JÓKAI: Mi van a nevével? Bella. Szép név. Öblös. Olaszos. A jelentése pedig: szép. Szépet jelent szépen.

RÓZA: A családi nevére gondolok.

JÓKAI: Nagy. Nagy Bella. A Nagy túl egyszerű, igaz. De illett az apjához, aki egyszerű, dolgos munkásember volt.

RÓZA: En a hölgyemény *eredeti* nevére gondolok, mert bizony Grósz Bella volt ő. Vagy még most is az!

JÓKAI: És aztán? A te urad meg eredetileg Rehrenbeck.

RÓZA: A Grósz nagyon zsidós név.

JÓKAI: Hát, ha egyszer Bella annak született...

RÓZA: Jaj, ne, csak ezt ne! Ettől félttem!

FESZTY: Úgy, de úgy sejtettem, hogy *ezek* vannak az egész mögött!

RÓZA: Ezt hagyd, Árpil! (*Jókaihoz fordulva*) Papó, a zsidók legfeljebb pénzes támogatónak valók, nem feleségnek. Képzeld el, hogy ez a Bella gyermeket szül.

JÓKAI: Adná az Isten!

RÓZA: Nem is egyet. Kettőt. Vagy hármat. Három fiúgyermeket.

JÓKAI: Adná az Isten, hisz mindig erre vágytam, saját, vér szerinti gyermekre.

RÓZA: De hát ott lesznek ezek mind! Már nemcsak Bella, de az a három puja is!

JÓKAI: És?

RÓZA: Mit fog az a három puja csinálni?

JÓKAI: Mit?

RÓZA: Hát... például... Rohangálni fognak. Le-föl fognak rohangálni a lakásban. Le-föl, le-föl...

Feszty (*bólogat a fejével a le-föl ütemére*): Le-föl, le-föl, le-föl...

JÓKAI: Ez könnyen elképzelhető. De nem értem, mi ezzel a rohangálással a gond? A puják rohangálnak, ez már csak így van.

RÓZA: De hát ezek *hogyan* fognak rohangálni? *Hogyan?*

JÓKAI: Hogyan?

RÓZA: Hát olyan...

FESZTY: Olyan... na, *zsidósan*. Papó ott ül, pipázik, az a három zsidó pulya meg... csak úgy rohangál.

RÓZA: Hát ki látott már ilyet!

FESZTY: Papó, Bella nem emlegetett valami biztosítóintézetet, ahol élet-biztosításokat lehet kötni?

JÓKAI: Fiatal ő még. Minek az neki?

FESZTY: *Papóra* fogja megkötni, és Bella leend a kedvezményezett.

JÓKAI: Nem akar ő ilyet. Bár egyszer említette, hogy nagy rajongója a Trieste Biztosító könyvvezetője.

FESZTY: Mondom! Ugye! Ugye!

JÓKAI: Nem kell félnetek, hogy kiszorultok a vagyonomból.

FESZTY és RÓZA (*összenéznek, mindketten felderült arccal*)

FESZTY: Papó, ez igazán nemes, gondoskodó lélekre vall.

RÓZA: Ez így van rendjén, ezt vártuk papótól. A véghagyományát nem írhatja át.

JÓKAI: Nem kell félnetek, hogy kiszorultok a vagyonomból, mivel nincs vagyonom. Ínséget élő lelkek megsegítésére ment el.

RÓZA: Nono! És a sok mű után járó auktori részesedés?

JÓKAI: Az olyan, mint a kutya vacsorája. Vagy lesz, vagy nem. Ki tudja, fogja-e még valaki olvasni halálom után a könyveimet?

RÓZA: Fogja! Majd mi gondoskodunk róla. Már elkezdtem írni a papóval töltött éveimről a diáriumot. Tele van mókás jelenettel. Reklámnak. Már csak a vége hiányzik.

JÓKAI: Ha befejezted, szívesen elolvasom.

RÓZA: Azért hiányzik a vége, mert papó még él. De vannak ötleteim a papó temetését illetően. Bellának nem lesz ott helye!

FESZTY: Papó, ne gondolja azt, hogy mi nem tudjuk megérteni azt a konok életbe kapaszkodást... a sorssal való ujjathúzást, amit ez a Bella jelent. Papó még él, és férfi. S mint ilyen, igénye van... igénye van... hogy is mondjam...

JÓKAI: Társra.

FESZTY: Igen, *nőtársaságra*. De miért ez a... ez a kis nőszemély? Mi, Rózával...

RÓZA: Alapos megfontolások után...

FESZTY: Jól körülnézve, értesüléseket szerezve...

RÓZA: Szóval mi nem vagyunk kőszívűek, nem zárkózunk el attól, hogy a papó... Hogy szórakozzon még egy kicsit....

FESZTY: Hogy *megfelelő* hölgy kíséretében élvezze élete alkonyát...

RÓZA: Ez az: *megfelelő*. Meg-fe-le-lő!

JÓKAI: Igazán kedves töletek. De nyugodtan bízzátok rám ezt.

RÓZA: Papó, nézze meg ezt a fotográfiát! *(Egy fényképet nyújt Jókainak. Jókai alaposan megsejlemléli, közelről, aztán távolról.)*

JÓKAI: Formás madárka, tagadhatatlan.

RÓZA: Polacsek Valéria. Huszonnyolc éves. A legjobb kor a férjhezmenetelhez.

JÓKAI: A vállai, a nyakacska...

RÓZA: Hát igen... van neki...

JÓKAI: Viszont mintha kancsalítana.

RÓZA: De csak az egyik szemére. Azt ma úgy mondják: sex-appeal. Ami régen volt a szépségpötty, az manapság az egzotikus szemállás.

JÓKAI: Nem úgy látom... nem úgy látom itt, hogy csak az egyik szeme... Mintha mindkettő kancsal volna...

FESZTY: És tudja, papó, mit nem lát még a fotográfián? Hogy Valéria apja Debrecenben táblabíró. A keresztapja meg Borsodban vécispán. És van harminc hold árendába adott szőlőjük Egerben. Semmi gond, semmi munka, és minden évben tele van a pince kékfrankossal meg kadarkával! Ez az élet: karnyújtásnyira a borocsk és a fiatal arácska.

JÓKAI: Ami bor kell nekem, megveszem. A kancsalság meg kancsalság, ha fél szemre is. Szex pedig nem kell nekem!

RÓZA: Ó!

JÓKAI: Vagyis az az izé, szexe...

FESZTY: Szem-sex-appeal? Ha Valéria nem kell papának, hát nem kell. Nem erőszak a disznótor. Pláne, hogy itt van nekünk Wittelsbach Terézia. *(Feszty is elővesz egy fényképet. Jókai alaposan megsejlemléli. Hátrakapja a fejét. Még egyszer alaposan megnézi. Megint hátrakapja.)*

JÓKAI: Feszty öcsém, te a bolondját járatod velem!

FESZTY: Amennyiben?

JÓKAI *(megrendülve)*: Hiszen ez a mi Erzsébet királynénk. Az én... és a nemzetünk pártfogó anyja.

FESZTY: Lehetne ő. A fiatal Erzsébet. Ha szegény nem halt volna meg két éve az átkozott talján törétől. És ez is Wittelsbach. De nem Erzsébet, hanem Terézia. A Wittelsbachok egy nem arisztokrata, de jó módú ágából. Terézia modellként kezdte, és hölgyfestőművésszé avanzsált.

JÓKAI: Elbűvölő a hasonlatosság.

RÓZA: Szerintem is, hihetetlen! Terézia apjának bútorgyára van Münchenben. „A bajor Szent Márton” – így hívják az apját, mert a szegények önzetlen támogatója. Terézia anyjának is bőséges apanázst biztosít.

JÓKAI: Az természetes, hogy a feleségét ellátja azzal, amire szüksége van.

RÓZA: Hát... szóval... khhh Herr Wittelsbach nem vette felségül Terézia anyját. Terézia házasságon kívül született... Ez egy szényenfolt... De ne legyünk kicsinyesek! Terézia, az apja anyagi és erkölcsi támogatásával elvégezte a Müncheni Akadémiát, saját műtermet nyitott Bécsben, és egy művészeszközüzletet Pesten. És még egy díjnyertes kancája is van a Tattersall-féle lovardában.

FESZTY: Papó, ha látná azt a kancát... Rézit. Az idomait...

JÓKAI (*a fényképet újból megnézve*): Látom, látom, formás idomai vannak Rézinek.

FESZTY: Nem, nem! A *ló* a Rézi, Terézia beceneve Teréz. Aki különben igen jól beszél magyarul. Csak az igeragozás nem megy neki. Főleg a tárgyas. De ez tárgytalan egy ilyen remek hölgy esetében.

JÓKAI: Ez a Terézia élénk társadalmi életet élhet.

RÓZA: De úgy ám! A müncheni, a bécsi és a pesti felső tízezernek is kedvelt figurája.

JÓKAI: Én viszont nyugalomra vágyon. Hetvenöt éves vagyok. Mennyi lehet még nekem hátra? Tizenöt, húsz év? Azt szeretném visszavonultan eltölteni.

FESZTY: És az a színősznő Bellácska talán nyugodt életet biztosítana? Thália papnőinek a lételeme a nyüzsgés!

JÓKAI: Igen. A nyüzsgés. A színpadon. Ami azonban oly fárasztó, hogy utána csöndes áhítatra vágnak. Én Bellát a magánpáholyomból fogom szemlélni. Aztán hazamegyünk meghitt otthonunkba. Nyáron meg utazunk. Biarritzba. Monacóba. És legfőképp Velencébe. Ahogy új házaskhoz illő.

RÓZA: És, drága papó, ha szabad kérdeznem, miből fogja finanszírozni ezeket a kényeztetéseket? Mi most nem tudjuk támogatni.

JÓKAI: A pénzemből.

FESZTY: Papónak van dugipénze?

RÓZA: Hát nem csak a könyvek után járó...

JÓKAI: Van valamennyi pénzem. Amennyi éppen elég lesz egy nagy családnak. Ugyanis Bella édesanyja meg Bella két húga és két öccse is hozzánk fog költözni.

RÓZA (*férjére néz*): Ó, Árpai, mondd, hogy ez csak egy rossz álom! Papó, könyörgöm, fől fogja élni minden pénzét!

JÓKAI: Spórolás végett is jó lesz a nagy család. Nem kell szakácsnőt fogadni. A Bella mamája és a két hűg remek háztartást visznek már most is. Kóser konyhát...

RÓZA: Jaj, Istenem, ne hagyj el! Kóser konyha!

FESZTY: Kóser konyha, futkározó zsidó puják! (*Rózának, nem törődve, hogy Jókai hallja-e*) Itt már nincs mit tenni: gyámság alá kell venni papót. Ezek az öregkori sürgető vágyak, ezek a *dugvágyak*, úgy látszik, teljesen papó agyára mentek. Egy jó ügyvéd kell nekünk!

JÓKAI: De Feszty öcsém...

FESZTY: Feszt intézkedem.

RÓZA (*szemét eltakarva szenved*): Ezt kellett megérnem! Papó, nem várok én háládatosságot, de könyörgöm, ne hozzon rám szégyent, rám, akitől csak jót kapott. És a férjemre. És a megboldogult feleségére, aki a nemzet nagyszőnyege volt a színpadon. Egy kis színésznőért ne dobja el a becsületét!

(*Közös, néma szenvedés Fesztyvel.*)

FESZTY (*újabb fényképet vesz elő*): Ezt a képet azért még megnézi, papó?

JÓKAI (*először csak egy pillantást vet a képre, és eltolja, aztán mégis megszemléli alaposabban*): Hm... Az arca... tetszetős.

FESZTY: Barna bőre van. Mint egy görög vízi najádnak. És Árminának van köze a vízhez, gőzhajót üzemeltet a Dunán, Mohács és Pest között. A módos sárközi gazdák azon hordják vásárra a portékájukat.

JÓKAI: Tehát Ármina a neve.

FESZTY: Igen, Silberstein Ármina.

JÓKAI: De hiszen akkor zsidó! Bellánál kifogásoljátok a származást, nála miért nem?

RÓZA: Ármina más térség, ő gazdag.

FESZTY: És nem is zsidó! Mert kikeresztelkedett. Szóval, prima keresztény. Már több mint egy éve!

JÓKAI: Gazdag, nja... meg... kissé öregecske.

RÓZA: Hogy volna már öreg!? Harminckét éves. Én harmincnyolc vagyok.

JÓKAI: Elnézést.

RÓZA: A harminckét éves kor még igen jó a férjhezmenetelhez.

JÓKAI: Úgy véled?

RÓZA: Igen. Persze, attól függ. A zsidóknál egy olyan húszéves, mint Bella, már vénlánynak számít, akit valakinek a nyakába kell sózni. De egy özvegy, az teljesen más eset.

JÓKAI (*arcára kiül a rettenet*): Mi-cso-da?! Ennek a nőnek volt már ura?

RÓZA: Igen. És egy tizennégy éves kisleánya is van. A hites férjét a gutaütés vitte el. Nejére hagyta gőzgépeit, gőzhajóját, gőzmalmát és gőzfürdőjét.

JÓKAI: Hát te begőzöltél! Nekem már nem egy érintetlen, szűz leány? Nekem már mások levetett rongyát kell magamra... magamra húznom? Egy olyat... akinek viselt dolgait a fél város zengi.

RÓZA: Aki özvegy, az özvegy. Nem cemende, nem erkölcstelen, hanem szerencsétlen özvegy. A sors áldozata.

JÓKAI: De hát nemrég még egy másik férfival osztotta meg az ágát! És most átmásson az enyémben? Lehetetlen!

FESZTY: Nono, papó! Laborfalvi művésznővel máshogy gondolta.

JÓKAI: Mi? Hogy jön ez most ide? Öcsém, neked nagyon kinyílt a csipád. Azt a szent nőt, akit én idő előtt elveszték, őt mered hasonlítani ehhez a Silberberghez, Silberburgerhez vagy kihez?

FESZTY: Nem, dehogy, én csak...

RÓZA (*arca ragyog a felismeréstől*): Papó, drága papó, megvan a megoldás: vegye el Silbersteinné lányát!

JÓKAI (*mintha öklelni készülné a homlokával*): De hát... Az a kislány... Az... hatvanegy évvel fiatalabb nálam.

RÓZA: Ó, az igaz szerelem mindent legyőz!

JOKER

hajszálaim gondosan a fejembe
verve. mintha szögek lennének.
a szél beletúr és egyesével kitépkedi.
koponyáig kopaszodom.
a gondolat helyére valami más
kéredzkedik. cseppenként zuhan
belém az ég. csíráznak a csontfehér
villámok a koponyámban,
az emlékezetemet növesztem,
de mégis a felejtés csapkod kifelé torkomból.
zokog bennem a vihar. szétcsiszolódni igyekszem.
feszültségszínűre meszelem testem belsejét.
evakuálni szeretném magam
magam elől, mint abban a mesében,
amelyikben a róka rettegett a farkától,
és egész életében csak menekült előle.
de rossz helyre érkezem. menekülésem
bolyongás. az a lélegzetvételnyi hurrikán
mozgat, amit a születésemtől
a tüdőmben hordok. beleragadtam
a mozgásba. sikerül leparkolni
egy gázolás közepébe.
az ütközésben hagyom magam,
megnyugvásig tördelem kezeimet,
és maradék arcomra végre
ráfagyhat az utolsó mimika.

HÉRAKLÉSZ

véres vagyok, mint akkor, de ez most
a saját vérem, nem a fiaimé. azóta nem
ölök pillanatnyi elmezavarból, csak
kötelességből. folyton menekülésben
vagyok, nyomaim előtt botorkálok, de
így is elértem valamit abból a harmonikus
pánikból, amit rám mértél. eltávolodni
gyenge vagyok, közelíteni gyáva. megvan
a képesség a beszédkényszerre. a hallgatásra
már kevésbé, inkább csak a csendet
parodizálom. rutinná érett bennem
túlادagolni a stresszt. önbizalomhiányom
örökölt, és a sikertelenségem is már félsiker.
véres vagyok, mint születésemkor, de ez a
saját vérem, nem anyámé. pont olyan ember
voltam, aki disszidálás közben érezte igazán
otthon magát. asszony, eddig csak
áztattam magam a vérben, most, hogy
rám terítettet ezt a köpenyt, tovább rosszulok.
nemigen akar bennem maradni az élet.
követem a fényt, ahogy tanították. a hűvös
poklot már elhagytam, igyekszem a forró mennybe.
a hegyek vedlenek, a mocsarak bőrt növesztenek.
vándor vagyok a mozdulatlanságban, állandóan vissza hozzád,
az az álmod leszek, ami éjszakánként mindig felébreszt.

Márton László

EGY KÍNVALLATÁST ÁBRÁZOLÓ RENE- SZÁNSZ FESTMÉNY HÓHÉRFIGURÁJA

MARCEL PROUST: *SWANNÉK OLDALA*. FORDÍTOTTA JANCsó JÚLIA,
ATLANTISZ, 2017 ÉS 2024.

Proust hétrészes regényfolyamának első része maga is heterogén szöveghalmaz. Újra meg újra el kell gondolkodnom rajta: hogyan működik ebben a kiváló alkotásban a kompozíció? Miért pepecsel a szerző egy jelentéktelennek érződő részlet leírásával oldalak tucatjain át, és miért siklik át életrajzi szempontból nyilvánvalóan fontos mozzanatok fölött egy-egy mellékmondatban? Miért hoz létre két alteregót egy művön belül? Elvégre az Én-elbeszélő, Marcel is a szerző alakmása, de ha a ráfordított érzelmi energiát nézzük, Swann még inkább az. Miért mímel egyikük is, másikuk is szeretetet, sőt szenvedélyes szerelmet olyan nőalakok iránt, akik a narratív struktúra alapján számukra érzelmileg nem sokat jelentenek?

Egyáltalán: milyen viszonyban van Proustnál a szerzői és a narrátori szeretet?

Hogyan, mikor és miért siklik át a szerző figyelme egyik tárgyról, egyik személyről a másikra? Elvégre ez a folyamat (vagy inkább történészor) határozza meg a regényfolyam alakulását.

Miért ejti el az édesanya alakját, miután az első száz oldalon olyan magasra emelte, mint a világirodalomban szinte senki? Mi marad az incesztuózus vonzalomból? (Ráadásul az anya alakját is megkettőzi: a nagymama úgy van megformálva, mintha az anya másik, nem látható oldala volna.) Miért marad az apa helyén üres folt? Miért írja le alig rejtett kárörömmel a nagynéni

képzeltnek hihető, de mégsem képzelt betegségét, majd haldoklását? Miért olt Odette iránt örületté fajuló szenvedélyt Swannba, miközben nemcsak ő mutatja közönséges, jelentéktelen és vajmi kevésbé szép nőnek Odette-et, hanem ilyennek láttatja hősével, Swann-nal is? Kit szeret valójában az Én-elbeszélő, amikor úgy tesz, mintha Swann és Odette vele egykorú lányába, Gilberte-be volna szerelmes? Minek és kinek a felügyeletét bízza a házisárkány zsarnok és rendőr szakácsnőre? Miért rajzolja meg sokkal kontúrosabban ezt a rémes Françoise-t, mint az imádott anyukát vagy a szintén szeretett, bár kissé hóborstos, viszont jó irodalmi ízléssel rendelkező (és anyafiguraként érzelmileg súlyosan Marcelre nehezedő) nagymamát?

Felvetődik az emlékezés és az életrajziság viszonyának kérdése is. *Az eltűnt idő...*-t, azon belül a *Swannék oldalát* regénynek olvassuk, nem valomásnak, önéletrajznak vagy visszaemlékezésnek. Pedig ez nem magától értetődő, ezt csak a világirodalmi kánon diktálja. Mi a különbség egy emlékezéstől áradó regényfolyam és egy regényes hazugságokkal (udvariasabban: fikciókkal) megtűzdelt visszaemlékezés között? Miben különbözik *Az eltűnt idő...* Vajda Jánosné Bartos Rozália nagyjából ugyanakkor létrejött emlékiratától? Ne mondjátok azt, atyámfiai, hogy Marcel jobb író volt Rozinál, mert ez igaz ugyan, de nem ez a lényeg. Saint-Simon herceg írásművének minősége (sőt, azon belül az emlékezés prózapoétikai szerepe is) összevethető a Proustéval, de a Napkirály udvaronca egy pillanatig sem hitte, hogy regényt ír, míg az időnyomozó egyfolytában regényen dolgozik (amely többek között arról szól, hogy alteregója mennyire szeretne regényt írni), olyannyira, hogy Goncourt-díjat is kapott rá. Igaz, nem az első, hanem a második részre.

Van a regényfolyamnak (és mindjárt az első résznek is) egy író szereplője, Bergotte. Műveiről semmit sem tud meg az olvasó, mármint Proust olvasója, de azért árulkodó, hogy az Én-elbeszélő csalódást érez, valahányszor, nyilván egy-egy hosszabb leírás vagy lírai kitérő után, Bergotte felveszi a cselekmény (mármint saját művének előttünk ismeretlen cselekménye) fonalát. Van-e *Az eltűnt idő...*-nek, azon belül a *Swannék oldalának* cselekménye?

Gyakorló íróként fel kell tennem a kérdést: mi fán terem a cselekmény? Mitől függ, hogy valami megtörténik egy irodalmi alkotásban? Elég a *Swannék oldalából* az első néhány bekezdést elolvasni, hogy máris érezzük: valami nagyon intenzíven történik. De mi? Nem az Én-elbeszélő gyermekkori önarcképének harca az édesanya birtoklásáért (mellesleg: Swann ellenében), és nem Swann küzdelme a csúnya, buta, rossz hírű, rossz ízlésű és művelet-

len Odette fölötti ellenőrzésért, hanem az említett szándékokhoz fűződő értelemtulajdonítások megszervezése és kibontakoztatása történik *Az eltűnt idő...*-ben.

Ha a fabula és a szüzse, az összefoglalható eseménysor és annak poétikai struktúrája különválasztását nézzük: Proustnál sovány az előbbi, de annál gazdagabb, leleményesebb és bonyolultabb az utóbbi. Az írói nagyság jelének tartom, hogy *Az eltűnt idő...*-ben még a fabula szegényessége is művészi hatást kelt.

Azt mondja az Én-elbeszélő a kötet vége felé: „Csak annak megismerésére vágytam mohón, amit igazibbnak hittem, mint magamat.” Ez a kijelentés azonkívül, hogy új megvilágításba helyezi az írói hitelesség kérdését, rávilágít az életrajziság és az elbeszélői meseszövések dilemmájára is. Úgy tesz a narrátor és az író (ezen a ponton nehéz őket különválasztani), mintha az életéről beszélne, holott az értelemtulajdonítás észrevehetetlen és szavakba nem foglalható csírait igyekszik megragadni. A hiányzó egyediséget azonosítással pótolja. Ezzel magyarázható, hogy ő, Marcel (nem a szerző, hanem a narrátor) egy konyhalányban Giotto nőalakját fedezi fel, és hogy alteregója, Swann azzal cementezi össze Odette-hez fűződő mállékony vonzalmát, hogy a nőt Botticelli Cippórájával azonosítja. Már-már azt hiszem, hogy ez csak esztétizáló szenvedély, de nem, ez több annál: ez az értelemtulajdonítás megrendítő drámája. Ez vezet el a műben olvasható – nem annyira csúcspontjait, inkább fennsíkjaikat jelentő – látomásos leírásokig, legyen szó akár egy virágzó galagonyasövényről (gondosan megkülönböztetve a rózsaszín virágzatú bokrokat a többségben levő fehérektől), akár egy román kori templom festett üvegablakán kibontakozó középkori legendáról (amelynek szereplői annak a főúri családnak az ősei, amelyet majd a harmadik rész, a *Guermites-ék* állít a középpontba).

Proust leírásaiban a fa, a virág, az égitest emberkéz alkotta díszítménnyé válik, viszont az épületek és az iparművészeti alkotások természeti képződményekké és tereptárgyakká alakulnak, vagy éppenséggel feloldódnak abban a fényben, amelyet áraszt a szöveg. Mutatom, hogyan jelenik meg a műben két inas Saint-Euvre márkinőnél, ahová Swann megy látogatóba. (Jancsó Júlia fordítását idézem.) „Egyikük, aki különösen ádáznak látszott, és meglehetősen hasonlított egyes, kínvallatást ábrázoló reneszánsz festmények hóhérfiguráihoz, könnyörtelen képpel közeledett Swannhoz, hogy elvegye a holmijait. Acélpillantásának ridegségét azonban ellensúlyozta cérnakesztyűjének lágyága, így azután úgy lépett Swannhoz, mintha őt magát lenézné, de nagy tiszteletet tanúsítana a kalapja iránt. Olyan gonddal fogta meg,

aminek a méretre szabott pontosság némi aggályosságot adott, finomsága pedig már-már meghatóvá tette erőteljes megjelenését. [...] Néhány lépésnyire egy nagyra nőtt, libériás legény ábrándozott mozdulatlanul, szobormerően, feleslegesen, mint az a merőben dekoratív harcos, akit Mantegna legmozgalmasabb vásznain látunk pajzsára támaszkodva gondolataiba merülni, miközben mások lerohanják és öldöklük egymást; elszakadt társai csapatától, akik Swann körül sürgölődtek, és éppolyan eltökélten érdektelennek tűnt a jelenetet illetően, amelyet azért felületesen nyomon követett kékeszöld és könnyörtelen szemével, mintha az a *Kisdedek lemeszárlása* vagy *Szent Jakab vértanúsága volna*. Mintha épp ahhoz a már kihalt fajtához tartozott volna (amely talán soha nem is létezett máshol, csak Szent Zénó oltárképén és az Eremiták freskóin, ahol Swann közelről látta, és ahol most is álomba merülten él), amely egy antik szobor és a Mester valamelyik páduai vagy Albrecht Dürer valamely szász modelljének frigyéből született. Természettől fogva bodros, vörösseszőke fürtjei, amelyeket azonban a brillantin lelapított, széles sávokba igazodtak, mint a görög szobrokon, amelyeket a mantovai mester sohasem szűnt meg tanulmányozni, és amelyeken, habár az alkotás csakis embert ábrázol, még a legegyszerűbb idomokból is olyan változatos, mintegy a teljes, élő természettől kölcsönzött gazdagságot tud kicsalni, hogy egy hajkorona csúszós zuhataga és csigáinak végződése vagy fonatainak hármas sorban indázó pártája egyszerre emlékeztet algakötegre, galambfészkekre, jácintkoszorúra és egymásba tekeredő kígyókra.”

Próbáljuk mérlegelni: mi történik, ha a látszólag felületesen észlelt (de az észlelés kiszínezése által erotikus kívánság tárgyává tett) fiatalember egyik körmondaton belül átalakul reneszánsz festményből galambfészkekké és jácintkoszorúvá? Trükk történik, a szerző trükkje. Egy pillanatig elhisszük, hogy a dolgok diadalmaskodnak a szavak fölött, noha tisztában vagyunk vele, hogy Proust ezt a hatást is szavak által vívta ki. Aztán jó ideig nem hisszük el, de előbb-utóbb ismét rálapozunk egy pillanatra, amelyben mégiscsak elhisszük. Márpedig a *Swannék oldalában* bekövetkezik legalább tíz vagy tizenöt ilyen pillanat.

Hatvanhatodik évemben járok, és még mindig nem tudom, kell-e egy írónak arra törekednie, hogy elhitesse olvasóival: a dolgok uralkodnak a szavak fölött? Folyamatosan talán nincs erre szükség. Néha, egyszer-egyszer, úgy sejtem, igen.

Ha ez igaz, akkor Proust egyik nagy írói leleménye abban rejlik, hogy a szöveg ingamozgást végez a dolgok látszólagos és a szavak tényleges fennhatósága között. Ez az ingamozgás a regényfolyam első két részében példasze-

rűen működik, a későbbiekben kevésbé érvényesül, de mindvégig jelen van. Vegyük észre: az idézett szövegben a fabula szintjén annyi történik, hogy a személyzet átveszi Swann kalapját. A szűzsé szintjén viszont az történik, hogy Proust úgy tesz, mintha látna valamit, és amit állítólag lát, azt leírja.

No de tényleg ő látja, ha ugyan bárki lát bármit is?

Proust valójában úgy tesz, mintha az Én-elbeszélő szemével látna, noha lépten-nyomon nyilvánvalóvá teszi, hogy nem azonos vele. Csakhogy az Én-elbeszélő, a regénybeli Marcel ugyanúgy nincs jelen Saint Euvre márkinő fogadásán, ahogy az életrajzi Proustot sem fogadták (volna). Marcel már csak azért sem lehet ott, mert amikor az estélyre sor kerül, ő még gyerek. Vagy még meg sem született. Hát akkor ki láthatja az ott látható dolgokat és mozzanatoakat? Csakis Swann. Igen ám, de Swann nem lát az égvilágon semmit. El van vakulva. Kizárólag a saját boldogtalansága foglalkoztatja.

Az ingamozgás mellett Proust másik írói leleménye az, hogy elhiteti az olvasóval: részletekbe menően, pontosan látja azt, amit az elbeszélői szituációból adódóan senki sem láthat.

Vessünk egy átfogó olvasói pillantást a nagyságos ténsasszony szoaréjára! Az Atlantisz-féle magyar kiadásban a 238. oldalon kezdődik, és a 270. oldalig tart. Terjedelme csaknem 80 000 leütés, vagyis két nyomdai ív. Ebben a hosszú epizódban a fabula szintjén nem történik semmi. Üresfejű férfiak és nők fecsegnek, Swann szomorkodik Odette távolléte miatt, miközben meg is van könnyebbülve, amiért a nőt nem fogadják az úgynevezett jó társaságban, másrészt gyöttri a féltékenység, és mialatt semmiségekről cseveg Guermantes nagyhercegasszonnyal, élénken maga elé képzei, amint Odette éppen szeretkezik egy hírhedt nőcsábásszal. De hát ez már a szűzsé része, nem pedig a fabuláé. Az is a szűzséhez tartozik, hogy az estélyen elhangzik és Swannban hatalmas érzelmi hullámverést kelt egy Vinteuil nevű fiktív zeneszerző egyik műve, amelynek egyik részlete mint „kis frázis” igen sokszor egymás után említésre kerül.

Ennek fényében érdemes szemügyre venni, mit gondol a szerző (vagy a narrátor) a regény műfajáról. Azt gondolja, hogy a cselekmény kialakítása az élettel, sőt az életműködéssel való szembefordulást jelenti. „Ezt az olvasás közben szüntelenül felszínre, az igazság feltárására törő, alapvető meggyőződésemet azok az izgalmak követték, amelyeket a cselekmény okozott [*Marcel úgy tesz, mintha olvasna, nem pedig írna – M. L.*], melynek magam is részese lettem, hiszen ezekbe a délutánokba több drámai esemény zsúfódott, mint olykor egy egész életbe. Gondolok itt az eseményekre, amelyek az éppen olvasott könyvben következtek be; igaz, a szereplők, akik-

kel megestek, mint Françoise mondta, nem voltak »valódiak«. [*Úgy látom, Marcel sem tartja magát „valódinak”.* – M. L.] De egy valódi ember jó- vagy balsorsa kiváltotta minden érzelmünk csupán egy kép közvetítésével születik meg bennünk, amelyet erről a jó- vagy balsorsról kialakítunk; az első regényíró leleménye az a felismerés [*Ki lehetett Marcel szerint az első regényíró?* – M. L.], hogy érzelmeink működésében a kép a lényegi elem, így az a leegyszerűsítés, amely egy tollvonással elhagyja a valós alakokat, mindent eldöntő tökéletesítés lesz. Egy hús-vér embert, bármilyen rokonszenves is, nagyrészt fizikailag érzékelünk, azaz átlátszatlan marad, holt súlyt jelent, amelyet érzékeink nem tudnak felemelni. Ha balszerencse éri, az a róla alkotott teljes fogalmunknak kis részét tudja csak megindítani, sőt, őt magát is csak az önmagáról alkotott teljes fogalom töredékében érinti. A regényíró leleménye az az ötlet volt, hogy ezeket a lélek számára áthatolhatatlan részeket azonos mennyiségű anyagtalán résszel helyettesíti, amelyhez lelkünk idomulni tud. Mit számít ezután, hogy ezeknek az újfajta embereknek a tettei, az érzelmi viharai valósnak tűnnek-e? Hiszen a magunkévá tettük őket, hiszen bennünk mennek végbe, amíg lázasan lapozunk, ezek uralják légzésünk szaporaságát és tekintetünk éberségét.”

Nem az a kérdés, hogy mindez igaz-e. Gyakorló regényíróként gondolhatok a munkafolyamatról és az eredményről mint művészi hatást keltő epikai alkotásról merőben mást is. Kétségbe vonhatom, hogy a regény úgy kavar fel, mint egy álom, de az álom képeinél világosabb. Vagy hogy szabadjára enged bennünk minden létező boldogságot és boldogtalanságot, amelyek közül akár csak néhány megismerése az életben évekbe telne, a legerőteljesebbek pedig sosem tárulnának fel előttünk. Nem irodalomtudományi esszét olvasok. Hanem: ez maga a regény, még hozzá az alakulófélben levő regény, amint – még egy kissé aggályosan – szemügyre veszi (és közben írja) önmagát.

Egy részletekben tobzódó, aprólékos elágazásokban szétáradó szövegfolyam, amely zengi a kihagyás, a tömörítés dicséretét.

Karamán Hunor

LÁTHATÓ, LÁTHATATLAN, KÖZÖS

SZABÓ K. ATTILA: *NEM HISZEK A TAVAKBAN*. ERDÉLYI HÍRADÓ KIADÓ
– FIATAL ÍROK SZÖVETSÉGE, KOLOZSVÁR, 2025.

„A honvágy szüli a kalandokat, és a szubjektivitás – melynek az *Odüsszeia* az őstörténete – ezek révén szabadul meg az ősvilágtól. Az, hogy az otthon fogalma szemben áll a mítosszal, melyet a fasiszták hazává szeretnének átfesteni, az epopeai legbelsőbb paradoxonát rejt. [...] Novalis meghatározása, miszerint valamennyi filozófia honvágy, csak akkor igaz, ha ez a honvágy nem oldódik föl egy elveszett legrégibb állapot látomásában, hanem az otthont, a természetet magát mint a mítoszból kikényszerített valamit mutatja.”

(Max Horkheimer – Theodor W. Adorno)

Elsőkötetes szerzők esetében rögtön az elején szokás róluk jelezni, hogy elsőkötetesek.

A könyv fellapozása előtti elvárások kezelése helyett koncentráljunk most inkább másra: azokra az olvasói elvárásokra, amelyek már a szöveg hatására képződnek meg, rövidebb és hosszabb távon fenntartható interakciókra ösztönözve az olvasót a szöveggel. A *Nem hiszek a tavakban* kapcsán azokra a feltűnő effektusokra lehetünk különösen kíváncsiak, amelyek arra készíthetnek, hogy olvasás során ne akarjunk megbízni ezekben a novellákban. (1) Miért ennyire nehéz elköteleződni amellett, hogy az olvasáskor felmerülő narratív-szemantikai sejtéseket elvárhatóknak, beigazolódnak gondoljuk, és nem gyanítható csapdáknak? (2) Nézzük meg, ezek az effektusok mi köré épülnek fel, mire rétegződnek, mi olvasható a szöveg centrumaként. (3) Mi mindennek a szerepe, mire megy ki a játék?

(1) A *Nem hiszek a tavakban* mind a kilenc novellájára jellemző, hogy a kiszámíthatatlanság, megbízhatatlanság hatását keltik, aztán mégsem történik velük/bennük semmi váratlan. Nem lehet egyetlenegy tapasztalatban (látomás, depresszió, hallucináció, őrület, emlékezetkiesés stb.) pontosan megragadni, mi itt a gyanús, mi miért szokatlan. A gyanúkeltés nem abból ered, hogy narratív vagy nyelvi eszközökkel a szövegek megsértik az előzőleg megkonstruált elvárásokat, mert az elvárások eleve megbízhatatlanként kerülnek bele a jelentésképződés folyamatába. A történetek, a felvett nézőpontok, a szövegben számtalanszor feltűnő (álom)képek, a narrációt kibillentő gyakori, snittszerű váltások, összhangban a karakterek belső folyamataival és megnyilatkozásaikkal, azt a hatást keltik, hogy nincsen minden rendben, valamire nem látunk rá, valaminek történnie kell, vagy valamit elhallgatnak előlünk. Miközben többnyire végig ismerős dolgok jelennek meg, és ismerős helyzetek állnak elő.

Mind a kilenc novella már első mondataival olyan megismerés- és látásmódokkal szembesít, amelyek mentén az ismeret átlép az ismeretlenbe/beláthatatlanba (és éppen ezért megbízhatatlan), az érzetek intenzívek, de elérhetetlenek (álomszerűen), vagy történt valami, ami zavart kelt a dolgok megszokott kategorizálásában. Már az első két szöveg kezdőmondataiban feltűnnek a kötet emblematikus motívumai, az álom, az otthon és a család: „Már egy hete a nappaliban alszom, és a nagyanyám válásáról álmodok.” (5.); „Mióta anyám nem halt meg, mindig ezzel álmodok. Rákok jönnek ki a vízből, szépen sorban, mint a nyomvafelejtett billentyűk a szövegdobozban.” (13.) Nemcsak az álom, de a nappaliban alvás és a „[m]ióta anyám nem halt meg” kijelentés is (furcsa megfogalmazásával együtt) jelzik a rendkívüliséget. Később, a *Vakondinda*, a *Cseppkőbarlang* és az *Érintő Dr. Hantai-hoz* elején olyan helyzetekbe csöppenünk, melyekben első benyomásra egymásnak ellentmondó valóságokat kell összefértenni: „Azt akarom mondani, inga. Egyszerre két valóság sodor, és mindkettő medre a szemhéjamba van ágyazva.” (34.); „Nagyanyámnak élete végéig göndör haja volt, de történetek vele még más csodák is. Mikor például kijelentette, hogy vége, nem a szája mozdult, csak ömleni kezdett belőle a víz.” (132.); vagy amikor Dr. Hantai hadnagyot egy végképp bürokratikus gépezet, a katonaság, a száraz bőre miatt nyugalmazza. A *Camal fiai* és a *Dögös* című szövegek egy-egy váratlan, balsejtelmes szituációval, az autóröncs és a tehéntetem képeivel indítanak. Az *Invezúvban* az elbeszélő egy gyermek, aki arról mesél, hogy a néhány évvel ezelőtt elárasztott település helyén létrehozott mesterséges tavat hogyan érik át az árnyékok a felkelő nap fényében (a perspektívák torzulása-

nak egy igen erős képe), miközben apjával „keresztelőszentjánosdit” játszik: „akkor az árnyékban olyan, mintha egyszerre ugranék le a felhős erdőről, s apa válláról is, bele a hosszú, fekete alak legelejébe.” (39.) Az így feltáru-
ló hiányt, a „normálistól”, a megszokottól való enyhe eltávolodottság affektu-
sait nevezhetjük furcsa véletlennek, csodának, kitakarásnak, misztikumnak,
örületnek, anomáliának, heterológiának¹ vagy akár pusztán képzeletnek. *A*
gyanúkeltés interakciója (mely eltérő módokon ugyan, de rendre nagyjából egy-
forma hatást kelt a kötetben) aztán vagy kitart a szövegek végéig, óvatosságra
és a szövegtől való távolságtartásra intve, vagy nem – és megszokottá, egyben
*monotonná válik.*²

Ezt az állandósult gyanút, az ismerős idegenkedést (és az idegenségérzet
ismerősségét) a könyv fülszövegében Selyem Zsuzsa találóan foglalja össze:
„az lehet az ember érzése, hogy semmit nem ismer igazán. Egyszerre hozza
szóba és hallgatja el a dolgokat”. Ebben sincs semmi különös. Van, amit
nem lehet, van, amit nem tudunk, van, amit nem szabad, és van, amit nem
akarunk kimondani. Eszerint a képlet nem is túl bonyolult: ha a szövegben
túl sok és túl feltűnő az elhallgatás, a dolgok kiismerhetetlenségével való
retorikai játék, megjelenik a gyanú. *Ez az elhallgatás lesz itt már-már túlzó-*
an észlelhető. (Túlzóvá válik már csak azért is, mert a szöveg néhány pontján
olyan váratlanul szakad meg, az egyértelműsítés, az egyenes, már-már önér-
telmező kimondás rögtön olyan szintre lép, amely minden mást relativizálva
elszólásként, az addig elfojtott áttöréseként hallatja magát.)³

¹ Jacques Rancière francia filozófus fogalomhasználatában a heterológia za-
vart, sértést, inkompatibilitást jelöl az érzékelés és a cselekvés implicit módon elfo-
gadott törvényeivel szemben, amely törvények meghatározzák egy adott közös(ség)
ben való részvétel lehetséges (megengedett) formáit és színtereit. A heterológia,
azáltal, hogy olyan evidensnek tűnő törvényeket sért meg, melyeknek hatályában
eleve el van döntve, hogy mi látható, mi mondható ki, ki látható, kinek a hangja
hallható, és ít., feltűnővé teheti (szigorúan feltételes módon) magának az érzékel-
hetőnek a szabályozottságát, vagyis hogy implicit törvények írják elő az „érzékelhe-
tő felosztását” (*partage du sensible, distribution of the sensible*) kimondhatóra és nem
kimondhatóra, láthatóra és nem láthatóra, értelmesre és értelmetlenre stb. Ezáltal
a heterológia felnyitja a lehetőségét annak, hogy konfliktus lépjen fel azoknak a
választóvonalaknak a mentén, ahol eldőlt, kik vannak kizorítva a diskurzusból vagy
egyáltalán a láthatóságból, azaz: ahol eldőlt, kiknek az egyenlősége nincsen éppen
figyelembe véve.

² A kurzivált kiemelések a szöveg értékítélettel terhelt mondatait jelölik.

³ Példák: „– Szerintem meg egyszerűen arról van szó, hogy [az ember teste]
nem a tiéd, hanem adomány, amit viszonznod kell. // – Mindig lefárasztott ez a

De vajon melyik lényegesebb: amit mondunk, vagy az, amit kimondás-kor (vagy a kimondással) elhallgatunk, és hogy miért hallgatjuk el? A köz-hely vagy a tabu? A folytonos beszéltetés vagy a tabusítás? Talán ezek azok a kérdések, amelyek felé a gyanút irányítanunk kéne?⁴ Arra, hogy pontosan hol teszik és hol nem teszik az elhallgatások rejtélyessé a szöveget, éppen azért nem lehet egyszerűen rámutatni, mert eleve hozzá vagyunk szokva némi elhallgatáshoz? Olyan dolgok viszonyában élünk, és olyan dolgoktól függünk, melyeket sosem lehet eléggé kiismerni ahhoz, hogy teljes bizalom-mal rájuk utalhassuk magunkat. Ilyenek a múlt, a nyelv, ilyenek az istenek, a család, ilyenek az emberek körülöttünk, és persze az is, amit ezek meg-határoznak: mi magunk. Kicsúsznak a kezeink közül. Maximum annyira uralkodhatunk mi felettük, amennyire ők felettünk uralkodnak.⁵ A kötetben legalábbis ez tűnik a megismerés, az én- és a jelentéstermelés legáltaláno-sabb működésének, a novellák szövegét éppúgy áthatva, mint a szövegből kiolvasható jelentéseket. Osztózni lehet mondatról mondatra azon a ván-szorgáson, amelyen a karakterek keresztülmennek, hiszen közvetlen módon

kereskedelmi logika. És lehet, azt mondd, *a komcsikhoz húzok*, de te meg demagóg vagy.” (41. – kiemelések itt és a további példákban: K. H.); „A falu lakói többnyire abból élnek, hogy az *ipar által csupasz földön trágyaként visszahagyott méretdeficit* ter-ményeket gyűjtik be.” (151.); „Csak a hatalomból lehet ráébredni, hogy mindig van nagyobb hatalom. Ez Aurelius után fogalmazódott meg benne. És csak a kisem-mizettségéből, hogy a hatalmon kívül is lehet hely?” (117.); vagy a különben óvatos megfogalmazásokkal élő *Dögös* című szöveg túlfokozott ellentéte: „Az orvos fogta a diplomáit, a valutáját és az útlevét, berakta egy finoman megmunkált bőrtáskába, és elment, ahová csak akart. Bádog meg fogta a fémvágókését, bement a rozoga pajtájukba, és szügyön szúrta az egyetlen tehenüket.” (67.)

⁴ A kései Michel Foucault egyik meghatározó kérdése. „A némaság pedig, a szándékosan elhallgatott vagy a megnevezni is tilos dolgok, az egyes beszélőkre nézve kötelező tapintat nem is annyira a közlés soha át nem léphető határát vonja meg, nem alkot semmiféle »másik oldalt«, amelytől a diskurzust szigorú határvonal választja el; inkább olyan elemek ezek, amelyek a kimondott dolgokhoz képest működnek a globális stratégiákban. Nem kell éles határvonalat húznunk a kimon-dott és a ki-nem-mondott között; inkább azt kellene meghatároznunk, hányféle módja van az elhallgatásnak, miképpen lehet osztályozni azokat, akik beszélhetnek ezekről a dolgokról, illetve azokat, akik nem, miféle közlésforma engedélyezett, és kire milyen tapintat kötelező.” (Foucault: *A szexualitás története I. A tudás akarása*. Atlantisz, Budapest, 2020, 30.)

⁵ Mellékesen: éppen így van ez a szövegek értelmezésekor. Ez a szöveg an-nak a másíknak, a *Nem hiszek a tavakban* címűnek a vállalt félreértése, -értelmezése, eltérítése.

– a szöveg monoton lassúságában, a gyakran mondatokig kitartott képekben és benyomásokban, az elválasztható stílusrétegek hiányában, és abban, hogy szinte semmiféle (nyelvi) játékosságot nem jelenít meg – vagyunk kitéve a karakterek érzelmeihez hasonló érzeteket keltő poétikának.

(2) A *Nem hiszek* darabjai elsősorban az otthon, a család, az *oikosz* (ökosz) központi fogalma és témája szerint köthetők össze, vagyis aszerint a közös szerint, amely a lehető legtágabb értelemben vett otthonhoz fűződő legtágabb értelemben vett honvágy. Otthon lenni bárhol. Otthont teremteni bármiben. Otthon érezni magunkat bárkivel. Ennek érdekében kell rendbe tenni az embertársi viszonyokat (ahogy a kötet majd minden novellájában megfogalmazódik mint alaphelyzet és szereplők közti kulcsprobléma), felismerni az egymás között húzódó törésvonalakat, felkutatni a hiányzó történet-, emlék- és információdarabokat, kitágítani az otthon értelmét, az ökoszt, kinyitni az ismeretlenek, elfeledettek, sérültek, kiszorítottak, megbélyegzettek felé. A családhoz és az otthonhoz hozzátartozik a családi emlékezet (titkaival és mendemondáival együtt), a hagyomány, a generációkon átívelő sok sérülés és konfliktus, a bűntudat, a gyász, az együttérzés. Ezeket kellene belakni és otthonossá tenni.

Mindezt úgy, hogy az az otthon, amelyik megszült minket, már csak hiányként van jelen. Újat kell építeni helyette. Olyant, amely már nem a kényszerből és a kikényszerítésből ered, hanem egy újfajta összetartozásból, mely általunk is, velünk együtt jön létre. Ez az építés gyakran keresés, üldözés, küzdelem, (pár)beszéd, jövőképgyártás, és egyben negáció is. Godard *JLG/JLG* című, önarcképként hivatkozott filmjében arról beszél, hogy az embernek két otthona van: az elsőbe beleszületik, a másodikat az első megtagadásával foglalja el. Ha a közösség lehet otthon, ide első lépésként annak a megtagadásával érkezik meg az ember, amit egy tetszőleges pozícióként és szerepként, az ezekhez társított kényszeres beszédmódokkal, mondatokkal, értékekkel, cselekvésekkel együtt, a közösség kiszab neki, illetve rákényszerít. Az otthon mint valódi, végső menedék nem a közösség és az egyén ellentétében szilárdul meg, hanem éppen fordítva, az ellentét megszüntetésével jöhetne létre. A befelé fordulás helyett az egyén kifelé fordulásával, akarata és cselekvései eredményeképp, az ő együttműködésével megszületett közösen. Így mérséklődnek azok a szembenálló viszonyok, melyekben az egyénit a közös és a közöset az egyéni rendeli alá. Az otthon maga az otthonkeresés: probléma, feladat. Ha úgy tetszik: a szubjektivitás éppen abban merül fel, hogy kibékíteni igyekszik ezt az ellentmondást. A *Nem hiszek* én-

jei is erre tesznek kísérletet – vagy a teljes kötet tágabb keretében vizsgálva: ennek a kísérletnek az énjai.

Az ökoszt említve nem kerülhetők el azok a szövegrészek, ahol a kötet érinti a környezetiség témakörét, melyre az otthon fogalma ezáltal is kiterjesztődik. A szöveg egészére jellemző a nagyfokú vizualitás, látványait pedig elsősorban tájakból, falvakból, városokból, álló- és folyóvizekből, állatokból, növényekből emeli át. Legkoncentráltabban a *Cseppkőbarlang* című szövegben, melyben a környezetközelség és -védelem témává is válik, illetve a *Vakondindában*, amely nyelvműködtetésében is kimozdulás a nememberi Másik felé: „Ha mozdul a szemhéjam, *borostyán*, és a paradicsom meg a só szagát kitolja a hidegé, amit átjár a penészes nyirok. A szagban érzem, ahogy a gombafonalak kiülnek a bőröm felszínére, benyúlnak az orromba, számba, fülembé, és szétágaznak a légutaimban meg az ereimben. A mellkasom egyre nehezebb. A kővel és a penésszel együtt hideget izzadok.” (36.) Ugyanakkor a biopoétika mint a biológiai, életformákon átívelő folyamatokat és a nyelvi-bioszemiotikai hasonlóságokat központba helyező elsődleges irodalomértelmezési keret, csak ebben a két szövegben válhatna indokolttá. Ami a közös a bioszban, az a biológiára való fixáció által eleve adottságként jelenik meg, azt sugallva, hogy a közöst csak keresni, észrevenni, nem pedig kigondolni, teljesen újraképezni, építeni kell. Annak a szóban forgó kényszermentes második közösnek/otthonnak a kiépítésére való felhívásba itt tér(hetne) vissza a kényszer.

(3) Ezt a kényszerszerűséget azonban felülírja a kötetre egyébként is jellemző mögénéző, hiperszenzitív látásmód, folyton olyan dolgokat tárva fel és tartva szem előtt, melyeknek hozzászokhattunk a hiányához. Ezek nem elsősorban fajokon átívelő, biológiai viszonyok, hanem emberek (és nememberek) közti, közösségi események. Események, amelyek mindennapiak és láthatatlanok. Ezeket kutatva ismerhető meg az otthon, hiszen a legtágasabb otthonban minden nap beleütközhetünk láthatatlanokba (közük a nem-csak-emberibe). A karakterek közül sokaknak egyáltalán nincs testük: halott, élő vagy alakot váltott nagymamák, családtagok emlékekben, családtagok álmokban, elpárolgó (elképzelt) utazótárs, talajban lakozó nem-csak-emberi élőlény. Másokra, akik testtel ugyan rendelkeznek, többnyire jellemző, hogy „szociális láthatatlanságból” jönnek elő: külföldre költözött exbarátnő, éjszakai ügyeletben lévő élettárs, a falu életéből kivont papcsalád, visszamaradottként kezelt gyermekük, „cigók” vagy az állattetemeteket eltüntető Dögös család. Feltűnővé válik azonban valamiféle aszkétikus visszafogottság és önszabályzás az elbeszélők részéről. *Ez az empatikus és*

hiperérzékeny látásmód mintha a rejtettebb (és ismeretlenségük miatt rejtélyesebb) dolgokon kívül semmi mást nem tudna észrevehetővé tenni. Gyakorlatilag semmi sem teljesen hétköznapi, semmi sem átlagos, hiszen minden gyanús, szokatlan, kissé idegen. A szöveg egyetlen populáris-kulturális referenciát sem jelenít meg, a Vargyas-szorost megemlítő *Cseppkőbarlangon* kívül egyetlen novella sem helyezhető el pontosan földrajzilag Erdélyen belül (bár felismerhetőek allúziók). Ismeretlen falvakban és városokban, kiismerhetetlen emberekkel vagyunk körülvéve, szemantikai peremvidéken.

Talán egyedül az ebben lévő konzisztencia, a hétköznapival, a megszokottal való érintkezés kitartott elkerülése miatt nem válnak a novellák misztikussá, netán mitikussá. Olvasókként kívülállók vagyunk, mint akiknek nyelvileg hozzáférésük van az érzetekhez és a gondolatfolyamatokhoz, de ahhoz már nincs, ami ezeket kiválthatja. Mindez csak sejthető, rejtélyes. Fel kell kutatni. A kötet a keresés homályát megteremti, bemutatja, de a keresés és az információ szempontjából meghatározó konkrétumokat, a szociális, kulturális, politikai viszonyokat csak rejtetten teszi elérhetővé. Elhallgatja (talán).

Szabó-Biró Brigitta

MI LÖSZÖL, HA NAGY LÖSZÖL? SZÉKÖLY!

ZSIDÓ FERENC: *A FÁK MAGUKHOZ HÚZZÁK AZ ESŐT.*
GUTENBERG KIADÓ, CSÍKSZEREDA, 2024.

Zsidó Ferenc *A fák magukhoz húzzák az esőt* című, a Romániai Írószövetség által 2025-ben díjjal kitüntetett regényében a fák, az erdőhöz közeli világ nem csupán az esőt vonzzák magukhoz, hanem a húszas évei elején járó „városi ficsúr” (91.) főszereplőt, Desági Antalt is. Anti abból a székely, városi környezetből érkezik falura, amelynek ábrázolására a szerző előző regényében, a *Huszonnégy* címűben vállalkozott. Egy dolog vezérli Antit: elmenekülni a családi lakásból, a szüleitől, az adóellenőri szakmából, odaköl-

tözni megboldogult nagyapja falusi birtokára, és a városi baráti társaságának értékrendjét követve „igazi” székellyé válni. „Egy ideje olyan társaságban forgott – maga sem értette, miként alakult így, szülei még kevésbé –, ahol divat volt a cöccögtető barátocskámozás és urambátyámozás, ahol illett egy zsebben hordani a bicskát a mobillal, s ahol azt, aki legalább napi egyszer fel nem emlegette »az asszony nem ember, a medve nem játék!«-alapszabályt, nem vették emberszámba.” (14.)

Anti céljához tökéletesnek véli nagyapja, Desági Andris birtokának elfoglalását a „hegyek köldökénél” (87.), az „ántivilágban” (19.); ez a regény tulajdonképpen az ő repatriálási kísérlete.

A fülszöveg azt ígéri, hogy a főszereplő személyében egy anti-Ábellet találkozhattunk, talán amiatt, hogy nem annyira talpraesett, mint Tamási karaktere, néha inkább kétbalkezesnek mondható, folyton segítségre szorul. A kecskevásár szerencsétlenül alakul számára, nem tudja etetni a gidát (kecskeollót), a cserefa kádba behordott vackor leve kifolyik, aztán ellepik a „muslincák” (64.), megromlik a pálinkafőzéshez előkészített cefre, ügyetlenül bánik a kaszával, nem tudja, hogy azt nem fenni, hanem verni szokás, és még egy pofont is kiérdemel a kocsmában (109.). „Hogy engem hogy kioktatnak, itt is, túl is! Mintha a holdról jöttem volna, kesergett magában.” (80.) Még a szexuális aktusba is beletörik a bicskája, ugyanis a partnere, Gizus nem tud „érvényesülni” (101.). Anti nem beengedi magába a székelly falusi életet, hanem meg akar felelni neki.

Azt is ígéri a fülszöveg, hogy egy antihőssel (nem inkább Antihőssel?) lesz dolgunk, ami egy kis fogalomzavarra ad okot, hiszen Desági Antal nagyon is szerethető figura minden meggondolatlan szavával, ügyetlenkedésével és sikertelen beilleszkedési kísérletével együtt. A főszereplő éppenhogy keresztülmegy azokon a hagyományos fejlődési szakaszokon, amelyeken egy tipikus hősnek keresztül kell mennie, így Zsidó regénye fejlődésregénynek tekinthető.

Ugyanakkor Desági Antal anakronisztikus figura, hiszen akárcsak a mikszáthi Pongrácz, Anti is egy letűnt korba vágyik vissza. Megtudjuk, hogy a hegyi falu, a falusi székelly ember már nem olyan, amilyenre Anti emlékszik, vagy amilyennek elképzelte. Felveszi nagyapja székellyharisnyáját, fehér ingét, úgy megy be a központi boltba (23.), de az eladó kiigazítja: „fiatalúr, ilyen ruházatot már itt se viselnek hétköznapi, ne kacagtassa magát” (26.).

Anti „igazi székellyé”, vagy úgy is mondhatnánk: „széköllyé” (ahogyan azt a regénybéli ö-ző nyelvből megszokhattuk) nevelését új szomszédja, Bíró János és felesége, Mária segítik. Bíró elmondja, hogyan kell kivenni a

kútba esett vödört, hogyan kellene felkészülni télre, és hogyan tud magának nőt szerezni. Elad neki egy alig tejelő kecskét, hogy Anti tanulhasson a saját kárán. A csipkelődés, megleckéztetés is a beavatás része. Egy másik fontos segítő Nánás Gyuri, aki talán a közös nőügyek miatt felpártolja Antit, beveszi a favágó brigádjába, napi keresetet ad a kezébe.

Gizus karaktere, aki Anti számára szintén egy beavató, kissé csalódást okozott számomra. Nem azért, mintha nem volna valóságghű ez a szerep, mintha álszenteskednék, hogy ilyen nő – Bíró János szavaival élve: „szalajsztott portéka” (84.) –, aki egyik férfi házatól a másikig vándorol, és itt-ott portyázik, márpedig nincs. De a regényben eleve kevés a női szereplő, Gizus pedig olyan, mintha csak azért lett volna megalkotva, hogy lehessen a műben szexjelenet. Hiszen ha már Bíró Jánosék két éve „külön hálnak” (55.), akkor kellett egy Gizus, aki felfűti a szenvedélyt. Akinek a nyílásaiba bele lehet szédülni (105.). Csak hát a szöveg így éppen ráerősít arra a világgépre, amely szerint Anti és barátai úgy gondolják, „az asszony nem ember” (14.). Ez azért szomorú, mert ez a világnézet (a nő házimunkára, szexre kell, és nevelni a gyerekeket), bizony, ahogy a regény is reprezentálja, sajnos a mai napig nem halt ki a székely társadalomból, főként a falusi környezetből. (Higgyék el, tudnék mesélni a saját falumról!) Anti szerint a tökéletes nő az, „akibe néha belekapaszkodhat, aki reggel tojásrántottát süt neki szalonnával, délben olykor húsgombóclevessel is várja, nem csak köménylével, aki egész nap tesz-vesz, még a jószágot is rá lehet bízni, enni vet a marhának, megfeji a kecskét, akinek nem kell más, csak a jó szó, s már kenyérre lehet kenni, mert ilyen a székely asszony, kivált a falusi: legalábbis Anti így képzelte el”. (86.)

Persze megtudjuk, hogy Gizus tulajdonképpen nem is helybéli, és az olyan szavakkal, mint az „ejaculatio praecox” (106.) Anti szerint megszent-segteleníti az egész székely világot, ez pedig már „megérne” egy pofont: „talán meg kellene legyinteni” (106.). A regény Gizi alakján keresztül nem tesz semmit annak érdekében, hogy megbontsa, problematizálja ezt a szereplői szemléletet, inkább megerősíti a patriarchális világgépet. Az öregedő és a regény végére elhunyt Bíró Mária marad számunkra az a női karakter, akiben reménykedhetünk. Hacsak nem vesszük számba a néha megjelenő Klárit, akiről azt tudjuk, hogy lázad az ellen a világ ellen, amelyet a regény ábrázol. Klári a városba költözött, függetlenítette magát a szüleitől, rövidre vágatta a haját, Edmund nevű férfihez ment feleségül, ez a név pedig elképzelhetetlen a hegyi világban. Anyja, Bíró Mária azonkívül, hogy férje szexuális közeledését vehemensen elutasítja (el képes utasítani!), sok vizet

nem zavar. Az ő szerepe leginkább Bíró János felől megközelítve fontos (a többi női karakter is kizárólag férfi nézőponton keresztül kerül bemutatásra). Nagyon szép ugyanakkor, ahogyan a két öreg kapcsolatát ábrázolja a mű, és az is, ahogyan az elmúlás feltartóztathatatlan ténye megmutatkozik a két öreg lemondásaiban. Már nem harcolnak egymással, legyintéssel zárják le a konfliktusaikat. Lemondanak a házasságról, a munkájukról, arról, hogy a fiuk, Jancsi itthon éljen meg, hogy a lányuk falun lakjon. János szívfájdalommal ugyan, de lemond a két lováról: „Mi lesz vele, ha ez a két szép ló már nem lesz?” (77.) És végül egymásról is kénytelenek lemondani. Ott a tragikum a csendes beletörődésben. „Nem vagyok én már ejsze kakas se” (176.) – mondja János.

Visszatérve Gizusra, miért is kerülne éppen Antihoz egy ilyen nő? Talán azért, mert Anti a faluban kuriózumnak, mutatványnak számít? Ahogy Gizus is egy „szerzemény” (92.) a falubeli férfiaknak? Aki kívülről, azzal csak eszközként lehet bánni ebben a világban? Úgy tűnik, hogy a falusi székely társadalom sose tud befogadni igazán egy idegent. Vonzó a Gizus számára, hogy Anti a „tanyasi vadakkal” (91.), „vadmajmokkal” (92.) ellentétben, ha fizikai munkában nem is olyan ügyes, de olvas, művelt, ilyen téren tehát kicsivel több, mint a falubeliek? Mert lehet, hogy a falu értékrendjében keveset tud, tapasztalati tudása kevés, de a regény itt mutatja meg, hogy a többiekhez képest érzékibb, törődő és intelligens? Még ha ki is mondja a narrátor, hogy Anti városi társasága szerint az „asszony nem ember” (14.), de kiderül, hogy ez csak valami nagyotmondás, maszk a számukra. Náluk a székelykedés tulajdonképpen csak egy szájhősködés, míg a falusiaknak éppen hogy nem az, hiszen Nánás Gyuri valósággal elkergeti Gizust. Azért itt nagyon két élére állítja a regény a falusi és a városi székely férfit. Ahogy Anti beilleszkedni próbál, benne is megfogalmazódik a kérdés: „Megfordult a fejében, hogy ki kellene tennie a szűrét [Gizusnak]” (129.). De miért? Mert nem volt képes kielégíteni egy nőt? Nem maradhatott volna Gizus továbbra is Antival? Megtanulhattak volna egymás testnyelvén beszélni. Miért tűnt el, mint a kámfor? Mert kutyából nem lesz szalonna? Ebben a regényben Gizus sajnos nem kap lehetőséget a karakterfejlődésre, a vele szemben felállított sztereotípiák lerombolására, viszont érthető a dramaturgiai szükség-szerűség is: ha Anti szerelembe esne, akkor nehezen térhetne vissza a városba. Márpedig a regény végén vissza kell térnie.

Tulajdonképpen a regény egészében Anti identitáskeresésének, a „falusi-vá vedlett fiatalember” (17.) (számomra gyönyörű ez a kígyómetafora) újjászületésének (vagy legalábbis az erre való törekvésének) lehetünk a szemta-

núi. Ilyen értelemben a cím Anti új életére is vonatkozhat: a fák magukhoz húzzák az esőt, vagyis lemosják a múltat, megteremtik az új élet lehetőségét. Ebben a hitben adja el főhősünk a számítógépét, telefonját (15.), hogy elvonulhasson a külvilágtól, de ezt a cselekedetét később megbánja (82.). Anti identitáskeresése a regény végén egyfajta odüsszeuszi útként záródik, hiszen a főszereplő végül úgy dönt (túl a megpróbáltatásokon, a belső fejlődésen), hogy hazatér városi környezetébe, a szüleihez, éppen akkor, amikor az „igazi” székelyé válás, a falusi értékrend szerinti változás már egészen jól megy neki. Amikor a falubeliek, ha még nem is fogadják be, de legalább megtűrik (151.).

Mi a relevanciája ennek a kötetnek?

Zsidó nagyon pontosan ábrázolja a székely világképet, amelynek ő maga is részese. Lerombolja azt a romantikus, idillikus parasztképet, amely a mai napig kapcsolódik az erdélyi magyarsághoz, azon belül is a székelyekhez (ma már szerintem leginkább a csángókhoz). Például rámutat arra, hogy bizony ezt a parasztképet ki lehet aknázni, profitot is képes termelni (ahogy termel is a valóságban), noha nem éppen Antinak vagy Nánás Gyurinak (nekik éppenséggel nem jön össze a turizmus biznisze). A székelykedésnek, góbéskodásnak bizonyos területeken ma már komoly piaci értéke van. Igaz, erkölcsi kérdéseket is felvet: áruba szabad-e bocsátani mindent, ami autentikus érték? A regény megvillantja a székelyföldi famaffia működésének problémáját is. Hogy igen, van ilyen is: kicsiben meg nagyban is. A székely kisvilággal szemben megjelenik a „nagyvilág” csalogató képe, a kivándorlás problematikája. A generációs szakadékok is megmutatkoznak. A Bíró házaspár és fia közötti Skype-beszélgetés mint kommunikációs csatorna csupán látszat.

További fontos kérdéseket és társadalomkritikákat fogalmaz meg a regény. Azért kudarcos-e Anti vállalkozása, mert az a székely világ, amelyről legendákat hallott, nem létezik már, vagy éppen azért, mert a székely világ pontosan olyan, mint azelőtt, nem sokat változott az évek alatt?

Annak ellenére, hogy erős mítosztalanítás is végbemegy a regényben, mégis sikerül bemutatnia a hagyományos értékeket, például a kézi kaszálást, a túrókészítést, a pálinkafőzés csínját-bínját, és nem utolsósorban az élőbeszédszerűséggel a székely nyelvezetet. Bár itt megjegyezném, hogy a narrátor néhol (szerencsére kevés helyen) kizökken, nyelvet vált, mintha ismeretterjesztő szöveggé avanszálna, ez pedig nem talál a szövegkörnyezethez: „a kollektív felszámolásának anomáliái már bagatellnek számítottak” (75.). Azt is megjegyezném, hogy az ö-ző nyelvjárás nem jellemző az egész

székelységre, az udvarhelyszéki beszélőkre viszont igen, ezzel és az olyan kiszólásokkal, mint a „Lina-kanyar” (143.), Zsidó lokalizálja a megteremtett világot. A nyelv megmutatja a szereplők világképét, hordozza kulturális identitásukat, örökségüket. A nyelv az egyik legfontosabb aspektusa ennek a székely világnak, ugyanakkor a nyelv válik a humor forrásává is. Anti számára például a beavatódás, beilleszkedés sikertelenségét is jelenti, ha nem érti meg a szófordulatokat: „Milyen a gyermek fekvése? (...) Ezt csak úgy mondják, fiam! – szólt kioktatón az előbbi kérdező, Anti pedig úgy érezte, elsüllyed a szégyentől. Azt hitte, arra gondolnak, már fel is csinálta Gizust.” (107.)

Végezetül: bár Zsidó Ferenc regényétől lehet, hogy nem leszünk „igazi székelyök”, annál nagyobb, gazdagabb élménnyel tesszük le a könyvet. A szerző ügyesen teremti meg, hogy egyszerre kívülállókként tekinthessünk az ábrázolt világra, de azonosulni is képesek legyünk vele. Nemcsak a székely identitás mítoszait idézi fel, hanem azok illúzióit is lerombolja.

Tankó Andrea

AZ ODA NEM TARTOZÁS LÉTÉLMÉNYE

HEGEDÜS VERA: *MONDASS EGY MISÉT ÉRTEM.*
KALLIGRAM KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

Hegedüs Vera *Mondass egy misét értem* című második kötete 2024-ben jelent meg a Kalligram Kiadó gondozásában. A szerző első könyve, a 2021-ben publikált *ostoba* című, Horváth Péter Irodalmi Ösztöndíjat nyert regény után nagy érdeklődéssel várta a második kötetet a kritikai és olvasói közeg.

Fordított sorrendben haladok Hegedüs prózavilágával. A *Mondass egy misét értem* olvasásáig ugyanis nem ismertem a szerző munkásságát, a novel-

laskötettel való találkozás azonban nagyon kíváncsivá tett az *ostobára*. Míg az *ostoba* nagyobb kritikai visszhangnak örvendett, a *Mondass egy misét értem* eddig nem bővelkedik túl sok recenzióban, de azt gondolom, mindenképpen érdemes és érdekes olvasnunk.

A kötet huszonegy rövidprózából áll, mindenik esetében természetes része a szövegvilágnak a groteszk és az abszurd, valami furcsa borzongás, a szürreális, legyen szó a környezetről, az emberközi viszonyokról vagy a külső és belső terekről. Hegedüs prózavilágát áthatják a disztopikus műfaji elemek, a jövőtlenség érzése, olykor brutális életesemények és -mozzanatok. A kötetben kiemelt téma a kereszténység, a hit kérdése és motívumvilága, ezek újraértelmezése, a női test és a szenvedés különböző formái, ahogyan a be- és kizártság, a sehova nem tartozás és elvágyódás alapélménye is („hogya soha nem moshatom le magamról az ide nem tartozás bélyegét, a sehova nem tartozását, ami rossz csillagként imbolyog a fejem felett, akárhová megyek”, *Rossz csillag*, 55.). Szereplői gyakran kilógnak a sorból, egy külső hatalom alávetettjei, különcök és meg nem értettek. A megértés gátja hol a nyelv, hol az országhatárok változása, hol az idődimenziók, hol valami eleve elrendelt(nek vélt) mentális vagy fizikai furcsaság. A groteszk és abszurd hangulatvilág, a disztopikus szöveg úgy rugaszkodik el a valóságtól, hogy közben végig mintegy keretként, mintha-apropóként jelennek meg különböző realitás-elemek: történelmi korok, hatalmi rendszerek, háborúk, országok elszakítása, zsidóellenesség. A *Litera Ellenben*¹ című podcastjében ezt a fajta disztópia mögötti realizmust különösen fontos, egyszerre vicces, egyszerre közös tudást és sorstapasztalatot megjeleníteni tudó műfajövtözetként, írásmódként említik. Ugyancsak itt hangsúlyozzák az abszurd sajátosságait, amely elsősorban nem irreális elemek felsorakoztatása, hanem egyfajta viszonyulásforma a nyelvhez, amely logikai kapcsolatokat old fel. Ez a fajta viszonyulás pedig a nyelvvel egyetemben vagy azon keresztül a valósághoz való viszonyulás is: az elbeszélői hang nem véleményez, nem pozicionálja magát értelmezési lehetőségek mentén, helyette inkább megjelenít, elbeszél, cselekedtet. Kertai Csenger *ÉS*-ben írt kritikájában Nicolae Balotă-ra hivatkozva az abszurdra mint egy válságjelenségre adott reakcióra tekint, amely pusztán reakció, nem válasz, mert az aktuális állapotokat tel-

¹ Ellenben #10 – Hegedüs Vera „Mondass egy misét értem” című novelláskötetéről Gregor Lilla, Matuz Bence és Modor Bálint beszélgetett. *Litera*, 2025. január 2. <https://litera.hu/media/litera-podcast/ellenben-10-hegedus-vera-mondass-egy-miset-ertem-cimu-novellaskoteterol.html> (Utolsó megtekintés: 2025.05.09.)

jes elbizonytalanodás jellemzi: „Nem válasz, mert a válaszba vetett hit a lét értelmére vonatkozólag megrendült, a kérdésfeltevés gesztusa is sérülékeny, nincsen biztos elbeszélői pozíció. A nyelv nem képes »igazat mondani a világról«, a nyelv egyszerűen a valóság rögzítésének eszköze.”²

Mondass egy misét értem. A cím zavarba ejtő, még sokadik kimondásra is. A kötet több fejezetcíme is a kereszténységet idézi (ld. *Fejünkön virágkoszorú, Az írások szerint, Isten háza, Kánaán*), az elbeszélők kereszténységhez fűződő viszonya viszont rétegzettebb „egyszerű” hitbeli meggyőződéseknél. Sajátos viszonyulás ez, dühös, számon- és segélykérő. A transzcendens olykor emberi jelleget ölt, a párbeszéd nem valami elérhetetlen, megközelíthetetlen Istennel vagy Máriával zajlik. Ha párbeszéd egyáltalán – javarészt inkább monológ, egyirányú közlés. A címadó novella plasztikusan ábrázolja, emeli egy szintre a női test fájdalmait, a vérzést, a nőiségben való egyedülmaradást, illetve a templomot mint helyszínt, ahol jobb vérezni, mint a kórházban. Tematizálódik a kórházi ellátás embertelen arca és hiányosságai (utóbbi megjelenik az *Egy búzamező* című írásban is), valamiféle toxikus maskulin jelenlét („Felhívom a szeretőmet, egy nálam néhány évvel fiatalabb orvostanhallgatót. Ingerült lesz, mikor meghallja a hangom. Legutóbb, azaz néhány napja nem sikerült belém élveznie, mert észrevette, hogy vérezni kezdtem. Az orvostanhallgató vidéki fiú, nem tud élvezni, ha undorodik. /.../ Beszélhetünk olyan nyelven, ami már nincs, és olyanon is, ami soha nem is volt.”, 69.), a bűn egyházi értelmezései és a női princípium, amely vérző testét Mária elé viszi. Nem békében, nem megalázkodva, nem bűnősként – hangját vállalva és hallatva, a kirekesztés, egyedülmaradás ellen szólva, fájdalmasan: „A hitetlenek imádságai nem jutnak el a mennybe, önmagukba záródnak vissza. Agyadban kígyók a koszorúd tövisei, Mária. Egyesek szerint méhemnek gyümölcse jogos büntetés, a fájdalom ugyanis akkortájt kezdődött, mikor elhagytam az egyházat. A tudományos magyarázat ezzel szemben kiemeli, hogy az első vérzésem is ekkor jelentkezett.” (*Mondass egy misét értem*, 70.), és: „Meddig akarsz vörös fonalat húzni magad után, Mária. Az istenlabirintusból nincs kiút, Mária. Én is ilyen migrénes áhítattal nézném a mennyezetet, ha egy húsevő növény állna ki a fejemből. Bizonyos családokat nem tart össze feltétlen szeretet, bizonyos családokat szükség tart össze.” (*uo.*, 71.)

A hittel és Istennel való viszony, a fentebb említett düh, keresés, elfordulás és újratalálás szépen íródik újra az *Isten háza* című novellában. Isten háza a templom. Isten háza a lélek, lelkek, létezők közti egymásba tekintés. És egy krokodil, egy krokodil sárga szeme, különcsége. Csöpi és az Isten. Az állatkertben dolgozó Csillag Imre, akit vicceskedő kollégái Béluskának hívnak, nagyon egyedül van. Egyedül van anyja halála óta, amely egyszerre hozta hitének széttöredezését és anyja betölthetetlen hiányát. Egyedül van születése óta, mert bár az Istennel való találkozásban nyugvópontra jutott félszége, testi fogyatékosága miatti sehova nem tartozása, a halál hozta hitvesztésben ez a fajta megtartó erő is darabjaira hullott: „Tetszett ez a gondolat, hogy istennek egyformán kedves az egészséges és a béna. Az ő szeretetét nem a testek nyelik el, hanem a halhatatlan lélek, végső soron tehát nem púpos vagyok, nem vigasztalan csontváz, nem garázda hús, hanem egy soha ki nem hunyó, minden égövi jelenség és földindulás közepette ragyogó vörös láng. (...) A láng addig égett, amíg anyám meg nem halt. (...) Hirtelen én lettem a kereszt, az én púpos, gyenge testem, és feltámadás nem volt sehol. Csak a háború, a megszállás, a közelgő csapatok, a forrongások voltak igaziak. (...) semmi nem voltam.” (92–93.) Ebben a mindent elvesztett állapotban Csöpi, akinek „[s]árga szeme a nap háza. Kelteti benne az istenféle dolgokat” (89.) kapaszkodó, társ lesz. A háborús helyzet bomlasztó, dehumanizáló erővel sújt az állatkerti dolgozókra, a lakosságra, az éhezés és annak csillapításának vágya válik uralkodóvá, az állatok csendesen múlnak ki az állatkert mesterkelt világából. Mindeközben azonban a sokszorosan sújtott Csillag Imre rövid időre bár, de megnyugszik Isten házában: „Csöpi bizonyíték volt, újra lángot gyújtott bennem. Láttam, amikor rám nézett, hogy Isten háza a szeme, a pupillája a szentség, és én vendég vagyok benne, zarándok, tévelygő. (...) Ő visszakerült a keresztre, én lekerültem róla.” (94.) és „Egyedül az ő két sárga szemében vagyok valaki. Harangozik bennük az éhség.” (97.)

Hegedüs prózavilága kísérletező: meghökkentő, furcsa társításokkal dolgozik, a társadalom szemében lesajnált, megvetett vagy csak oda nem illőként kezelt szereplők pedig olykor fricskázzák a fölényeskedő rendszert, játszva a profán és a szent közötti határral, a meghalást gyakorolva, a feltámadást várva (*Az írások szerint*), vagy csak láthatatlanságukban menekülni kényszerülnek. A halál, a szenvedés, a kilátástalanság, a szűkös mozgásteretek fojtogatók. A házasság köteléke fel nem bontható, csak öncsonkítással, a gyűrű testrészként forr a férj ujjára, elválni csak ténylegesen szakítva, szakadva lehet (*A gyűrű helye*). A test a betegség, szenvedések otthona („Erő-

izom, tejet iszom, és a tejből belém költözik a kórság. Soha nem fog kinőni belőlem élet, másfelől pedig ragyogó otthona vagyok a szabad szemmel nem láthatóknak. /.../ Kis koporsók süllyednek a tüdő mocsaraiban.” *Valakinek viselni kell*, 103.), a történelmi gyűlölködés és sebzettség szülte csendben talajvesztettek a szavak („Valami megszorít belül, nem a gümőkor, és nem is a jövő gondolata, hanem ez a némaság, ami az udvarból jön. Nem tudom, hogyan lehet megszüntetni ezt a csendet, /.../ hogy szabad-e egyáltalán mozogni benne, járni-kelni, élni, és egyáltalán, elkezdni beszélni.” *uo.*, 111.). A város, a térszerkezet az én instabilitásának metaforájaként működik, az elbeszélő számára menekülni kell a terekből, amelyek összezárnak, átjárókat kell keresni szüntelen. De a menekülés maga is perspektívátlan: „Azt hittem, ha nagyobb városba költözöm, megtalálom a helyeket, ahol lenni akarok, de néhány hónap után megint elkezdtem átjárókat keresni. (...) ez a város gázol és nő és virágzik. Nincsen széle, nincsen közepe. Nincsenek tartóoszlopaim. Nem vagyok nyugodt. Nem tartozom ide.” (*Kánaán*, 112.), és „Üres buszmegálló, gyárak égett szaga, gazdátlan szűzföldek, nem akarok itt megöregedni.” (*uo.*, 114.)

A fentebb kiragadott idézetek és forrásszövegük mind-mind betekintést nyújthatnak a Hegedüs-féle különös érzékenységű prózavilágba. Ha azonban egyetlen novellát kellene választanom, amely líraiságában, hangulatában és tematikájában több fentebb említett szervezőelvet és hangsúlyos témát is egybefon, akkor a *Mint egy kupola* című szövegre esne a választásom. A *Mint egy kupola* fájdalmas balladája menekülő, szenvedő nőknek, a természet és az ember összefonottságának, a kitettségnek és az országhatárok változtatása révén megtapasztalt idegenségnek, külső-belső otthontalanságnak. A fájdalom és a női erő balladája. „Lassan halad. Előtte a darab kék, sarlóval csépli, kupola hajtja, nem szűnő mindenható, feléje csap, csivogás, vészjósló az állandó, mögötte csépli, hajtja, darab kék élővilág, jelenlét felfogott határ, tapossa élő, hajtja előre, nem szűnő, nem szűnő, szűnő, szűnő. (...) cafatokban lóg a testemen a ruha, bőrömmön vér, mások vére; nem szólalok meg, mert nincs mit mondanom, pedig nem akartam visszatérni, nem ide, nem így.” (81.)

Amik Annamária – György Andrea

POSZTHUMÁN PARABOLA

MURATA SZAJAKA: *KEIKO VEGYESBOLTJA*. FORDÍTOTTA DÉSI ANDRÁS
GYÖRGY, EURÓPA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 2025.

GyA: Ez a különös, bátor, szókimondó regény több, mint aminek első pillantásra látszik. Minél beljebb hatolunk a szöveg sűrűjébe, annál izgalmasabb értelmezési lehetőségeket kínál. Olvasható kortárs japán szingliregényként, társadalomkritikaként, esetleg társadalmi parabolaként, de szerelmes regényként, és, ha úgy tetszik, akkor az autizmuspektrumon elhelyezhető címszereplő nézőpontját rögzítő éregényként vagy megtéréstörténetként is.

AA: A regény eleje és vége – a kismadár teteméből lakmározni szándékozó kislány és a saját testét a vegyesboltnak felajánló középkorú nő képe – azt sugallja, hogy mégiscsak segélykiáltásként kell értelmezni ezt a pörgő, igényes stílusban elmesélt történetet, amely a címszereplő tūpontos társadalomkritikájából, pszichológiai megfigyeléseiből építkezik. A történet közepe táján helyet kapó aggasztó jelenetben Keiko az éles pengét egy gyerek elhallgattatásának hatékony módszereként látja, és ez felveti a kérdést, hogy egy pszichopata kényszerképzeteiről vagy a sérült szingli lelkébe bevillanó képről van-e szó?

GyA: Keiko is szingli, akárcsak Bridget Jones, ám ő nem vágyakozik Mr. Darcy után, sőt, egyáltalán nem akar férjhez menni, és mivel teljesen aszexuális, a szerelmi kalandokat sem hajkurássza. Ugyanakkor a japán társadalom tagjaként előbbre helyezi a „közös jót” az egyéni boldogságnál. A japánok erőn felül vállalják a kemény munkát, a munkáltatók elvárják az alkalmazottól az önként vállalt (ingyen) túlórát és a munkaidő utáni közös programokban való részvételt is. Nem meglepő, hogy a japán nyelvben külön szó jelöli a munka általi halált és a munka általi öngyilkosságot. Keiko is munkamániás, a bolt iránt tanúsított lojalitás sokkal fontosabb számára,

mint a család. Szüleire, testvérére nem tud időt szánni, hiszen neki pihenni kell, hogy teljes erőbedobással dolgozzék. Irigylem egy kicsit őt, amiért számára a napi robot nem nyűg, hanem élvezet, életforma, identitás.

AA: A mű eredeti címében, mint a magyar fordítás alapját képező angol kiadás (*Convenience Store Woman*) is, jelzi a fordított birtokviszonyt: nem a vegyesbolt Keikóé, hanem Keiko a vegyesbolté.

GyA: Amennyiben ambiciózusabb lenne, és hajlandó volna feljebb lépkedni a vállalati ranglétrán, ugyanakkor családot alapítana, és gyereket szülné, tökéletes fogaskerekévé válna a társadalomnak. Példázat arról, hogy miként lehet a társadalmi elvárásokat teljesíteni nőként.

AA: Keiko gondolatai filozofikus érzékenységgel reagálnak a külső történésekre, ám a párbeszéderek ebből semmit sem tükröznek. Önmeghatározása szerint fogaskerek, akinek (amelynek) viszonylagos békéje a mások utánzásában gyökerezik. Visszatérő motívum, hogy ismerősei, rokonai átveszik a körülöttük élők beszédstílusát, de az új alkalmazottak is a régi munkatársakét. A vegyesbolt szervezetébe ömlő friss vér szerepe pusztán annyi, hogy tükörként felerősítse a meglévő folyamatokat, „a mostani önmagamát szinte kizárólag a körülöttem lévő emberek formálták”. Bár nem elvetendő az interperszonalitás megváltásban szerepet játszó dimenziójára vonatkozó következtetése, miszerint „azért maradunk emberek, mert folyton megfertőzzük egymást”, az itt megrajzolt „közösségi” lényből teljességgel hiányzik a misztérium.

GyA: „Már nem emlékszem tisztán azokra az időkre, amikor még nem születtem újjá mint bolti eladó” – mondja Keiko. Ez a mondat erős bibliai áthallást eredményez. Az újjászületés a friss keresztény hívők szótárából kölcsönzött, jellegzetesen vallásos töltetű kifejezés, és egy új időszámítás kezdetét, a bolttal, „az átlátszó üvegdobozzal”, „a kristálytisztá akváriummal” való találkozás revelatív pillanatát jelöli, amikor Keikónak megszületik bolti eladói énje. Ennek az új identitásnak a mindennapjaihoz a bolti szabálykönyv (pontos magyar fordításban: vállalati kézikönyv) mint valami lebutított Szentírás kínál útmutatót. És a monológjában (cseppet sem váratlanul) elhangzik a friss hívő bizonyágtétele is: „Amikor bejön egy vásárló, az ajtónyitást jelző csengő olyan, mintha templomi harangok szólnának. Kinyitom az ajtót, vár a fényesen kivilágított doboz – egy megbízható, normális, egyenletes tempóban kerengő világ. Hiszek abban a világban, ami a fényes dobozban vár.” Egy másik szereplő, Siraha jegyzi meg a reggeli felkészülés alatt, amikor főnök és alkalmazottai együtt mondják a bolt „Hiszekegyét”,

és gyakorolják a vásárlók köszöntését, hogy „tisztára, mint egy vallás”. Amikor Siraha kijelenti, hogy a tárolók rendezése nem férfiaknak való munka, akkor Keiko válaszában mintha Pál apostol Krisztusban meghaladott férfಿನői identitásra vonatkozó biztatását parafrázálná: „Itt az élelmiszerboltban nem férfiak vagy nők, hanem mindnyájan bolti eladók vagyunk.”

AA: Az erős érzékszervi hatások – amelyek kizárólag a testben élő ember, nem pedig a transzhumán lény jellemzői – felerősítik, hogy maga az ember lényege minősül át ebben a világban, amelyben az örökké változatlan, mégis szakadatlan változásban lévő bolt a létet leképező mikrokozmosz. Keiko csupán „a magasból érkező tudásnak” ad hangot. A vegyesbolt fénye és megszemélyesített hangja a János-evangélium genezisének szóhasználatát idézik: a világot a szó, az Ige hívta elő, amely a sötétségben fénylő világosság. A másik fontos bibliai kép, a víz(ből születés) is jelen van, többször is olvasunk a víznek a sejtszintű folyamatokban betöltött szerepéről. Ezt tetőzi, amikor a két külön az aszkézisük tartozékairól ismert szentekre emlékeztetően a kádba, illetve a szekrény alsó polcára heveredik le. Kádas vagy szekrényes szentek, mondhatnánk. Csakhogy a bolti eladó nem szabad lény, önrendelkezése kimerül a vásárlók szabad választására való várakozásában: „fontosnak tartom, hogy amikor valaki nem tudja eldönteni, folytassa-e a vásárlást, akkor visszavonuljak, és várjak” – mondja.

GyA: Az éveken át változatlan bolt Isten örökkévaló mivoltát testesíti meg, sosem változik, az lesz, aki volt, és erről Keikónak szilárd bizonyossága van. Számára ez jelenti az életet, és amikor tudatosan elfordul tőle, felmond a munkahelyén, akkor gyakorlatilag a halál peremére jut, hogy aztán újra visszataláljon hozzá.

AA: A Siharával gyakorlati megfontolásból létrejövő együttélése, amely a normáknak való megfelelés kétségbeesett vágyából születik meg, és amelyre az elején a beolajozottan működő házasságban élők humora, csipkelődése jellemző, mégsem szolgálhat védőburokként a társadalom bírálatával szemben. Ugyanis nem elég formálisan megfelelni a normalitás szempontjainak, mint ahogyan azt hősnőnk megkísérel, hanem a kiosztott családi szerepeket szívből kell vállalni. Pont úgy, ahogyan Keiko nemcsak formálisan bolti eladó, hanem vérkeringésébe, sejtjeibe íródik a bolti eladói mivolta. Keiko dezintegrációja a *Nővényevő* fordítottja: míg Han Kang regényének főszereplője akkor kezd megbomolni, amikor szembemegy az elvárásokkal, Keiko akkor veszíti el valóságérzékét, amikor beleegyezését adja a félig-meddig tisztos párkapcsolatba.

GyA: Az énformában írott regényhez utólag csatolt levél értelmezhető egyfajta bizonyágtételként, amely a bolti szabálykönyvhöz szorosan kapcsolódó apokrif iratként hirdeti a bolt mindenhatóságát.

AA: A vegyesbolthoz írott szerelmeslevél groteszk visszhangja annak a kapcsolatnak, amely Spike Jonze *A nő* című, a chatbotjába beleszerelmesedő férfiről szóló filmje témájául is szolgál. A mesterséges intelligenciák elterjedésével még aktuálisabbá válik mindkét történet. Az általad jól ki-domborított vallásos felhang nem véletlen: ebben a poszthumán világban a másik ember többé nem az istenképűség hordozója, amelyből a lévinasi etika szerint megszólal a morális parancs, hanem egy funkció. Az ember elidegeníthetetlen méltóságát felváltja az értelemkeresés kollektív narratíváiban betöltött funkciója. Ennek a drámai tetőfokát látjuk abban, ahogyan a párkapcsolatba kerülő Keiko hajadoni „rendellenességének” megszűnésére – normálissá válására – reagál a bolti munkaközösség: „habár még a régi egyenruhájukat viselték, és a régi munkájukat végezték, éreztem, hogy jóval kevésbé felelnek meg a feladataiknak, mint azelőtt. (...) Már csak a vásárlók tették lehetővé, hogy ne legyek más, csak bolti eladó.” Érdekes lenne a bolti vásárlók szemszögéből is hallani a történetet, amely akár a hozzájuk és reggeli, déli, esti rutinjukhoz intézett szerelmeslevélként is olvasható.

GyA: A szerelmi témájú irodalmi alkotások általában élnek azzal a lehetőséggel, hogy a szerelmet érzéki, auditív élményként ragadják meg. Már a könyv első lapján feltűnik az a később többször is visszatérő, gyanút keltő mondat, miszerint Keiko az élelmiszerbolt hangjait felidézve alszik el, amelyek megállás nélkül simogatják dobhártyáját. Ezt az olvasatot erősíti meg az előbb említett, rendkívül groteszk hatású szerelmeslevél is, amely nem éri teljesen váratlanul az olvasót. A levelet némiképpen előkészíti a narrátor-főhős dehumanizáló megállapítása: „úgy érzem, legalább annyira a bolt része vagyok, mint az újságtartó állvány vagy a kávéautomata”. Ez a gesztus az el-személytelenedést jelzi egy olyan társadalomban, amely tárgyként, hasznos munkaerőként tekint az emberre, aki aztán maga is elhiszi, hogy csupán egy gép, aki addig értékes, amíg hasznot hoz.

AA: A bolt által szimbolizált „normális” világ részleteinek leírása már-már disztópiába hajlóan mechanikus. Nem annyira a társadalmi elvárásoktól elnyomott individuum megtestesítője Keiko, hanem magáé a követelményekkel (algoritmusokkal) működő társadalomé, hiszen Keiko a kézikönyvben rögzített szabályokat magáévá teszi, míg „normális” munkatársai el tudnak tekinteni tőlük, például amikor éppen az ő élete fejleményeiről pletykálnak örvendezve. A törés nem az egyén és a társadalom között húzódik

meg, hanem magában az egyénben. A társadalmi kötelezettségként tételezett normalitás valójában fikció, az „átlagember” csupán képzeletbeli lény, mint ahogyan a bolti eladó is.

GyA: Keiko a huszonegyedik századi nő, aki huszadik századi elődeihez képest az elidegenedés új, rémületesebb dimenzióját testesíti meg. Kafka Gregor Samsája még „csak” visszataszító rovarként, Keiko azonban már hétköznapi tárgyként születik újjá.

TALÁLT VERSEK

Kabai Lóránt

(1977 – 2022)

VÖRÖSELTOLÓDÁS

elrémülök, mert ha őszinte vagy, a fiatalok izgalmasabbak.
így elment volna az idő?
hát hol vagyok, hová lettem?
van ugye az „aktuális”, az „éjszakai” és a „szaxofonos”;
talán irigylésre méltóan fiatalok, majdnem gyerekek.
kíváncsiak, meg persze valamennyire gyávák is,
vagy épp te gyávulsz el.
(nem biztos, hogy értem ezt.)
szánalmas lassúsággal fogok csak fel nyilvánvalóságokat,
most látom be, hová, miért tűntél kissé el az őszelön.
kinyitok egy üveg bort, velencei félédes vörös, ismered.
próbálom a göncölt, amelyről akkor írtál, messziről,
s én itt néztem, veled egyidejűleg,
nem úgy látni, hogy közben ott valaki
természetesen „nagyon jelen volt”.
ezt nem bírom jobban magyarázni.
mafla akarnok, lenullázott senki –
mindent tudni akarok.
az aktuális kosarat dob
(az éjszakai és a szaxofonos most nem aktuális),
hegedűk első hangjairól beszél –
azért túlzás lenne, hogy még meg is kedveljem.
meddig fajult vajon, aztán merre tovább?
meddig mentél, mennél el?
miféle nevet adtál neki?
milyen volt először?
és később a miniszoknyád milyen?
fogy a borom, úgy megkínálnálak

(te esetleg cigit sodornál);
hibában feszül meg ez a szeretet,
elnézem, milyen korán s gyorsan sötétedik.
a tükörben mintha futna egy lány. mintha bírná szusszal.
fiatal fiúk a spájzban;
csak most halványabbak a csillagok.

16

... / ... / ... / ... / ... //
... / ... / ... / ... / ... /
azt hiszem, / nagyon összementem.

delejes rövidzárlat. kataton vakuvillanások. rozsdás
pszeudoszféra. érdektelen nyomfosszília. multitemporális
együttélés. antedatált bánat. semmi „egymás ellen sírni”. *kedves
gyermeknek sok neve van, félegeti majd a hidat, ha odaért; öles
léptek terv szerint.* semmi „részvételi kölcsönhatás”. lehetséges
múltkísérletek. renegát órák, percek. koprolit. felcserélhető
korrespondenciák. nevetséges vágypermutáció. meghaladott,
színtiszta szimmetriasértés. *sosem voltak felesleges mondataim,
kékbálna.*

TRANSZ

nem tudok többet mondani, mint amit mondani tudok.
az érvek kifejtettségének mértékét
vagy esetleges hiányát fel lehet róni
bármely válasszal kapcsolatban,
de talán mégis csak kevésbé azon válaszok esetében,
melyek indulatos, túlzó és ocsmány vagdalkozásokra
reagálnak higgadtan, voltaképp empátiával
— és szükségszerűen röviden.

de ezekben a vagdalkozásokban ugyanakkor
nem kevés rágalom és mocskolódás is van,
holmi szóbeszédre mint „biztos forrásra” alapozva;
de álljon meg végre a díszmenet,
most már bizony tényeket akarok hallani,
ez itt, kérem, nem a *cicavízió*,
de sem ünnepi szartartás — vért akarok látni!

a rosszindulat kántál köröttem szüntelen,
mint ördög fasza mindenszentekkor;
aki vádol, megelégszik a légbőlkapott lózunggal,
milyen kibaszott egy meló,
ha nem védekezem, igazolom bűnösségem,
ha mégis, annál inkább
— az ártatlanság félelme.

és közben lassan lépked,
majd bekopogtat ajtómon a migrén,
régi komám, röhög és hátba ver:
erőt, egészséget, bajtárs!

VÁRHATATLAN HALÁLHÍRREL üt ki közletről
egy túlpihent reggel, az épp puhagyolcs-pozsonyban.
megkapaszkodva káromkodom magamban (itt alig
is értené bárki). nem is oly régen gondoltam ilyen
csúnyákat. kényszer és kötelezettség: beülök egy
autóba. senki nem tud semmit. vöröskő vára; neki
tetszett volna. nekem most semmi sem. a kocsmában
a bejáratüveg elé ülök, kifelé nézek csupán,
a vakító fénybe. hogy utána ne lássak semmit.
valószerűtlenül üres az ég. „nemigen van isten.”

NÉVJEGY

Közvetlenül a Holokauszt után született
nemzedék tagja vagyok. A kegyelem arcon
leggyintett, ezért rámutok naponta Isten
dereező mosolyára.

Szergej Mihaj

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap, Iskola Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982